

Työssä
turvapaikanhakijan
kanssa

Becoming More Visible
Projektin kehittämiskumppanuuden muodostivat Kajaanin,
Tampereen, Turun ja Vaasan vastaanottokeskukset, Kansalais- ja
työväenopistojen liitto KTOL ry sekä SPR:n Varsinais-Suomen piiri.

Equal-ohjelma, toimintalinja 5: Turvapaikanhakijat

Toimitus ja johdantotekstit: Teija Enoranta

Käännökset englannista suomeen:
Heli Mäntyranta, Liisa Leppänen, Teija Enoranta

Oikoluku: Teija Enoranta ja Sinikka Heiskanen

Julkaisija:
Kansalais- ja työväenopistojen liitto KTOL -
Medborgar- och arbetarinstitutens förbund MAIF ry

Kannen kuvat: Hilma Bukareva, Rachel Thibbotumunuwe, Pamela So, Rita Lukkarinen
Ulkoasu ja grafiikka: Asta Graphics & Design

Paino: Cityoffset Oy, Tampere 2007
ISBN 978-952-5709-02-5

Euroopan sosiaalirahaston Equal-yhteisöaloiteohjelma on osallistunut tämän
materiaalin rahoittamiseen. Materiaalissa tuodaan esille ainoastaan tekijöiden
näkökannat eikä se välttämättä edusta Euroopan komission mielipidettä.

Työssä: turvapaikanhakijan kanssa

Sisällysluettelo

Becoming More Visible -projekti 2004–2007 4

**Johdanto: Elämänhallinnasta empowermenttiin –
tue turvapaikanhakijan toimintaa 9**

I Verkosto voimautumisen tueksi 17

- Kansalaisopistot tukevat voimautumista opinnoissa
- Vastaanottokeskukset tukevat voimautumisen valmiuksia
- Kansalaisjärjestöt yhteistyössä turvapaikanhakijoiden tukena
- Vertaisohjaaja tukee uudessa yhteiskunnassa

II Tukea työntekijöille 93

III Työkaluja ryhmätyöhön 107

Liitteet 133

Becoming More Visible -projekti 2004–2007

*Suomen ainoa Euroopan
Sosiaalirahaston Equal-ohjelman
hanke, joka on suunnattu
turvapaikanhakijoille.*

Becoming More Visible -projektin tavoitteeksi kiteytettiin Suomeen tulleiden turvapaikanhakijoiden elämän laadun parantaminen, heidän kanssaan työskentelevien ammattitaidon vahvistaminen, rasisminvastaisuuden levittäminen ja monikulttuurisen yhteiskunnan kehittymisen vahvistaminen. Näin projektille muodostui kolme kohderyhmää: turvapaikanhakijat, heidän kanssaan työskentelevät henkilöt ja valtaväestö.

Becoming More Visible -projekti edisti turvapaikanhakijoiden elämänhallintaa ja toimintakykyä järjestämällä heille opiskelu- ja työmahdollisuuksia yhdessä projektipaikkakuntien muiden toimijoiden kanssa. Työskentelyn lähtökohtana on ollut tunnustaa turvapaikanhakijoiden yksilöllisyys sekä tuottaa työkaluja, joilla heidän perustaitonsa ja osaamisensa tunnustettaisiin.

Projekti kehitti uusia työmalleja vastaanottokeskusten henkilökunnalle, kansalais- ja työväenopistojen opettajille sekä muille turvapaikanhakijoiden kanssa

työskenteleville ohjaajille ja vapaaehtoisille sekä loi ja vahvisti yhteistyöverkostoja. Projektin tuloksena on syntynyt tämän kirjan lisäksi myös muita julkaisuja sekä ”Alku”-DVD turvapaikanhakijan alkuorientaatioksi. Projektin tuotteista on listaus tämän kirjan lopussa.

Projektin koordinaattorit osallistuivat omilla paikkakunnillaan aktiivisesti rasisminvastaisten verkostojen ja toiminnan mallien kehittämiseen. He ovat olleet tuottamassa myös erilaisia tapahtumia, jotka edistävät syrjimättömyyttä ja monikulttuurisuutta valtaväestön keskuudessa. Vuonna 2007 on muun muassa järjestetty eri kaupungeissa kiertävä rasisminvastainen kuvataidenäyttely.

Equal-ohjelman periaatteiden mukaisesti Becoming More Visible -projekti verkostoitui aktiivisesti viiden muun EU-maan sisarhankkeen kanssa. Yhteistyöstä muodostui kehittämiskumppanuus, jonka nimeksi valittiin ASAP – Asylum Seekers’ Active Partnership. ASAP:n partneriprojektit kokoontuivat yhteen seitsemän kertaa. Yhdessä sovittuihin päämääriin edettiin työryhmätyöskentelyn keinoin, ja kumppanuuden aikaansaannoksina julkaistiin kaksi kirjaa sekä laaja esittely-DVD, jossa on perustiedot muodostuneesta verkostosta. ASAP:n yhteydessä toteutettiin laajamittainen henkilöstön vaihto-ohjelma, jossa yhteensä 106 työntekijää pääsi viikon ajaksi tutustumaan jonkin

partnerimaan tapaan tehdä työtä turvapaikanhakijoiden kanssa.

Projektin on rahoittanut Euroopan Sosiaalirahasto (ESR), ja se kuuluu ESR:n Equal-yhteisöaloiteohjelmaan. Projektin kehityskumppanuuden ovat muodostaneet Kajaanin, Tampereen, Turun ja Vaasan (Vaasa vuoden 2006 loppuun saakka) vastaanottokeskukset, Kansalais- ja työväenopistojen liitto ry sekä Suomen Punaisen Ristin Varsinais-Suomen piiri, joka hoiti myös projektin hallinnoinnin. Projektin suunniteltu käynnistyi 1.11.2004. Varsinainen toteutus alkoi 1.3.2005 ja tulosten levittäminen sen kanssa osittain päällekkäin. Projekti päättyi 31.12.2007. Projektin seitsemän työntekijän muodostama tiimi työskenteli pääasiassa neljällä projektipaikkakunnalla: Turussa, Tampereella, Kajaanissa ja Vaasassa. Tämän lisäksi projektin henkilöstö piti tiivistä yhteyttä työministeriöön ja muihin sektorin valtakunnallisiin toimijoihin.

Pauli Heikkinen,
projektipäällikkö

Lisätietoja:

www.becomingmorevisible.net

Suomen Punainen Risti, Varsinais-Suomen piiri

pauli.heikkinen@redcross.fi

Kansalais- ja työväenopistojen liitto ry. hnumela@ktol.fi

Suomen Punainen Risti, pakolaistiimi, Leena-Kaisa.Aberg@redcross.fi

Sisällysluettelo

Becoming More Visible -projekti	4
Johdanto: Elämännhallinnasta empowermenttiin – tue turvapaikanhakijan toimintaa	9
• I Verkosto voimautumisen tueksi	17
• Kansalaisopistot tukevat voimautumista opinnoissa	18
Kansalaisopistot kehittävät voimauttavia opintoja	19
Opiston kurseista kehittyi voimauttavia valmennusryhmiä	22
Perustaitoja vahvistava lyhytkurssi ohjaa turvapaikanhakijoita aktivisuuteen, opintoihin ja työelämään	24
Muistilista voimauttavan aloitusvaiheen kurssin suunnittelijalle	26
Yhdessä tekeminen on voimautumisen tukemista	30
• Vastaanottokeskukset tukevat voimautumisen valmiuksia	34
Teemapäivät tukevat voimautumista vastaanottokeskuksissa	35
Vastaanottokeskuksen teemapäivät antavat voimia työntekijöillekin	40
Ohjaaja rohkaisee liikkumaan – jalkapallosta voimia arjen jaksamiseen	44
Vastaanottokeskuksen ohjaaja voi tukea perustaitoja	46
Nuorten ryhmäkodissa kerätään elämän eväitä	48
• Kansalaisjärjestöt yhteistyössä turvapaikanhakijoiden tukena	50
Perheleirit turvapaikanhakijoiden voimautumisen tukena	51
Vapaaehtoiset tärkeä resurssi perheleireillä	60
Turvapaikanhakijaperheen kokemuksia perheleiriltä	62
Puola: Ohjaajat ja turvapaikanhakijat oppivat toisiltaan työpajoissa	68
Itävalta: ATK-tunnit psykososiaalisena ryhmäoppimisena	72

• Vertaisohjaaja tukee uudessa yhteiskunnassa	76
Vertaisohjaajat osaavat motivoida turvapaikanhakijoita	77
Itävalta: Voimautuminen tuo esiin ihmisten parhaat puolet	80
UK: KASWA yhdistää turvapaikkaa hakevat naiset: “Jakaminen helpottaa!”	82
UK: Palvelujen hakeminen vaatii rohkeutta turvapaikanhakijanaiselta	86
• II Tukea työntekijöille	93
Tuki ja työnohjaus auttavat vapaaehtoisia ja työntekijöitä	96
Itävalta: Käytä virheet hyväksi kehittämisessä	99
Puola: Oman itsen tutkiminen suojaa uupumukselta	102
• III Työkaluja ryhmätyöhön	107
Ryhmän aloittaminen	108
Itsetunnon tukeminen	111
Yhteistyö ryhmässä	117
Kuvatyöskentely ja sovellettu draama	122
Arviointi	127
• Liitteet	133
Voimautumista tuetaan monissa yhteyksissä	134
Turvapaikanhakijat ASAP-maissa	142
Kuka on turvapaikanhakija – kuka on pakolainen?	156
Sanastoa	158
Yhteystiedot	162
Projektissa valmistunut materiaali.....	164

Kirjasarjaan kuuluvat osat

- I** Elämänhallinnasta empowermenttiin
– tue turvapaikanhakijan toimintaa
- II** Hyvät käytännöt – tue turvapaikanhakijan toimintaa
- III** Työssä turvapaikanhakijan kanssa
- IV** Turvapaikanhakijan tie tietoyhteiskuntaan
- V** Empowering Asylum Seekers –
Developing Good Practice
(englanninkielinen laitos sisältää osia suomenkielisistä laitoksista 1-4)

Johdanto:

Elämänhallinnasta empowermenttiin – tue turvapaikanhakijan toimintaa

Tervetuloa tutkimaan turvapaikanhakijoiden aktiivisuuden, toimintakyvyn, oma-aloitteisuuden ja voimautumisen tukemista! Becoming More Visible -projekti on koonnut tuaksesi aineistoa, jota voit käyttää voimautumista tukevan työn suunnittelussa opinnoissa, vastaanottotoiminnassa ja kansalaisjärjestöjen työssä.

Kenelle?

Kirjasarja on tarkoitettu inspiroimaan kaikkia ammatillaisia ja vapaaehtoisia, jotka toimivat – tai suunnittelevat toiminnan aloittamista – turvapaikanhakijoiden voimautumisen tukemiseksi. Toivomme näkökulmien kiinnostavan monien eri ammattien edustajia koulutuksen, vastaanoton ja järjestötyön kentällä.

Becoming More Visible -projektin tuotteiden tavoitteena on antaa ajateltavaa ja tarjota uusia näkökulmia työhön siellä, missä työtä turvapaikanhakijoiden kanssa jo tehdään. Tavoitteena on myös rohkaista kirjan esimerkeillä niitä, jotka ovat vasta työn alussa tai vasta suunnittelemassa toiminnan järjestämistä turvapaikanhakijoille. Taustatietoa on kerätty ajatellen vastaanottoon, koulutukseen tai järjestöihin työhön tai vapaaehtoisiksi tulevia.

Materiaalin lukeminen yksinkin voi herättää hyvää pohdintaa, mutta kollegoiden ja työyhteisön yhteisessä pohdinnassa se on parhaiten hyödyksi. Mitä useampia näkökulmia työyhteisön keskustelussa löytyy, sitä paremmin turvapaikanhakijoiden tukeminen tulee suunnitelluksi.

Neljän kirjan sarjassa voit tutustua työmuotoihin, joita on dokumentoitu ja kehitetty Becoming More Visible –projektin yhteistyöverkostoissa Suomessa ja projektin kansainvälisen ASAP (Asylum Seekers’ Active Partnership) -kumppanuuden organisaatioissa Itävallassa, Italiassa, Liettuassa, Puolassa ja Skotlannissa. Kirjasarjan kirjoittajat ovat kehittämistyössä toimineita vastaanottokeskusten, opistojen ja kansalaisjärjestöjen työntekijöitä eri maista. Becoming More Visible - ja ASAP -hankkeet kuuluvat Equal-ohjelman toimintalinjaan 5. Suomen Becoming More Visible -kehittämiskumppanuuden työn rahoitus on tullut Equal-ohjelmasta ja työministeriöstä, ja hanketta on hallinnoinut Suomen Punaisen ristin Varsinais-Suomen piiri.

Mitä kirjat sisältävät?

Kirjasarjan ensimmäinen osa ”Elämönhallinnasta empowermenttiin – tue turvapaikanhakijoiden toimintaa” hahmottelee monipuolista ’empowerment’ -käsitettä, josta käytämme suomen-nosta ’voimautuminen’ ja ’voimauttaminen’ näkökulman mukaan. Ensimmäisessä osassa pohditaan, mitä voimautuminen ja sitä lähellä olevat elämönhallinnan, aktiivisuuden, itsetunnon ja oma-aloitteisuuden käsitteet tarkoittavat käytännön työssä turvapaikanhakijoiden kanssa. Aineisto auttaa hahmottamaan käsitteiden sisältöä oman kokemuksen ja pohdinnan kautta, tutkimuksen pohjalta ja Becoming More Visible -projektissa keskeisiksi muodostuneista, käytännön työtä kehystävistä sosiokulttuurisen innostamisen ja aktivoivien menetelmien hyödyntämisen näkökulmista. Työkirjan tapaan toteutettua aineistoa on tarkoitettu käytettäväksi nimenomaan oman pohdinnan tukena. Yhtä kaikenkattavaa määritelmää ei tarjota. Käytännön työn tueksi tarkoitettussa materiaalissa pääpaino on sillä, miten turvapaikanhakijoita voi käytännössä tukea. Suunnittelun avuksi tarjotaan myös käytännön esimerkkejä siitä, miten toiminnassa annetaan tilaa empowerment -näkökulman toteutumiselle. Kirjoituksissa esitetään myös kriittisiä näkökulmia ja kysymyksiä, joita väistämättä joutuu käsittelemään turvapaikanhakijoiden tukemisessa.

Kirjasarjan toinen osa ”Hyvät käytännöt – tue turvapaikanhakijan toimintaa” sisältää kuvia työmuodoista, jotka ovat osoittautuneet hyviksi käytännöiksi turvapaikanhakijan voimautumisen tukemisessa. Tavoitteena on tarjota rohkaisevia esimerkkejä ja riittävän yksityiskohtaisia toiminnan kuvauksia, jotta esimerkeistä todella olisi hyötyä oman toiminnan suunnittelussa. Esimerkkejä on koottu Suomesta ja ASAP-kumppanuusmaista Itävallasta, Italiasta, Liettuasta, Puolasta ja Skotlannista hyvin erilaisista organisaatioista, järjestöistä ja turvapaikanhakijoiden oma-aloitteisesta toiminnasta. Voimautumisen tukemiseen tähtäävää toimintaa on järjestetty naisille, miehille, nuorille ja perheille. Järjestäjinä ovat olleet toisaalta vastaanottokeskukset, kansalaisopistot ja kansalaisjärjestöt yhteistyössä, toisaalta turvapaikanhakijat aloitteellisina vertaistuen tarjoajina.

Käsillä olevaan **kolmanteen osaan ”Työssä turvapaikanhakijan kanssa”** on koottu Becoming More Visible -hankkeessa toimineen verkoston voimautumista tukevat työmuodot. Mallien lomassa on turvapaikanhakijoiden kanssa toimivien eri ammattien edustajien, vapaaehtoisten ja vertaisohjaajien henkilökuvia ja haastatteluista luomassa kokonaiskuvaa siitä, miten erilaisissa yhteyksissä turvapaikanhakijoita kohdataan. Henkilökuvat antavat perustietoa tehtävänkuvista, mutta pohdinnoissa keskitytään erityisesti voimauttamisen ja voimautumisen kysymyksiin.

Haastatellut pohtivat, mitä empowerment-työ heille merkitsee, mitä se antaa ja mitä se vaatii. Toivomuksena on, että kokonaisuuden hahmottaminen auttaa sijoittamaan oman työpanoksen oikeaan kohtaan ja myös oikeisiin mittasuhteisiin. Tässä osassa kerrataan vielä, mitä kannattaa ottaa huomioon, kun voimauttavaa toimintaa suunnitellaan. Työntekijän jaksamisen näkökulma on voimauttavassa työssä tärkeää. Toisen luvun haastatteluissa käsitellään muun muassa omien rajojen näkemistä ja asettamista. Kolmas luku sisältää joitakin turvapaikanhakijoiden ryhmiin sopivia, ryhmän toimintaa jäsentäviä aktiviteetteja, joita voi käyttää toiminnan suunnittelun kehiksenä.

Neljäs osa ”Turvapaikanhakijan tie tietoyhteiskuntaan” keskittyy tutkimaan, mitä siirtyminen suomalaiseen tietoyhteiskuntaan merkitsee, ja miten turvapaikanhakijat voivat käyttää hyödykseen suomalaisen tietoyhteiskunnan palveluita jo varhaisessa vaiheessa. Becoming More Visible -hankkeessa koulutettiin vertaisohjaajia, jotka auttoivat turvapaikanhakijoita käyttämään erityisesti Internetin tarjoamia mahdollisuuksia yhteydenpitoon, oman maan kulttuuriin tutustumiseen ja tiedonvälitykseen sekä tiedonhakuun. Monille pääsy omakielisiin uutislähteisiin ja palveluihin on merkinnyt aktiivisen roolin ja toimintamallin löytämistä uudelleen. Painetussa kirjassa on

lyhyet kuvaukset vertaisohjaajatoiminnasta sekä tuki-materiaaleja vertaisohjaajille suomen lisäksi englan-niksi, arabiaksi ja farsiksi.

Vertaisohjauksessa käytettyjä materiaaleja englannin, arabian ja farsin lisäksi myös somalian kielellä löytyy osoitteesta www.becomingmorevisible.net

Jokaiseen osaan liittyy **Taustatietoa**-osuus, jossa selvitetään turvapaikanhakijoihin, heidän elämäntilanteisiinsa ja vastaanottomenettelyyn liittyviä seikkoja niin Suomesta kuin ASAP-kumppanuusmaista Itävallasta, Italiasta, Liettuasta, Puolasta ja Skotlannista. Mukana on sanasto, jossa avataan joitakin keskeisiä termejä. Usein on tarpeen tarkentaa, miten turvapaikanhakijan tilanne eroaa pakolaisten ja muiden maahanmuuttajien tilanteista. Oikea tieto on välttämätön lähtökoh-ta toiminnan suunnittelussa. Taustatieto-osuudessa esitellään myös erilaisten Becoming More Visible - ja ASAP-yhteistyössä toimineiden organisaatioiden mahdollisuuksia tukea turvapaikanhakijoiden aktiivi-suutta ja oma-aloitteisuutta. Työssä on ollut mukana vakiintuneita ja vastasyntyneitä kansalaisjärjestöjä, valtion, kuntien ja Suomen Punaisen Ristin vastaanot-tokeskuksia sekä vapaata sivistystyötä edustavia kan-salais- ja työväenopistoja.

Kuka voi tehdä empowerment-työtä?

Voimautuminen on jokaisesta ihmisestä itsestään läh-töisin. Toisen puolesta ei voi voimautua, mutta kaikkia voi tukea voimautumisen prosessissa monin eri ta-voin. Yhteistä Becoming More Visible - ja ASAP -hank-keiden hyvälle käytännölle on se, että tilaa on jätetty turvapaikanhakijoiden oma-aloitteiselle toiminnalle. Tavoitteena on ollut luoda turvapaikanhakijoille koh-taamisen paikkoja ja saada aikaan vuorovaikutusta ja oppimista. Voimautumisen perustana on ollut, että turvapaikanhakijoilla on tilaisuuksia oppia ja pitää yllä tärkeitä perustaitoja. Uuden oppimisen lisäksi on ollut tärkeää tehdä näkyväksi sitä, minkä turvapai-kanhakijat jo osaavat, ja tukea heidän itsetuntoaan ja luottamustaan omiin voimavaroihinsa.

Oppiminen, yhteyksien luominen uuteen ympäris-töön tai edes ovesta ulos astuminen ei ole helppo teh-tävä tilanteessa, jossa tulevaisuus on epävarma. Tur-vapaikanhakijoilla ei ole juurikaan keinoja vaikuttaa siihen, saavatko he luvan aloittaa elämänsä uudelleen rakentamisen maassa, josta ovat anoneet turvapaik-kaa. Jokaisella turvapaikanhakijalla on kuitenkin vaikutusvaltaa siihen, millaiseksi odotusaika muo-dostuu. Turvapaikanhakijat tarvitsevat rohkaisua, jotta he näkisivät mahdollisuuksia säilyttää toivo ja pysyä aktiivisina toimijoina. Tätä rohkaisua ja tukea

voidaan tarjota monissa yhteyksissä, joissa turvapai-kanhakija kohdataan tai voitaisiin kohdata.

Yksittäiset työntekijät monissa palveluissa voivat tarjota tukea, mutta vertaisryhmän merkitys on tul-lut vahvasti esille niin Becoming More Visible - kuin ASAP -yhteistyössäkin. Ryhmät ovat tärkeitä sekä työntekijöille että asiakkaille. Voimautumista on pal-jon helpompi tukea ja tehdä näkyväksi ryhmässä. On tärkeää tukea turvapaikanhakijoiden yhteyksiä erilai-siin vertaisryhmiin, rakentaa vuorovaikutuksen kana-via ja kehittää vuorovaikutuksessa tarvittavia taitoja.

Turvapaikanhakijoiden aktiivisuutta ja perustaitoja tukevat toiminnot on järjestetty etupäässä vain turva-paikanhakijoista muodostuville ryhmille. Osin tämä on perusteltua, mutta tulevaisuudessa voisi pyrkiä muodostamaan vertais- tai opintoryhmiä myös muun kuin statuksen perusteella. Erotteleminen turva-paikanhakijoihin, pakolaisiin, maahanmuuttajiin ja ”muihin ulkomaalaisiin” ei aina tuota parasta tulosta. Becoming More Visible -projektin koulutuskokeiluis-sa ihmisiä yhdistivät muutkin tekijät kuin elämänti-lanne turvapaikanhakijana – erityisesti sukupuoli.

Työntekijät tarvitsevat tukea empowerment -työssä ja omassa voimautumisessaan. Becoming More Visible - ja ASAP-kumppanien toiminnassa monet työnteki-jät ovat huomanneet, että voimautumisen asettami-

nen työn tavoitteeksi on tuonut omaan työhön uutta merkitystä. Samoin aktivoivien menetelmien käyttä-minen on tukenut yhtä lailla työntekijöitä kuin tur-vapaikanhakijoita. Nämä kokemukset ovat tärkeitä. Turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten inhimillisen tragedian kohtaaminen voi uuvuttaa ja aiheuttaa avuttomuuden tunteita työntekijöissä. Kirjasarjan monista teksteistä voi löytää toivoa siitä, että jollakin tasolla voimautuminen on mahdollista, vaikka edes-sä on epävarmuutta ja menneisyydessä kärsimystä. Voimautumisen asettaminen tavoitteeksi on antanut myös työntekijöille uutta intoa, jaksamista ja sisältöä työhön.

Lähtökohtana turvapaikanhakijan elämäkokemus

Monet turvapaikanhakijat pystyvät säilyttämään toimintakykynsä elämäntilanteessa, joka on omi-aan lamaannuttamaan rohkeimmatkin meistä. He ovat tärkeitä resurssihenkilöitä niin vastaanotossa työskenteleville kuin omille yhteisöilleen. Kaikilla ei kuitenkaan ole samanlaisia voimavaroja, ja monet tarvitsevat tukea. He eivät silti menetä kaikkia voima-varojaan, vaikka täysin ymmärrettävästi voivat ma-sentua ja passivoitua. Kokemus paosta ja kodin, ys-tävien ja sukulaisten sekä yhteiskunnallisen aseman ja roolin menettäminen voivat helposti riistää toivon,

motivaation ja jopa monet perustaidoista keneltä tahansa. Silti turvapaikanhakijoihin liittyy yhä muutakin kuin kriisi ja kärsimys.

Uudessa maassa tehtävänä on oppia paljon uutta. Vaikeassa elämäntilanteessa olisi omaksuttava uusi kieli ja paljon uusia toimintamalleja. Vanhatkin taidot ja voimavarat on kaivettava esiin. Aikuisilla on opittavaan monimutkaisia elämänhallinnan rakenteita. Perustaitojen oppimisen ja kehittämisen voi nähdä yhtä lailla mahdollisuutena voimautumiseen kuin vaativana tehtävänä. Oppiminen tuo tullessaan vuorovaikutusta ja aktiivista tekemistä, tukee itseluottamusta ja voi auttaa omaksumaan aloitteellisia toimintatapoja.

Voimautuminen, aktiivisuus ja elämänhallinta eivät Becoming More Visible -hankkeessa kehitystyötä tehneiden ajattelussa kuulu jäävuoren huipulle; ne voivat toteutua myös samaan aikaan, kun muut tarpeet eivät ole täysin tyydytettyjä. Turvapaikanhakijoiden kanssa työskenteleviltä voi oppia sen, että turvapaikanhakijoille on karttunut elämänkokemusta kaikkien vaikeuksien jälkeen. Tämä elämänkokemus ja turvapaikanhakijoiden olemassaolevat taidot ja vahvuudet ovat hyvä lähtökohta uuden oppimiselle.

Kanssakulkijaksi voimautumisen polulle

Empowerment – voimautuminen – työn tavoitteena edellyttää työntekijän roolin pohdintaa. Meistä tulee kanssakulkijoita ja avustajia prosesseissa, joita turvapaikanhakijoiden tulisi voida määritellä omista lähtökohdistaan. Muutomme tietäjistä tutkijoiksi ja kuuntelijoiksi. Opettamisen ja auttamisen sijaan otamme osaa muutosprosessiin, jossa kaikki osalliset ovat yhtä lailla kyselijöitä.

Toivomme Becoming More Visible -hankkeen kirjasarjan innostavan kyselemään ja keskustelemaan työn tavoitteista, menetelmistä ja työntekijöiden rooleista. Se, miten voimautuminen voi toteutua eri yhteyksissä, voi saada hyvinkin moninaisia muotoja – ja ne kaikilla on ilo itse löytää. Kysymys ei välttämättä ole siitä, että työhön tulisi jotain täydellisesti uutta. Voimautumista tukevaa työtä tehdään monissa yhteyksissä ilman että sitä on tietoisesti asetettu tavoitteeksi. Työn tekeminen näkyväksi voi siinäkin tapauksessa olla merkityksellistä sekä työn tekijöille että asiakkaille. Edistymistä voi olla helpompi nähdä ja arvioida, kun tavoitteita on pohdittu. Turvapaikanhakijan itsensä on tärkeää näh-

dä, että hän on oppimisen prosessin päähenkilö eikä toimenpiteiden kohde. Hän voi aktiivisesti kartuttaa omia taitojaan ja voimavarojaan.

Kokoelman tekstejä lukiessa voit pitää mielessä kysymyksen siitä, miten tämä kaikki käytännössä toteutuisi juuri sinun työssäsi. Voit miettiä esimerkiksi seuraavia käytännön näkökohtia:

Teksti: Teija Enoranta
kirjasarjan toimittaja, projektisuunnittelija
Becoming More Visible / Kansalais- ja
työväenopistojen liitto KTOL ry

• Mistä työsi tavoitteet ovat peräisin? Voitko vaikuttaa tavoitteiden asetteluun?

• Voivatko turvapaikanhakijat vaikuttaa tavoitteiden asetteluun ja osallistua toiminnan suunnitteluun?

• Mitä taitoja ja millaista tukea sinä voit tarjota turvapaikanhakijoille, jotta heillä olisi mahdollisuus kuunnella itseään ja ilmaista omia tavoitteitaan?

• Miten voit varmistaa, että turvapaikanhakija työstää omaa prosessiaan ja sinä avustat, eikä päinvastoin?

• Miten voit auttaa turvapaikanhakijaa arvioimaan tavoitteitaan ja sitä, johtaako toiminta kohti niiden saavuttamista? Miten tavoitteita ja prosessia voi piirtää näkyväksi?

• Mitä tarvitset työntekijänä, jotta säilytät motivaation työskennellä voimautumisen puolesta?

Kuva: Camilla Englund

I Verkosto voimautumisen tueksi

Becoming More Visible -hankkeessa turvapaikanhakijan voimautumista tukeva paikallinen verkosto on tiivistynyt ja vahvistunut, samalla kun verkoston eri toimijoiden työmuotoja on dokumentoitu, arvioitu ja kehitetty. Kansalais- ja työväenopistot, vastaanotto-keskukset ja kansalaisjärjestöt ovat toimineet yhteistyössä kukin omilla alueillaan ja resursseja yhdistäen.

Tämän luvun ensimmäisessä osiossa kerrataan vielä, mitä kansalaisopistojen voimauttavien kurssien suunnittelussa kannattaa Becoming More Visible -hankkeen kokemusten perusteella ottaa huomioon. Toisessa osiossa katsotaan, miten vastaanottokeskuksissa on voitu tukea voimautumista, ja kolmanteen osioon on kirjattu kokemuksia kansalaisjärjestöjen kanssa järjestetystä voimautumista tukevasta toiminnasta. Viimeisessä osiossa annetaan vielä esimerkkejä siitä, miten turvapaikanhakijoiden vertaisohjaus on toiminut eri yhteyksissä.

Kansalaisopistot tukevat voimautumista opinnoissa

Becoming More Visible -hankkeessa jatkettiin jo Becoming Visible -hankkeessa alkanutta yhteistyötä kansalaisopistojen ja vastaanottokeskusten välillä. Becoming More Visible -hankkeessa haluttiin levittää ja kehittää edeltäneen hankkeen hyviä kokemuksia turvapaikanhakijoiden lyhytkursseista opistoissa ja vahvistaa opistojen edellytyksiä toimia vastaanottokeskusten ja kansalaisjärjestöjen yhteistyökumppaneina turvapaikanhakijoiden koulutuksen järjestämisessä. Opistoissa on osallistuttu henkilöstökoulutuksiin ja -vaihtoon, kehitetty pilottikursseja ja jalostettu niin yhteistyön muotoja kuin opintojen sisältöjä.

Kuva:Hilma Bukareva

Kansalaisopistot kehittävät voimauttavia opintoja

Kansalaisopistot ovat valikoituneet hankkeeseen yhteistyökumppaneiksi joustavina vapaan sivistystyön oppilaitoksina, joilla on hyvät edellytykset järjestää voimautumista tukevaa toimintaa ja opintoja. Kansalais- ja työväenopistojen liiton tukemina hankkeeseen osallistuneet oppilaitokset ovat vahvistaneet ja luoneet yhteistyöverkostojaan ja kehittäneet voimautumista tukevien opintojen sisältöjä.

“Vapaan sivistystyön tarkoituksena on elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta tukea yksilöiden persoonallisuuden monipuolista kehittymistä ja kykyä toimia yhteisöissä sekä edistää kansanvaltaisuuden, tasa-arvon ja moniarvoisuuden toteutumista suomalaisessa yhteiskunnassa.”

(Laki vapaasta sivistystyöstä, 1§)

Monissa opistoissa turvapaikanhakijat ovat uusi kohderyhmä, vaikka yksittäisiä turvapaikanhakijoita on voinut opiskella opiston kursseilla. Becoming More Visible -hankkeessa on kuitenkin haluttu keskittyä kehittämään kaikkein heikoimmassa asemassa olevia turvapaikanhakijoita. Hankkeessa on räätälöity opisto-opiskeluun valmentavia ja voimautumista tukevia ryhmiä, joihin on haettu esimerkiksi yksinhuoltaja-äitejä, vähän koulutuskokemusta tai oppimisen valmiuksia hankkineita turvapaikanhakijoita tai niitä, jotka eivät syystä tai toisesta ole löytäneet aktivoitumisen areenaa muusta oppilaitosten tarjonnasta tai kansalaisjärjestöjen toiminnasta.

Kansalaisopistoille on myös oppilaitosten välisessä ”työnjaossa” kaavailtu tehtävää muun muassa maahanmuuttajien opiskelu- ja kansalaisvalmiuksien tukijana. Kansalaisopistokenttä tarvitsee kuitenkin haasteeseen vastaamisessa niin taloudellisia kuin osaamisen resursseja. Becoming More Visible -hankkeessa on voitu kehittää opistojen henkilökunnan osaamista turvapaikanhakijoiden voimautumisen tukemisessa henkilökunnan koulutuksilla, pilottihankkeiden ohjauksella ja materiaalintuotannolla.

Kansalaisopistot ovat vapaan sivistystyön oppilaitoksia, ja niitä on Suomessa noin kaksi ja puoli sataa. Vapaan sivistystyön tehtävät on annettu laissa vapaasta sivistystyöstä (632/98). Kansalaisopistojen

tehtäväksi on laissa mainittu paikallisiin ja alueellisiin sivistystarpeisiin vastaaminen sekä mahdollisuuksien tarjoaminen omaehtoiselle oppimiselle ja kansalaisvalmiuksien kehittämiseksi.

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman 2003–2008 linjausten mukaan vapaata sivistystyötä kehitetään kansalaisten omiin tarpeisiin vastaavana verkostona, ja sen asemaa sosiaalisen yhteenkuuluvaisuuden, demokraattisten arvojen ja aktiivisen kansalaisuuden edistäjänä vahvistetaan. Tulevaisuudessa tavoitteena on lisätä tarjontaa uusille kohderyhmille, kuten esimerkiksi ikääntyville ja vähän kouluttautuneille henkilöille.

Parlamentaarisen aikuiskoulutustyöryhmän (PAT) vuoden 2002 mietinnön mukaan vapaan sivistystyön erityisenä tehtävänä on tukea vähemmän koulutusta saaneiden edellytyksiä ja valmiuksia koulutukseen. Vapaan sivistystyön laissa mainittujen tavoitteiden rinnalle PAT nosti suuntaviivaopinnot, joissa painotuvat yleissivistävät opinnot, maahanmuuttajien koulutus ja aikuisten opinnollinen kuntouttaminen.

Vuosina 2005–2008 pyritään suuntaviivaohjauksen avulla vahvistamaan vapaan sivistystyön oppilaitosten asemaa tasa-arvoa, sosiaalista koheesiota ja aktiivista kansalaisuutta kannustavan aikuiskoulutuksen järjestäjinä.

Kansalaisopistoille määriteltiin sisältöjen suuntaviivoja vuosiksi 2005–2008:

- **kieli- ja kulttuurikoulutus ja muut yhteiskuntaan integroivat opinnot maahanmuuttajille**
- **terveyttä edistävät opinnot**
- **tietoyhteiskunnan perusvalmiuksien parantamista koskevat koulutuskokonaisuudet**
- **kansalaistaitoja ja kansalaisyhteiskuntaan osallistumisen valmiuksia lisäävät opinnot**

Becoming More Visible -hankkeessa mukana olleet opistot ovat tehneet tärkeää kehittämistyötä kaikkien kansalaisopistojen koskevien suuntaviivojen alueilla ja kehittäneet myös uusia keinoja avata opistojen ovia yhä vaikeammin tavoitettaville kohderyhmille. Turvapaikanhakijoiden voimautumisen tukemiseksi kehitetyt toimintamallit ja opintokokonaisuudet ovat sovellettavissa myös muiden aktivointia kaipaavien ryhmien kanssa tehtävään työhön. Opistot ovat kehittäneet toimintamalleja koulutuksellisesti vähäosaisten

aktivointiin ja kehittäneet myös Koulutuksen arviointineuvoston raportissa (2006) suositeltuja ohjauksen malleja ja uusia opiskeluvaihtoehtoja. Arviointineuvosto piti tärkeänä myös opiskelutarjonnan suunnitteleminen yhteistyössä paikallistasolla toimivien järjestöjen ja yhteisöjen kanssa. Becoming More Visible -hankkeessa opistot ovat saaneet arvokasta kokemusta niin paikallisen, sektorienvälisen kuin kansainvälisenkin yhteistyöverkoston jäsenenä toimimisesta.

Teksti: Teija Enoranta

Lähteet:

Parlamentaarisen aikuiskoulutustyöryhmän mietintö. 2002. Opetusministeriön työryhmien muistioita 3:2002. Helsinki.

Tilastokeskus. 2005. Oppilaitostilastot 2004. Koulutus 2004:3. Helsinki, 158-159.

Kansalaisopistojen vapaan sivistystyön suuntaviivat vuosille 2005–2008. Opetusministeriö 2004.

Opetusministeriö. 2004. Koulutus ja tutkimus 2003–2008. Kehittämissuunnitelma. Opetusministeriön julkaisuja 2004:6.

Tapio Vaherva, Anita Malinen, Antti Moisio, Reijo Raivola, Petri Salo, Kari Kantasalmi, Päivi Kamppi & Heikki Silvennoinen. 2006. Vapaan sivistystyön oppilaitosrakenne ja palvelukyky.

Kuva: Hilma Bukareva

Tampereen työväenopistossa, Vaasa-opistossa ja Kajaanin Kaukametsän opistossa kokeiltiin Becoming More Visible -hankkeen aikana räätälöityjä, voimautumista tukevia kursseja turvapaikanhakijanaisten ja -miesten ryhmille ja perheille sekä ATK:n peruskursseja miesten ryhmille.

Kurssien toteutuksessa pidettiin tärkeänä seuraavia asioita:

- suunnittelu yhteistyössä vastaanottokeskuksen kanssa
- kurssilaisten rekrytointi yhteistyössä vastaanottokeskuksen kanssa
- turvapaikanhakija-/maahanmuuttajataustaisen apuopettajan palkkaaminen
- naisten kursseilla lastenhoidon järjestäminen
- kurssin etukäteen suunnitellussa ohjelmassa väljyyttä ottaa huomioon kurssilaisten toivomuksia ja tarpeita
- ryhmään sai tulla uusia jäseniä kurssin kestäessä
- toiminnallisten aktiviteettien lisäksi ryhmän vierailut ympäristöön
- ryhmän kesto suhteellisen lyhyt, kuudesta viikosta kahteen kuukauteen

Kurssien sisältöjen suunnittelussa sovellettiin kahta eri mallia:

1. Ryhmän vetäjän koordinoimana opiston eri opettajat toteuttivat oman ainealueensa ”työpajoja”.

2. Ohjelma rakentui kädentaitojen ja taideaineiden eri tekniikoista kurssilaisten kiinnostuksen mukaan.

Turvapaikanhakijoita voimauttavia sisältöjä löytyi monen eri opetusaineen aihealueilta:

- käsityö ja kädentaidot
- taideaineet
- liikunta
- ravitsemustieto ja kotitalous
- ATK:n perusteet ja tietoyhteiskunta-valmiudet

Teksti: Teija Enoranta

Lue lisää opistojen voimauttavien kurssien toteutuksista tämän kirjasarjan osasta II ”Hyvät käytännöt – Tue turvapaikanhakijan toimintaa”.

Kuva:Hilma Bukareva

Perustaitoja vahvistava lyhytkurssi ohjaa
turvapaikanhakijoita
aktiivisuuteen, opintoihin ja
työelämään

Voimautuminen opetuksen tietoisena tavoitteena on opistoissa uusi, vaikka hyvin monet opistojen kurssitarjonnan kokonaisuuksista voisivat soveltua voimautumisen välineiksi. Miten opiston kurssista sitten tulee voimauttavaa toimintaa?

Monet niistä turvapaikanhakijoista, joilla on heikot perusvalmiudet tai joiden elämäntilanne on ongelmallisin, voivat hyötyä kansalaisopistoissa toteutettavista alkuvaiheen voimauttavista kursseista. Usein opistot ovat myös ainoita oppilaitoksia, jotka voivat tarjota koulutusta turvapaikanhakijoille.

Becoming More Visible -hankkeen koulutuskokeiluiden perusteella voi hahmotella turvapaikanhakijoille ja muille maahanmuuttajille sopivaa alkuvaiheen lyhytkurssia, joka vahvistaa aktiivisuutta ja perustaitoja sekä antaa mahdollisuuden hankkia omakohtaista kokemusta opiston eri alueiden kursseilta. Aloituvaiheen kurssin jälkeen turvapaikanhakija voidaan vastaanottokeskuksessa ohjata kursseilla laaditun osaa-

misen kartoituksen ja tulevaisuuden suunnittelun mukaisesti joko työhön, opintoihin muissa oppilaitoksissa tai kansalaisopiston ryhmiin.

Tulevaisuudessa aloitusvaiheen kursseilla voivat työskennellä yhdessä myös turvapaikanhakijat ja muut maahanmuuttajat – ryhmät voidaan koota muun kuin statuksen perusteella, esimerkiksi

- **sukupuolen, iän tai kielen perusteella**
- **perustaitojen tason perusteella**
- **elämäntilanteen perusteella:**
esimerkiksi yksinäiset nuoret miehet,
yksinhuoltajaäidit, ikääntyvät,
lapsiperheet

Kysymys ohjauksesta ja neuvonnasta on ratkaistava paikallisesti. **Kenen toimenkuvaan kuuluu turvapaikanhakijan ohjaus opintoihin, työhön ja aktiiviseen toimintaan?** Ohjaus voi olla vastaanottokeskuksen tai maahanmuuttajapalveluiden henkilökunnan tehtävä, tai paikkakunnalla saattaa toimia maahanmuuttajien palvelu- tai neuvontapiste, jossa ohjausta voidaan tehdä.

Teksti: Teija Enoranta

Muistilista voimauttavan aloitusvaiheen kurssin suunnittelijalle

1. Kurssin suunnittelu

Ota jo kurssin suunnitteluun mukaan turvapaikanhakija- tai maahanmuuttajataustainen apuopettaja. Jos mahdollista, voit käyttää myös kohderyhmästä kutsuttuja neuvonantajia. Vastaanottokeskuksen paikkakunnan maahanmuuttajapalveluiden edustaja on välttämätön tuki suunnittelussa, jotta toiminta saadaan sovitettua turvapaikanhakijoiden arkeen.

Henkilöstön täydennyskoulutus monikulttuurisessa työssä on tärkeää, mutta tarjoa silti suunnitteluvaiheessa opiston opettajakunnalle tietoa turvapaikanhakijoista. Voit käyttää tähän tarkoitukseen Becoming More Visible -hankkeessa tuotettuja materiaaleja ja muun muassa Pakolaisneuvonnan valmistamia materiaaleja, esimerkiksi *10 väitettä ja faktaa turvapaikanhakijoista ja pakolaisista* -esitettä. Voit kutsua opistoon asiantuntijoita esimerkiksi vastaanottokeskuksesta maahanmuuttajapalveluista, Pakolaisavusta tai Pakolaisneuvonnasta, Ihmisoikeusliiton RASMUS -verkon tai Suomen Punaisen Ristin pakolaistiimin kautta.

Kartoita opiston opettajien kiinnostus aloittaa työ turvapaikanhakija- tai maahanmuuttajaryhmien kanssa.

Becoming More Visible -hankkeen kokemusten mukaan työhön turvapaikanhakijoiden alkuvaiheen ryhmissä tarvitaan työpari tai -tiimi. Usein kyse on erityisryhmästä, ja työntekijöillä on oltava tilaisuus reflektointiin ja tukeen työparin tai tiimin kanssa. Kannattaa myös palkata turvapaikanhakija- tai maahanmuuttajataustainen apuopettaja, joka voi toimia ryhmän ja suomalaisten opettajien välittäjänä, tukena jo rekrytointivaiheessa ja roolimallina turvapaikanhakijoille.

Jätä kurssisuunnitelmaan väljyyttä, jotta voit tarkistaa tavoitteita ja menetelmiä matkan varrella ryhmällesi sopiviksi.

Ota huomioon osallistujien elämäntilanne.

Tarvittaessa on järjestettävä lastenhoito kurssin ajaksi. Turvapaikanhakijoiden taloudellinen tilanne on myös otettava huomioon: jos kurssia ei järjestetä ostopalveluna, niin että toiminta on osallistujille maksetonta, on tutkittava, miten osallistujien kurssimaksut saadaan järjestettyä.

2. Osallistujien rekrytointi

Avainasemassa rekrytoinnissa ovat vastaanottokeskuksen ja maahanmuuttajapalveluiden työntekijät ja esimerkiksi vastaanottokeskuksissa suomen kieltä opettavat. He tuntevat asiakkaansa ja voivat suositella ryhmään osallistumista henkilökohtaisesti niille, joille se tuntuu sopivan. Järjestä riittävää tiedotusta kurssin tavoitteista ja toteutuksesta vastaanottokeskuksen ja maahanmuuttajapalveluiden henkilöstölle.

Turvapaikanhakija- tai maahanmuuttajataustainen apuopettaja voi saavuttaa suomalaisia työntekijöitä paremmin ryhmän, jonka haluatte aktivoida osallistumaan. Hän voi olla suurena apuna muun muassa ryhmän työn tavoitteiden selvittämisessä. Turvapaikanhakijalle saattaa olla uusi ja outo ajatus osallistua ryhmään, joka ei ole selkeästi kielenopetusryhmä, tai jonka tavoitteena ei ole työllistää osallistujia. Myös kansalaisopisto instituutiona on monille tuntematon.

Becoming More Visible -hankkeen ryhmistä toisissa mukaan sai tulla myös matkan varrella. **Pohdi, haluatko avata ryhmän myös sen kestäessä paikkakunnalle saapuville turvapaikanhakijoille.** Ratkaisu vaikuttaa ryhmädynamiikkaan.

3. Toteutus ja sisällöt

Ryhmän alkuvaiheessa kannattaa varata runsaasti aikaa ja tulkkausapua työskentelyn tavoitteiden selvittämiseen. Varaudu siihen, että toiminnan tavoitteet selkiytyvät osallistujille pikku hiljaa matkan varrella.

Becoming More Visible -hankkeen ryhmissä vierailut olivat tärkeitä paitsi osallistujille myös vierailupaikkojen henkilöstölle, joka sai tilaisuuden tutustua turvapaikanhakijoihin ja vastaanottaa oikeaa tietoa heidän tilanteestaan. **Varaudu tarjoamaan perustietoa turvapaikanhakijoista vierailupaikkoihin jo ensimmäisissä yhteydenotossa.** Voit käyttää tähän tarkoitukseen Becoming More Visible -hankkeessa tuotettuja materiaaleja ja muun muassa Pakolaisneuvonnan valmistamia materiaaleja, esimerkiksi *10 väitettä ja faktaa turvapaikanhakijoista ja pakolaisista* -esitettä.

Sisältöjen suunnittelussa voit hyödyntää Becoming More Visible -hankkeen ja ASAP-kehittämiskumppanuuden kokeiluissa käytettyjä suunnitelmia, joita löytyy kattavasti tämän kirjasarjan osasta II *”Hyvät käytännöt – tue turvapaikanhakijan toimintaa”*. Opiston opettajilla on omia ideoita oman osaamisensa alueelta – ota näitä ideoita huomioon.

Voit sovittaa ideanne vaikkapa tämän kirjan luvussa III ”Työkaluja ryhmätyöhön” esitettyjen aktiviteettien lomaan.

Varaa jokaiseen tapaamiseen aikaa esittää selkeästi, mitä taitoja ja valmiuksia kyseisessä tapaamisessa on mahdollisuus kartoittaa ja kehittää. **Keskity tuomaan esille, arvostamaan ja hyödyntämään turvapaikanhakijoiden olemassaolevia taitoja ja valmiuksia.** Jokaisen tapaamiskerran lopussa on hyvä vielä esittää, miten taidot ja valmiudet ovat voineet kehittyä, ja osallistujat voivat pohtia näitä asioita esimerkiksi oppimispäiväkirjassa. Alkuvaiheen kurssin sisältö voi muodostua taitojen kartoituksesta, opitun tunnistamisesta ja tulevan oppimis- tai tulevaisuussuunnitelman rakentamisesta. Eri aihealueiden opettajien työpajat voivat kukin omalta osaltaan auttaa selvittämään, miltä alueelta valmiudet ja kiinnostuksen kohteet löytyvät.

4. Arviointi

Arvioinnin tavoitteena on auttaa omien taitojen ja valmiuksien tunnistamisessa, reflektoinnin oppimisessa ja tulevien oppimistehtävien kartoittamisessa. Siksi arvioinnin tulisi olla jatkuvaa ja painopisteen tulisi olla osallistujien omassa itsetutkiskelussa.

Arviointi on tärkeä osa voimauttavaa prosessia. On tärkeää, että ryhmän osallistuja voi arvioida ja arvostaa omaa osuuttaan ryhmän työssä. Siksi jokaisen täytyy voida hahmottaa mahdollisimman selkeästi työn tavoitteet, tulokset ja oma osuutensa työssä. Arviointi voi auttaa osallistujia ottamaan vastuun omasta oppimisen ja kasvun prosessistaan.

Auta osallistujia ainakin alkuvaiheessa apukysymyksillä, joita voidaan pohtia ryhmissä, tai joista voidaan kirjoittaa oppimispäiväkirjaan. Itsearviointin taidot kehittyvät vähitellen. Käytä monipuolisia menetelmiä, jotka auttavat ryhmäläisiä kertomaan matkan varrella tapahtuneesta tarinoina – sanoin tai kuvin. Keskitä huomio ryhmän panokseen.

Vinkkejä arviointiin löydät muun muassa tämän kirjan luvusta III ”Työkaluja ryhmätyöhön”.

Teksti: Teija Enoranta

Yhdessä tekeminen on voimautumisen tukemista

”Turvapaikanhakija-ryhmän kanssa työskentely antoi minulle tilaisuuden uudistaa taideaineiden opettajana”, iloitsee Tuija Arina-Sundelin.
Kuva:Rita Lukkarinen

Kansalaisopistot voivat tarjota pehmeän laskun suomalaiseen kulttuuriin ja yhteiskuntaan sekä paljon tilaisuuksia tutustua suomalaisiin opiston kursseilla. Kansalaisopistossa on mahdollista tukea turvapaikanhakijan elämänhallintaa ja voimautumista riippumatta siitä, mitä ainetta opiskellaan. Tuija Arina-Sundelin Vaasa-opistosta yhdisti elämänhallintaa tukevia aineksia taideopetukseen turvapaikanhakijanaisten kurssilla. Tuija on Vaasa-opiston päätoiminen taideaineiden opettaja. Yhdessä kädentaitojen opettajan Anne Viinikan kanssa he tarttuivat haasteeseen ja toteuttivat opiston historian ensimmäisen turvapaikanhakijoille räätälöidyn kurssin.

Pilottikurssin suunnittelussa tukea saatiin Becoming More Visible -hankkeen muiden paikkakuntien kokemuksista, opiston aiemman maahanmuuttajakoulutuksen kokemuksista sekä yhteistyöstä Vaasan vastaanottokeskuksen kanssa.

Kädentaitojen ja taideaineiden opettajat päättivät rakentaa voimautumista tukevan kurssikokonaisuuden

oman ydinosaamisensa ympärille. Niinpä itsetuntoa rakentavat aktiviteetit, oman identiteetin tutkiminen ja voimautumisen tukeminen löysivät sijansa käsittöiden ja taiteen tekemisen lomasta. Liikkeelle lähdettiin ajatuksesta, että osallistujat voisivat valmistaa jotain kaunista itselleen ja kotiinsa. Naiset kokeilivat kursilla keramiikkaa, silkinmaalausta ja korujen valmistamista.

Opiston kurssi oli tässäkin tapauksessa kuin mikä tahansa harrastekurssi, mutta tavoitteeksi oli asetettu voimautuminen ja kohderyhmä oli etukäteen tarkkaan tiedossa. Niinpä erityisen ryhmän omat vaatimukset pystyttiin ottamaan huomioon joustavasti.

– Me vetäjät olimme alun perin asettaneet elämänhallinnan tukemisen tärkeämmäksi tavoitteeksi kuin hienon tuotteen valmistamisen. Yritimme korostaa toisten tapaamista, virkistymistä, yhdessä tekemistä, toisiimme tutustumista ja suomen kielen käyttämistä. Opimme, että muualla käsityöt eivät ole yhtä itsestään selvästi jokanaisen taitoja kuin Suomessa. Muissa maissa käsityöt saattavat olla ammattilaisten erityisosaamista, Tuija kertoo.

Tuija Arina-Sundelin ja Anne Viinikka kertovat, että he ovat oppineet kokemuksesta paljon. Molemmat

osallistuivat myös Becoming More Visible -projektin ”Perustaitojen ohjaus monikulttuurisessa työssä” -koulutukseen Vaasassa. He kokivat, että koulutuksessa annettu perustietous turvapaikanhakijan tilanteesta oli heille tärkeää.

– Opin myös, että vaikka opetan taideaineita, opetukseni on hyvin verbaalista – niin kuin taitaa olla koko suomalainen kulttuuri. Siten ryhmä, jossa meillä ei ollut yhteistä kieltä, oli hyvin haastava ja tilaisuus uudistaa opetusmenetelmiäni, Tuija sanoo.

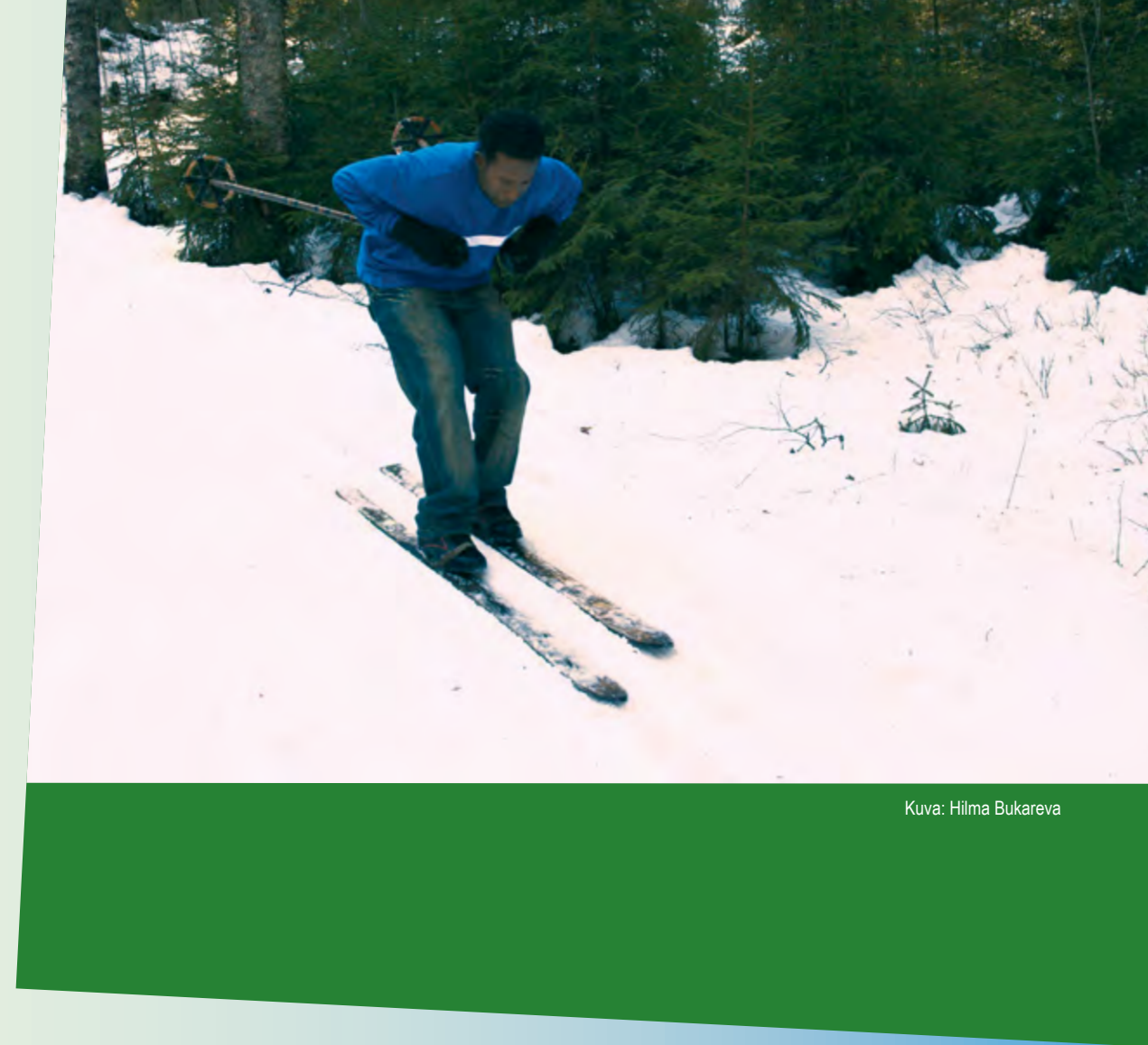
Voimautumista tukeva ryhmä kansalaisopistossa oli varmasti osallistuneille turvapaikanhakijaisillekin uusi kokemus. Saitteko palautetta siitä, miten osallistujat kokivat kurssin?

– Voimautumisen astetta on todella vaikea mitata. Osallistujien tyytyväisyys sinänsä ei ole vielä onnistumisen merkki. Joskus voimautumisen alkutaival merkitsee kysymysten heräämistä ja kaikkea muuta kuin tyytyväisyyttä. Yhtä hyvä tulos on se, että mitään erityistä ei herää, mutta osallistuja on kuitenkin saanut lyhyen mukavan hetken elämäänsä. Sekin voi olla tarvittava sysäys sopeutumiseen, Tuija selittää.

– Onnistumisen mittaamisessa voi kuitenkin käyttää hienovaraisia keinoja: voi tarkkailla ryhmän vuorovaikutusta ja katsoa miten vastaan tuleviin asioihin reagoidaan. Pienet merkit ihmisten kasvoilla kertovat onnistumisen ilosta: hymy, iloisuus. Yhtä lailla kyky ilmaista surua on merkki siitä, että osallistuja kokee ryhmän tarpeeksi turvalliseksi. Usein jo se, että ihmiset tulevat paikalle kerta toisensa jälkeen, on merkki onnistumisesta.

Teksti: Teija Enoranta

Lue lisää Vaasa-opiston kurssista turvapaikanhakijaisille tämän kirjasarjan osasta II ”Hyvät käytännöt – tue turvapaikanhakijan toimintaa”.

Kuva: Hilma Bukareva

Vastaanottokeskukset tukevat voimautumisen valmiuksia

Vastaanottokeskusten henkilökunta on turvapaikanhakijaa lähinnä. Vastaanottokeskuksissa järjestetään monenlaista aktivoivaa ja toimintakykyä ylläpitävää toimintaa turvapaikanhakijoille. Turvapaikanhakijan voimautumisen tukeminen työn tavoitteena vaatii kuitenkin toiminnan tavoitteiden tietoista suunnittelua. Tässä osiossa Becoming More Visible -hankkeen koordinaattorit Suvi Kaljunen ja Anne Vihelä kertovat teemapäivätoiminnasta, jota hankkeessa on käynnistetty tarkoituksena rohkaista vastaanottokeskuksen henkilökuntaa järjestämään turvapaikanhakijoille toiminnallisia teemapäiviä. Kaksi vastaanottokeskuksen ohjaajaa kertoo omalta osaltaan, miten he ovat voineet tukea turvapaikanhakijoiden valmiuksia ja perustaitoja, ja nuorten ryhmäkodin johtaja kertoo nuorten kasvun tukemisesta.

Teemapäivät tukevat voimautumista vastaanottokeskuksissa

Becoming More Visible -hankkeen Vaasan ja Turun osaprojekteissa kehitettiin turvapaikanhakijoiden voimautumista tukevaa toimintaa vastaanottokeskuksissa. Tavoitteena oli rohkaista vastaanottokeskusten työntekijöitä käyttämään omia vahvuuksiaan toiminnan toteuttamisessa. Kuvauksessa käydään läpi, miten teemapäivätoiminnan voi käynnistää vastaanottokeskuksessa.

Davood Mahmoudi esittelee itse painettua T-paitaa, joka valmistui Turun vastaanottokeskuksessa järjestetyssä teemapäivässä.
Kuva: Iita Kettunen

Järjestämällä teemapäivä vastaanottokeskuksissa voidaan tukea ryhmän sosiaalisten kontaktien muodostumista ja vahvistaa yhteyksiä. Tavoitteena on myös auttaa turvapaikanhakijaa rakentamaan henkilökohtaisia verkostoja ja hyödyntämään omaa osaamistaan. Samoin tavoitteena voi olla turvapaikanhakijan itsensä kehittäminen ja toteuttaminen ja elämänhallinnan tukeminen. Ryhmässä voi saada vertaistukea, jakaa (elämän)kokemusta ja tuntea kuuluvansa ryhmään. Tavoitteina voivat olla myös turvapaikanhakijan aktivoituminen, motivoituminen ja yhteiskuntaan suuntautuminen.

Teemapäivätoiminta on luonteeltaan toiminnallisia menetelmiä soveltavaa ja ryhmäyttävää aktivoivaa toimintaa, joka antaa henkilökunnalle tilaisuuden kuulla turvapaikanhakijoiden tunteita. Turvapaikanhakijat voivat tutustua toisiin ryhmäläisiin ja etsiä omia voimavarojaan, kiinnostuksen kohteitaan ja elämässä tärkeitä asioita.

Ryhmä muodostuu vastaanottokeskuksen henkilökunnan edustajista ja turvapaikanhakijoista. Ryhmä voidaan koota etnisyyden, iän, statuksen, sukupuolen, tilanteen tms. mukaan aktivointitarpeen perusteella. Henkilökunta valitsee aktivoivaa toimintaa tarvitsevat henkilöt ja kutsuu heidät paikalle toimintaympäristöstä riippuen. Tulkit ovat välttämättömiä käynnistävissä ja tiedottavissa teemapäivissä.

Becoming More Visible -projektissa projektikoordinaattorit Anne Vihelä ja Suvi Kaljunen vastasivat käynnistämispäivän vetämisestä. Tavoitteena oli myös saada aikaan vastaanottokeskuksessa jatkosuunnitelma ryhmän tarpeet, osallistujien osaaminen ja toiveet huomioon ottaen. Ajatuksena on, että henkilökunta sitoutuu jatkamaan toimintaa ryhmän kanssa käynnistämispäivän jälkeen.

Käynnistyksessä tarpeiden tutkimista

Käynnistävä tapaaminen on koko päivän mittainen. Jatkossa teemapäivät voivat kestää parista päivästä muutamaan tuntiin riippuen ryhmän tarpeista, heille sopivasta toiminnasta ja paikkakunnan tarjoamista mahdollisuuksista (esim. pienleirit, tapahtumapäivät, työpajat, kokoontumiset, illanvietot, retket).

Käynnistävän päivän aikana suunniteltavan jatkotoiminnan tulisi alkaa 2–4 viikon kuluessa, ettei osallistujien mielenkiinto ja luottamus toiminnan jatkumiseen lopahda. Sopivasta rytmistä ja toimintojen ajankohdista kannattaa sopia asukkaiden kanssa.

Tapaamistilassa on esillä etukäteen valikoituja kuvia (lehtikuvia, postikortteja tms.), kartonkeja, tusseja ja kyniä, liimaa, ja saksia. Taustalla voi soida musiikki.

Esittelykierroksen jälkeen selvitetään päivän teema ja tavoitteet: pohtia tilannetta ja tulevaisuutta, kokeilla ja ideoida mielekästä toimintaa odotusajan jaksamiseksi. Osallistujat tutustuivat toisiinsa ”Hämähäkinverkko”-harjoituksen avulla (ks. luku III: ”*Työkaluja ryhmätyöhön*”). Sen jälkeen jokainen saa valita esillä olevista kuvan, joka kertoo jotain itsestä ja tämänhetkistä tunnelmista. Osallistujat saavat kertoa tulkien välityksellä, miksi valitsivat juuri tämän kuvan, ja mitä se kertoo mielialasta. Ryhmä ohjeistetaan säilyttämään edellinen kuva ja käyttämään sitä tulevassa aarrekartan tekemisessä lähtökohtana.

Aarrekartta unelmien tulevaisuudesta: pyydetään ryhmäläisiä keräämään esillä olevista aarrekarttaansa sopivia kuvia ja liimaamaan ne kartongille. Tähän voi varata 20–30 minuuttia. Tässä kohdassa voi käyttää halutessaan rauhallista taustamusiikkia. Kuvien lisäksi karttaan voi piirtää tai kirjoittaa lisää asiota. Koko aarrekartan tekoon menee noin 1½ tuntia valmiiksi leikatuilla kuvilla.

Tauon jälkeen jokainen esittelee vuorollaan karttansa tulkin välityksellä. Kartat voi ripustaa seinille. Karttojen esittely ja unelmien käsittely herättävät usein keskustelua, jolle on hyvä varata aikaa kaikkien karttojen esittelyn jälkeen. Keskustelussa ja aarrekarttojen esittelyssä nousevia toiveita, haaveita ja osaamista

kirjataan ylös, ja pohditaan niiden toteuttamismahdollisuuksia jo odotusaikana.

Lopuksi käydään keskustelua jatkosuunnitelmista, vastaanottokeskuksen suunnitelmista ja ehdotuksista, ja voidaan laatia omat aikataulut prosessin etenemiseksi. Päivää voidaan vielä purkaa antamalla tilaa havaintojen ja yhteenvedojen esittämiseen.

Tarvittaessa henkilökunta voi pohtia tilaisuuden antia omassa sessiossaan.

Kajaanin käynnistämistilaisuuden arviointi

”Yleinen ilmapiiri oli mielestämme hyvä. Päällimmäiseksi päivästä jäi tyytyväisyys. Tärkeää oli B-luvan saaneiden itse esiin nostama toive omien osaamisien hyödyntämisestä ja oma-aloitteisuus kuvien ja aarrekarttojen esittelyssä. Erityisen hyvä merkki oli se, että kaikki asiakkaat palasivat paikalle ruokatauon jälkeen. Henkilökunnan luonteva osallistuminen toimintaan ja luottamus jatkotoiminnan toteuttamiseen jäivät myös mieleen. Päivä toteutettiin pääpiirteittäin suunnitelman mukaisesti. Aarrekarttojen purkuun meni kuitenkin sen verran suunniteltua enemmän aikaa, että varsinaista henkilökunnan keskustelu- ja palauteosuutta ei ehditty enää erikseen järjestää.

Asiakkailla oli selvä tarve puhua ja selvittää asioita ja purkaa tuntojaan B-lupaan liittyen. Kokosimme viereisiä olennaisia aarrekartoista esiin nousseita ajatuksia ja ideoita, joita voidaan jatkossa toteuttaa mahdollisuuksien mukaan:

Turvapaikanhakijoiden toiveita:
maalauk, piirtäminen, kuvanveisto, ratsastus, matonkudonta, ruuanlaitto, leipominen, kauneus, muoti & estetiikka, luontoretket ja liikkuminen, atk, puutarha/kasvinhoito

Henkilökunnan valmiuksia:
kädentaidot, luonnossa liikkuminen, lukupiiri ja eri kielen opiskelun muodot (riippuu kielen osaamisen tasosta), ulkoilu, retkeily

Yleistä, osaamisten hyödyntämistä:
kulttuuri-illat puolin ja toisin, esim. perinnejuhlateema, eräkulttuuri, tanssi; kunnon ylläpito ja kehittäminen; verkosto ja sosiaaliset suhteet

Lopuksi asiakkaille annettiin kotitehtäväksi miettiä omia osaamisiaan, joita he voisivat hyödyntää, sekä ideoita toiminnasta, johon haluaisivat osallistua.

Tutustumisharjoituksessa syntynyt naruverkko herätti ajatuksia niin asukkaissa kuin henkilökunnassakin. Pohdittiin sosiaalisia suhteita, niiden merkityksiä ja mahdollisuuksia, sekä yhteenkuuluvuutta.

Kuvatyöskentely toimi hyvin. Ryhmäläiset ja erityisesti asukkaat saivat mahdollisuuden kertoa tuntemuksistaan. Vastaavasti aarrekarttojen esittely tutustutti ihmisiä toistensa elämään ja haaveisiin tulevaisuudesta sekä nosti esiin omia osaamisiansa. Yleensä asukkaiden mahdollisuudet kertoa itselle tärkeistä asioista jäävät melko vähäisiksi joko yhteisen kielen tai sopivan tilanteen puuttumisen vuoksi vastaanottokeskuselämässä.

Kaikki ryhmäläiset osallistuivat toimintaan ja antoivat päivästä positiivista palautetta. Toiminnan jatkuminen henkilökunnan vetämänä on erityisen tärkeää, ja myös asukkaat toivoivat niin tapahtuvan.”

Teksti: Anne Vihelä
ja Suvi Kaljunen

*Toiminta vaatii mukaan
”heittäytymistä”,
osallistumista, avointa
asennetta ja vastuuta
ryhmätoimintaan
innostamisesta.*

Suvi Kaljunen ja Anne Vihelä ovat rohkaisseet vastaanottokeskusten työntekijöitä kokeilemaan teemapäiviä voimautumista tukevan työn muotona.
Kuva: Sanna Kantosalmi

Vastaanottokeskuksen teemapäivät antavat voimia työntekijöillekin

Turun ja Vaasan Becoming More Visible -osahankkeissa on kehitetty vastaanottokeskusten itse järjestämiä toiminnallisia teemapäiviä turvapaikanhakijoille. Projektikoordinaattorit ovat organisoineet toiminnallisia ja taidepainotteisia teemapäiviä. Tavoitteena on toisaalta ollut löytää vastaanottokeskuksiin uusia

toimintatapoja turvapaikanhakijoiden jaksamisen tukemiseksi ja toisaalta kehittää mielekästä, voimauttavaa tekemistä turvapaikkamenettelyn ajaksi. Vaasan ja Turun osahankkeiden projektikoordinaattorit Anne Vihelä ja Suvi Kaljunen pohtivat seuraavassa, mikä tekee puuhastelusta voimauttavaa työtä.

Anne: Voimauttava työ nähdään joskus jonkinlaisena puuhasteluna. Puuhastelulla on puolestaan kielteinen kaiku, eikä sitä aina pidetä tarpeellisena tai arvokkaan toimintana. Kun olemme kokeilleet ja kehittäneet teemapäivien järjestämistä vastaanottokeskuksissa olemme huomanneet, että esimerkiksi kädentaitokursseilla, erilaisilla toiminta- ja retkipäivillä tai vaikka jalkapallon peluulla on arvo sinänsä. Toiminnalle on vain tärkeää määritellä osallistujille ja toiminnan järjestäjille yhteiset tavoitteet. Kaikkien on tiedettävä, onko tavoitteena oppia kieltä tai muita valmiuksia vai esimerkiksi edesauttaa sosiaalisten suhteiden syntymistä. Jos turvapaikanhakijalla on eri tavoitteet kuin järjestäjillä, hän voi pettyä kurssin tarjontaan, jos hänen tavoitteitaan ei käsitellä.

Voimauttavan työn näkökulmin voidaan peilata ihmisen kokemustaustaa ja tunteita, ja tekemiselle tulee muita tavoitteita kuin suorittaminen tai puuhastelu ajanvietteeksi. Voimauttavasta lähestymistavasta voi olla paljonkin tukea erilaisissa oppimisprosesseissa, varsinkin silloin, kun pelkkä suorittaminen ei innosta. Esimerkiksi yksinhuoltajaäiti, joka ei aikaisemmin ole opiskellut, ei motivoidu helposti omaksumaan lyhyessä ajassa kaikkea sitä tietoa, jonka suomalaiset oppivat koko peruskoulun aikana.

Suvi: Vastaanottokeskuksen ohjaaja voi tukea turvapaikanhakijan itseluottamusta ja hänen oppimisprosessiaan esimerkiksi etsimällä osallistujan erityistaitoja. Ohjaaja voi auttaa tekemään näkyväksi turvapaikanhakijan loistavat käsityötaidot, ruuanlaitotaidot ja sosiaaliset taidot.

Anne: Turvapaikanhakijoita ja maahanmuuttajia tulee kohdella aikuisina, vakavasti otettavina ihmisinä, ja ottaa huomioon heidän toiveensa ja tarpeensa. Koska turvapaikanhakijoiden on hankala löytää mahdollisuuksia ammatillisiin opintoihin tai valmistaviin opintoihin, valmistavia opintoja olisi hyvä sisällyttää heille räätälöityihin kursseihin. Vaikka jotkut voisivat jo työllistyä, kokevat pärjäävänsä itsenäisesti eivätkä tunne tarvitsevänsä ”askartelukerhoa”, he saattavat hyötyä voimauttavasta toiminnasta esimerkiksi sosiaalisten kontaktien tai kielitaidon edistämiseksi. Vaikeasti työllistyvät tarvitsevat arjessa jaksamisen tueksi erilaisia aktiviteetteja, jotka voivat myöhemmin osoittautua varsin arvokkaiksi. Voimauttavan työn tulosten mittaaminen on vaikeaa, ja sen tulokset saattavat näkyä vasta paljon myöhemmin.

Suvi: Mielestäni voimauttava työ ei voi olla tulostavasti tai tulostavoitteiden kautta määriteltyä.

Jos turvapaikanhakija ei osallistu voimauttaviin aktiviteetteihin, häntä ei voida mielestäni siitä rankaista, vaikka toiminta katsottaisiin työ- ja opintotoimintaan kuuluvaksi. Elämänhallintaa ei voi tukea vähentämällä toimeentulotukea. Itseään voi kehittää, ilman että täytyy olla jonkin (länsimaisen) mittapuun mukaiset asteikot ja tutkinnot työn alla.

Hyvä esimerkki voisi olla eräs kommentti. Aloittaessani työt tätä edeltäneessä Becoming Visible -projektissa kysyin turvapaikanhakijataustaiselta entiseltä työka-veriltani, mitä hänen mielestään voisi turvapaikanhakijoiden elämänhallinnan tukemiseksi tehdä. Hän kertoi vastaanottokeskuksen järjestämästä viikonlopusta ”jossain järven rannalla”, missä oli niin kaunista, että hän vieläkin muistelee retkeä. Hän piti retkeä todella merkittävänä asiana, vaikka kysymys oli vain yhdestä viikonlopusta ja tapahtumasta oli kulunut jo yli kymmenen vuotta. Retken ohjelmasta, ruuasta tai muusta vastaavasta hän ei muistanut enää mitään yksityiskoh-tia, mutta ele viedä heidät pois keskuksesta ja antaa mahdollisuus olla luonnossa oli todella mieliinpainuva ja merkittävä.

Anne: Olemme huomanneet, että vastaanottokeskuk-sen teemapäivä onnistuu silloin, kun ohjaaja uskoو työhönsä ja näkee voimautumisen arvokkaana. Silloin

työ voimauttaa myös ohjaajaa, niin että omaan perus-työhön voi saada uutta näkökulmaa ja mielekkyyttä. Voimauttaminen on lähestymistapa, joka sinänsä ei tee työstä tai toiminnasta mitenkään uutta vaan ehkä muuttaa sen luonnetta. Esimerkiksi ompelukerho ei keskity vain verhojen ompeluun vaan antaa mahdol-lisuuden tasavertaiseen ja inhimilliseen yhdessä teke-miseen ja sosiaaliseen kanssakäymiseen toisten osal-listujien kanssa.

Suvi: Voimauttavan työn koulutusta voisivat olla vaika omien asenteiden, ihmisten kohtaamisen lähesty-mistapojen ja vuorovaikutustaitojen tutkiminen työ-yhteisössä, työkavereiden tai työparin kanssa. Monelle työntekijälle on haasteellista ajatella voimautumisen tukemista prosessina, jossa hekin panevat persoonan-sa peliin. Jo vaikkapa omasta elämästä, toiveista ja itselle merkittävistä asioista kertominen riittää oikein hyvin esimerkiksi aarrekarttoja tehtäessä.

Anne: Haasteelliseksi toiminnallisuuden ja voimaut-tavan työotteen tekevät asiakaskunnan vaihtuvuus ja työn erityispiirteet. Työ vastaanottokeskuksessa on ajoittain uuvuttavaa, ja sen helpottamiseksi tarvitaan kannustusta, työn arvostusta ja myönteistä työilma-piiriä, jossa on tilaa kokeilla uusia toimintatapoja. Yh-teinen toiminta ja vapaamuotoinen meininki tukevat

koko porukan työssä jaksamista ja antavat onnistumi-sen mahdollisuuksia, jos niin halutaan.

Suvi: Toiminnalliset menetelmät jäävät monesti yk-sittäisiksi tehtäviksi, eikä niiden aikaansaamia vaiku-tuksia osata tai ehditä yhdistää lopputulokseen. Miten rohkaista ihmisiä kokeilemaan? Uuden kokeilemisen voi aloittaa vaikka parityönä. Tällöin myös vastuu ja onnistumisen ilo ovat jaettavissa. Olen huomannut toiminnallisten menetelmien ja voimautumista tu-kevan työn myönteisen vaikutuksen vastaanottokes-kuksen henkilökunnassa alkuhämmennyksestä huoli-matta – prosessi vie melko lailla aikaa, mutta näyttää palkitsevan lopuksi.

Anne: Projektikoordinaattorin on helpompi huomata muutos, kun on keskellä työyhteisöä mutta kuitenkin tarkastelee sen toimintaa ulkopuolisin silmin.

Teksti: Anne Vihelä
ja Suvi Kaljunen

Vastaanottokeskusten turnauksessa voitettua pokaalia esittelevät Mia Vaelma ja Abdirahman, yksi Tampereen vastaanottokeskuksen vuoden 2006 joukkueen pelaajista.

Ohjaaja rohkaisee liikkumaan – jalkapallosta voimia arjen jaksamiseen

Mia Vaelma on luotsannut jalkapallojoukkuetta, joka on kuin useimmat menestyksekkäät joukkueet maailmassa: pelaajat edustavat monia eri kansallisuuksia. Itse Mia ei ole kaikkein tyypillisimpiä jalkapallovalmentajia. Hän

työskentelee ohjaajana Tampereen vastaanottokeskuksessa. Jo viitenä vuonna Tampereelta on lähtenyt turvapaikanhakijoiden joukkue kisaamaan pokaalista vuosittaisessa vastaanottokeskusten välisessä jalkapalloturnauksessa.

Mia Vaelma järjestää liikuntaa ja vapaa-ajanvietto-mahdollisuuksia turvapaikanhakijoille yhdessä fysio-terapeutti Irma Tähkävuoren kanssa. Turvapaikanhakijoita viedään muun muassa uimahalliin, missä ensimmäinen tutustumiskäynti on heille ilmainen. Ensimmäisellä käynnillä tavat tulevat tutuiksi, ja monet jatkavat käyntejä. Rohkeimmat ovat käyneet talvi-uimareiden saunalla ja avantouinnillakin.

– Yritämme tiedottaa liikunta- ja vapaa-ajanharastusten mahdollisuuksista kaupungissa. Monet ovat itsekin aktiivisia ja löytävät tilaisuudet harrastuksiin itsenäisesti. Usein on kuitenkin hyötyä siitä, että harrastusmahdollisuuksiin käydään ensin tutustumassa ryhmänä.

Onko vaikeaa sovittaa vastuuta liikunnan ja harrastusten koordinoinnista kiireiseen ohjaajan aikatauluun?

– En aina pääse viikottaisiin jalkapallotreeneihin muiden työtehtävien takia, mutta on vain hyvä, että muutkin työntekijät saavat vuorollaan vastuun harjoitusten vetämisestä. Mielestäni liikuntaharrastuksia on tärkeää järjestää myös vastaanottokeskuksen omana toimintana, vaikka mahdollisuuksia löytyy muualtakin. Olen huomannut, että jalkapallotreeneihin tullaan, vaikka oma tilanne olisi hyvinkin ongelmallinen. Pelissä voi hetkeksi unohtaa huolet ja päästää paineita purkautumaan. Keskuksen asukasyhteisölle löytyy pelissä hyviä kokemuksia yhdessä tekemisestä: joku saattaa esimerkiksi huomata, että hänellä on kykyjä rauhoitella muita pelin tuoksina. Pelissä voi myös ottaa toisenlaisia rooleja kuin vastaanottokeskuksen asukasyhteisössä, Mia kertoo.

Teksti: Teija Enoranta

Ahmed Jama on työskennellyt Vaasan vastaanottokeskuksessa kolmen ja puolen vuoden ajan ohjaajana ja suomen kielen opettajan sijaisena. Hän ohjasi säännöllisesti myös luku- ja kirjoitustaidottomien ryhmää ja ATK- taitojen peruskurssia. Nykyään hän työskentelee tulkkina ja tapaa työssään toisinaan myös oleskeluluvan saaneita turvapaikanhakijoita.

Vastaanottokeskuksen ohjaaja voi tukea perustaitoja

Vastaanottokeskuksen ohjaajat ovat päivittäin turvapaikanhakijoiden arjen tukena. Ohjaajan työ on monipuolista, ja vastuualueita on jaettu työntekijöiden kesken.

– Ohjaajien työhön kuuluu muun muassa turvapaikanhakijoiden majoittaminen asuntoihin tai keskuksen huoneisiin. Alkuinfossa turvapaikanhakijalle kerrotaan hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan ja neuvotaan käytännön asioista lähitulevaisuudessa, kuten ajanvarauksista sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijöille ja asioimisesta kaupungilla. Työhöni kuului myös tehdä

Ahmed Jama kannustaa turvapaikanhakijoita säilyttämään toivonsa ja pysymään aktiivisina.
Kuva: Rita Lukkarinen

kaikille asiakkaille henkilökortit ja rekisteröidä heidän tietonsa sähköiseen tietokantaan. Asiakkaille suunniteltiin yhdessä työ- ja opintotoimintaa, jossa huomioitiin yksilölliset tarpeet, Ahmed Jama kertoo.

Vastaanottokeskuksen asiakasryhmä asettaa tiettyjä reunaehtoja toiminnan järjestämiselle. Miten työ- ja opintotoimintaa voidaan suunnitella, kun asiakkaat saattavat vaihtua nopealla aikavälillä?

– Kurssit tulee suunnitella lyhytkestoisiksi. Olen yrittänyt motivoida turvapaikanhakijoita osallistumaan kurseille myös sosiaalisilla syillä: on parempi olla mukana ryhmässä, vaikka kielen opiskelu olisikin vaikeaa. Vaasan vastaanottokeskuksessa järjestettiin suomen kielen alkeis- ja jatkokursseja sekä omia ryhmiä luku- ja kirjoitustaidottomille. ATK:n perusteita opetettiin kieliryhmittäin, ja englannin kielen keskustelukurssi oli myös säännöllinen. Työtoimintaa järjestettiin puu- ja rakennuspajalla tai ompelupajalla. Lisäksi järjestimme liikuntaa, muun muassa jalkapalloa ja salibandya.

Minkälaisia perustaitoja turvapaikanhakija sinusta tarvitsee?

– He tarvitsevat taitoja, joilla pärjätä uudessa ympäristössä, esimerkiksi miten käydä kaupassa ja hoitaa asioitaan. Tähän tarvitaan kielitaitoa ja itsenäisyyttä. Vastaanottokeskuksen työ- ja opintotoiminnan tarkoituksena on opettaa taitoja, joista on hyötyä riippumatta siitä, saako turvapaikanhakija jäädä Suomeen vai saako

Verkosto voimautumisen tueksi

hän negatiivisen oleskelulupapäätöksen. Olisi tärkeää, että turvapaikanhakijat tulisivat tietoisiksi omista taidoistaan, ja että niitä kartoitettaisiin.

Minkälaisia haasteita olet ohjaajan työssä kohdannut?

– Tilapäisen oleskeluluvan saaneita turvapaikanhakijoita on vaikea motivoida opiskeluun ja he voivat kapinoida B-statuksesta työntekijöille. Heillä on pelko joutua käännetyksi määräajan jälkeen ja toivoton olo epätaasa-arvoisesta tilanteestaan muihin oleskeluvan saaneisiin nähden. Oli vaikea suunnitella toimintaa, kun se ei kuitenkaan vastannut heidän odotuksiaan.

Mitkä ovat sinun mielestäsi avaimia elämänhallintaan?

– Mielekkään tekemisen löytäminen odotusaikana ja koulutuksen merkitys ovat avaimia elämänhallintaan. Mielestäni elämänhallinta on itsenäisesti pärjäämistä arkielämässä ja itsetuntemuksen kehittämistä. Koulutuksella on suuri merkitys konfliktien ennaltaehkäisemisessä.

– Kun on rauha, kaikki muut asiat järjestyvät. Elämä ei ole väliaikaista, ja toivoa on, toteaa Ahmed, joka on tullut Suomeen turvapaikanhakijana Somaliasta 90-luvun alussa. Hän on Suomen kansalainen ja akateemisesti koulutettu.

Teksti: Anne Vihelä

Jaana Sikiöllä on edessään uudet haasteet, kun hän siirtyy Turun vastaanottokeskuksen johtajaksi.
Kuva: Anne Vihelä

Nuorten ryhmäkodissa kerätään elämän eväitä

Nuorten turvapaikanhakijoiden ryhmäkodin arjessa tasapainoillaan nuoruuden ja aikuisuuden ristiaallokossa. Henkilökunnalla on suuri vastuu nuorten perustaitojen ohjaamisesta ja itsenäistymisen tukemisesta. Jaana Sikiö työskentelee Turun Pansiossa sijaitsevan nuorten turvapaikanhakijoiden ryhmäkodin johtajana ja sosiaalityöntekijänä.

24-paikkainen ryhmäkoti tarjoaa tuettua asumista 15–17-vuotiaille turvapaikanhakijoille, jotka ovat hakenneet alaikäisenä turvapaikkaa Suomesta. Ryhmäkodin henkilökunta huolehtii nuorten majoituksesta ja opiskeluun, työ- ja opintotoimintaan sekä harrastuksiin ohjaamisesta. Ilman vanhempia saapuneiden nuorten asema on erityisen haavoittuva, sillä turvapaikkamenettelyn aikana on elettävä epävarmuudessa oleskelulupapäätöksestä ilman omaisten tuomaa turvaa ja sosiaalista tukea.

– Ryhmäkodin toimintaperiaatteena on, että nuori saa olla nuori, mutta samalla tuetaan ja rohkaistaan nuoria itsenäiseen elämään antamalla konkreettisia eväitä vastuun ottamiseen. Jokaisella nuorella turvapaikanhakijalla on oma ohjaaja, jonka kanssa suunnitellaan ja harjoitellaan perustaitoja alkaen unirytmistä, pukeutumisesta, hygieniasta, siivoamisesta, pyykinpesusta, ruuanlaitosta, asioinnista ja raha-asioden hoitamisesta, Jaana Sikiö kertoo.

Miten nuorten turvapaikanhakijoiden aktiivisuutta ja voimautumista tuetaan?

– Nuoria tuetaan yhteisöllisyyteen arjen taitoja harjoitellen ja erilaisten ryhmätoimintojen avulla niin, että vuorovaikutus ja elämä ryhmäkodissa olisi toimivaa ja viihtyisää. Jokaviikkosisissa kotikokouksissa käydään läpi ajankohtaisia asioita. Kodissa vietetään vuodenaikaan liittyviä juhlia, joilla myös jaksotetaan aikaa. Tarkoitus on myös jatkaa projekteissa kehitettyjä Suomen Punaisen Ristin ”Oman elämän valtias” -leirejä ja teemapäiviä. Liikunta on hyvä tapa purkaa energiaa. Kannustamme nuoria myös osallistumaan eri yhdistysten toimintaan, missä voi tavata omaa kieltä puhuvia ihmisiä.

Aikuiseksi kasvaminen on haastavaa aikaa kellen tahansa teini-ikäiselle. Miten tukea nuorta turvapaikanhakijaa aikuistumisessa, kun päätösten tekemistä varjostaa epävarmuus tulevaisuudesta?

– Nuorten kanssa työskennellessä on tärkeää varata aikaa tunteista puhumiseen ja niiden käsittelyyn, jotta osataan antaa oikeanlaista tukea. Keskusteluisa voidaan käydä läpi esimerkiksi nuorten itsetuntoon tai turhautumisen sietokykyyn liittyviä asioita.

Kodinomaisessa työympäristössä, jossa perustaitoja opetellaan usein kädestä pitäen, nuori tulee työntekijää fyysisesti lähelle. Mihin vastaanottokeskuksen tai ryhmäkodin työntekijä vetää ammatillisuuden, ihmisenä työtä tekemisen ja oman henkilökohtaisen minän rajat?

– Selkeät rajat ja rutiinit tuovat nuoren elämään turvaa. Johdonmukainen, yhteinen linja nuorten ohjaamisessa ja valvomisessa sekä selkeät säännöt tuovat suojaa myös henkilökunnalle. Ammatillisuus tässä työssä on rajojen vetämistä niin nuorille kuin työntekijän oman henkilökohtaisen minän ja työminän välille. Toiselle rajojen vetäminen on selkeämpää, toisella taas on tarve kokeilla rajojaan, ennen kuin toimiva suhde oman ohjattavan ja ohjaajan välille muodostuu. Kokemus tuo mukanaan tietysti myös johdonmukaisuutta. Ryhmäkodin arki on tasapainottelua päätösten teossa: henkilökunnan täytyy osata vetää rajat siihen, milloin nuori on lapsi, joka harjoittelee elämänhallintataitoja, milloin taas aikuistumassa oleva nuori, jonka pitäisi pystyä ottamaan vastuuta omista päätöksistään ja vaikutuksestaan lähiympäristöön, Jaana kuvailee.

Teksti: Anne Vihelä

Kansalaisjärjestöt yhteistyössä turvapaikanhakijoiden tukena

Becoming More Visible-hankkeen kehittämiskumppanuudessa oli mukana vastaanottokeskuksia ja Kansalais- ja työväenopistojen liiton kautta kansalais- ja työväenopistoja. Tärkeinä yhteistyökumppaneina turvapaikanhakijoiden koulutuksessa, aktivoimisessa ja heidän voimautumisensa tukemisessa ovat kansalaisjärjestöt, jotka hankkeessakin osallistuivat koulutuksiin ja pilottikurssien toteutukseen. Kansalaisjärjestöissä toimii merkittävä turvapaikanhakijoiden tukemisen resursi: vapaaehtoiset, jotka myös tarvitsevat valmennusta ja tukea turvapaikanhakijoiden voimauttamisessa. Tässä osiossa esimerkkeinä kansalaisjärjestöjen panostuksesta voidaan tutustua Vaasassa Becoming More Visible -hankkeen, kahden vastaanottokeskuksen ja Parasta Lapsille ry:n yhteistyönä järjestetyn perheleirin kokemuksiin, puolalaisen kansalaisjärjestön työpajojen vetäjien kokemuksiin sekä itävaltalaisen kansalaisjärjestön psykososiaaliseen tukitoimintaan.

Tanssi ja musiikki yhdistävät perheleirin osallistujia.
Kuva: Camilla Englund

Perheleirit turvapaikanhakijoiden voimautumisen tukena – leiritointia yhdisti vastaanottokeskusten ohjaajat ja vapaaehtoiset

Becoming More Visible -hankkeen Vaasan-osaprojekti järjesti keväällä 2006 kolme viikonloppuleiriä turvapaikanhakijaperheille. Perheleirit toiminta suunniteltiin yhteistyössä lastensuojelujärjestö Parasta Lapsille ry:n sekä Vaasan ja Oravaisten vastaanottokeskusten henkilökunnan kanssa. Perheleireillä haluttiin kokeilla ja kehittää luovia ryhmätoimintoja yhdessä kohderyhmän hyvin tunnevan vastaanottokeskusten henkilöstön ja uusia

ideoita tuovien Parasta Lapsille ry:n vapaaehtoisten kanssa. Leirejä edelsivät koulutus- ja suunnittelupäivät, joiden aikana perehdyttiin osalle työntekijöistä ja vapaaehtoisista uuteen kohderyhmään ja tulevien leirien ohjaajat tutustuivat toisiinsa. Ohjaajat pohtivat, minkälainen toiminta olisi ryhmäyttävää, virkistävää ja turvapaikanhakijaperheitä yhdistävää.

Kohderyhmänä turvapaikanhakijaperhe

Suomessa turvapaikanhakijaperheen on omaksuttava länsimaille tyypillisiä, kulttuurimme yksilöllisiä ajatusmalleja, ajatuksia ja järjestelmiä. Perheen lapset oppivat usein suomen kielen nopeammin kuin vanhemmat. Jos vanhemmat eivät opi kieltä eivätkä kykene sopeutumaan uuteen kulttuuriin, voi heidän arvonsa lasten silmissä laskea. Seurauksena on yleensä perheen roolien muutoksia. Äidin ja isän asema lapsia kasvattavina vanhempina vaikeutuu. Perheen elinvoima heikkenee, jos jäsenten turvallisuus ja perustarpeet jäävät toteutumatta. (Talib 2002, 23.)

Becoming More Visible -projektia edeltävässä Vaasan vastaanottokeskuksen HELPotti-hankkeessa saatiin hyviä kokemuksia luovista ryhmätoiminnoista, joita haluttiin kehittää lisää uuden hankkeen aikana. Yhteistyökumppanit kokivat leiritoiminnan innostavana tapana ottaa koko perhe mukaan, jolloin ryhmäytymistä ja toiminnan suunnittelua edistää tiivis yhdessäolo. Leirijaksot suunniteltiin niin, että mahdollisuuksien mukaan samat perheet osallistuisivat kaikille kolmelle leirille. Näin perheiden jaksamista voitaisiin vastaanottokeskuksen työntekijöiden näkökulmasta seurata ja osallistujat tulisivat myös tutuiksi toisilleen.

Perheleiritoiminnasta oli myös aiempia kokemuksia, sillä turvapaikanhakijaperheet olivat voineet osallis-

tua Parasta Lapsille ry:n järjestämille monikulttuurisille kesä- ja talvileireille aikaisempina vuosina.

Sosiaalisia suhteita perheleirillä

Perheleirien tavoitteena oli leirille osallistuvien perheiden elämänhallinnan tukeminen erilaisten ryhmässä tapahtuvien toimintojen avulla. Turvapaikanhakijat tulevat usein yhteisöllistä kulttuuria edustavista maista. Heidän sosiaaliset suhteensa hakemuksen käsittelyaikana ovat kuitenkin erittäin vähäiset. Perheen vanhempien sosiaaliset suhteet rajoittuvat usein vain vastaanottokeskuksen henkilökuntaan tai muihin vieranomaisiin. Perheleiritoiminnassa tarkoituksena oli aktivoida koko perheen yhdessäoloa ja toimintaa sekä leiriläisten ryhmäytymistä ja osallistumista.

Toimintamalleina leireillä käytettiin Parasta Lapsille ry:n toiminnassaan hyväksi havaitsemia ryhmässä tapahtuvia toimintoja. Niiden tavoitteina oli lisätä vanhemmuuden voimavaroja sekä luoda perheille virkistystä ja lepoa. Tavoitteena oli myös lapsuuden turvaaminen lapselle epävarmassa tilanteessa.

Parasta Lapsille ry

Parasta Lapsille ry on vuonna 1945 perustettu uskonnollisesti ja poliittisesti sitoutumaton järjestö. Sen toiminnan tavoitteina on lisätä lasten, nuorten ja lap-

siperheiden jaksamista sekä ehkäistä sosiaalisia ongelmia ja syrjäytymistä. PL ry:n toiminnan ohjenuorana on YK:n Lapsen oikeuksien sopimus. Toimintaa ohjaavina arvoina ovat lapsuuden kunnioittaminen, luotettavuus, avoimuus ja suvaitsevaisuus. (Pala Lapsen maailmaa 2001, 3–10.)

PL ry:n perheleiritoiminnan tavoitteina on lisätä vanhemmuuden voimavaroja ryhmätoiminnan avulla ja vaihtaa kokemuksia samanlaisissa elämäntilanteissa olevien perheiden kanssa. Leireillä opastetaan perheitä kokemaan elämyksiä ja seikkailuja yhdessä olemalla ja tekemällä. (Viikonlopputoiminnan ABC 2006, 3.)

Vapaaehtoisten hankinta ohjaajiksi ja jatkuva koulutus kuuluvat osana toimintaan. Toiminnasta kiinnostuneet haastatellaan, ja heidän sopivuutensa arvioidaan. Yksi vapaaehtoisuuden edellytys on osallistuminen koulutustilaisuuksiin. Aiheita ovat ihmisten kohtaaminen, vastuunotto, turvallisuusnäkökulmat, sitoutuminen ja yhdessä toimiminen. Vapaaehtoisuus ei korvaa koskaan ammattityötä. (Vapaaehtoistoiminnan opas 2006, 5–7.)

Yhteistyötahot ja tehtäväjako

Becoming More Visible -hankkeen Vaasan-osaprojektin koordinaattori toimi leiritoiminnan koordinaattorina hoitaen tiedotustoimintaa ja yhteydenpitoa lei-

ritoimintaan osallistuviin tahoihin. Hän toimi myös yhteisten kokousten koollekutsujana. Parasta Lapsille ry osallistui perheiden valintaan ja järjesti kuljetuksen leiripaikkaan Saukkorantaan. Vaasan ja Oravaisten vastaanottokeskukset osallistuivat perheiden valintaan, leiritoimintojen suunnitteluun ja ohjaustoimintaan. Lisäksi ne osallistuivat yhteydenpitoon turvapaikanhakijoihin ja arviointiin.

Vastuut leirillä oli määritelty Becoming More Visible -hankkeen ja Parasta Lapsille ry:n laatimassa ostopalvelusopimuksessa vapaaehtoisten yhdyshenkilön ja Vaasan vastaanottokeskuksen nimeämän vastuuohtajan kesken. Leireille osallistuvien perheiden vanhemmat vastasivat itse omasta ja lastensa turvallisuudesta. Turvapaikanhakijoiden kohdalla vakuutusasioissa meneteltiin niin, että koska vastaanottokeskus joka tapauksessa huolehtii heidän välttämättömistä terveydenhoitokustannuksistaan, heitä ei vakuutettu Parasta Lapsille -järjestön puolesta, kuten yleensä PL ry menettelee. Vapaaehtoiset ohjaajat olivat vakuutettuja PL ry:n toimesta. Työnantaja huolehti vastaanottokeskusten henkilökuntien vakuuttamisesta työajalla.

Leirikeskus Saukkoranta

Leiripaikkana oli Parasta Lapsille ry:n leirikeskus Saukkoranta meren rannalla Vaasan Sundomissa. Saukkorannassa oli leiriläisten käytössä muun muassa

pelejä, palloja, hyppynaruja ja jonkin verran askartelumateriaalia. Ulkona oli sekä lentopallo- että jalkapallokenttä. Ympäristössä oli paljon mahdollisuuksia luontoretkiin, nuotioiltoihin ja muihin tapahtumiin. Saukkorannassa oli perheille täysihoito, joten esimerkiksi ruuanvalmistuksesta ei perheiden tarvinnut itse huolehtia.

Leireille valitut perheet

Hakemusten perusteella valittiin kuusi turvapaikanhakijaperhettä Vaasasta ja neljä Oravaisista. Valintakriteereinä olivat perheen elämäntilanne, tuen tarve ja lasten ikä. Perheiden oleskeluajat Suomessa vaihtelivat noin vuodesta yli neljään vuoteen. Perheiden lähtömaat olivat Somalia, Ruanda, Bosnia-Herzegovina, Kosovo, Uzbekistan, Angola ja Iran. Ensimmäiselle leirille osallistui neljä isää, kymmenen äitiä sekä 17 perheiden 2–18-vuotiasta lasta. Lapsista yhdeksän oli poikia. Kuusi perhettä oli leirillä kaikkina kolmena viikonloppuna. Keskimäärin turvapaikanhakijoita oli viikonloppuleirillä 27 henkeä.

Leirille osallistuvista perheistä leirien vapaaehtoisohjaajilla oli tiedossa nimi, lähtömaa, lasten ikä, heidän puhumansa kieli sekä Suomessa oloajan pituus. Vastaanottokeskuksen ohjaajilla oli työnsä puolesta salassapitovelvollisuus, joka esti heitä kertomasta perheisiin liittyviä asioita. Parasta Lapsille ry:n käytäntönä

on pyytää leiriläisistä ja antaa heistä vapaaehtoisille ainoastaan toiminnan kannalta tarpeellisia tietoja. Parasta Lapsille ry:n vapaaehtoisohjaajia koskee leiritöiminnassa vaitiolovelvollisuus, joka jatkuu koko loppuelämän. (Leiritoiminnan opas 6/2005.)

Leiriohjaajat

Ohjaajina leireillä toimi kuusi Parasta Lapsille ry:n rekrytoimaa 19–53-vuotiasta vapaaehtoisohjaajaa. Tässä joukossa oli viisi naista ja yksi mies. Leiritöimintaan osallistui ohjaajana myös kaksi naistyöntekijää kummastakin vastaanottokeskuksesta. Tätä pidettiin tarpeellisenä, koska heillä ammattilaisina oli asiantuntemus turvapaikanhakijoista. Tämä auttoi muun muassa toiminnan suunnittelussa ja yhteydenpidossa perheisiin. Yhtenä päivänä leirillä oli myös vastaanottokeskuksen miesohjaaja.

Yhteistoiminnan kahden vastaanottokeskuksen ja Parasta Lapsille ry:n kesken katsottiin luovan realistisemmat mahdollisuudet leiritöiminnan jatkumiselle projektin jälkeen sen sijaan, että leiritöiminta olisi ostettu pakettina joltain leiritöimintaa järjestävältä taholta. Yhteistyössä saadut kokemukset ja hiljainen tieto säilyvät vastaanottokeskuksissa vielä ostopalveluiden loputtua ja toiminnan alkuun saattaneen projektin henkilöstön lähdettyä. Ohjaajille järjestettiin Saukkorannassa koulutustilaisuus, jossa käytiin läpi

Parasta Lapsille ry:n leiritöiminnan ohjeita ja sääntöjä ja vastaanottokeskusten henkilökunta kertoi turvapaikanhakijoista leirin kohderyhmänä.

Ohjelman suunnittelu

Jokaista leiriviikonloppua varten pidettiin ohjaajien leiriohjelman suunnittelupalaveri. Ensimmäiseen suunnittelukokoukseen osallistuivat viisi vapaaehtoisohjaajaa, Vaasan vastaanottokeskuksen johtaja, yksi ohjaaja kummastakin vastaanottokeskuksesta ja Becoming More Visible -hankkeen Vaasan-osaprojektin koordinaattori. Leiriohjelmassa tarvittavan materiaalin hankintaan oli Parasta Lapsille ry budjetoinut rahasumman.

Varsinaisesta leiritöiminnasta ei kaikilla leirille ohjaajina osallistuvilla ollut kokemusta. Jokaisella oli kuitenkin kokemusta erilaisten ryhmien kanssa toimimisesta. Hyviä ideoita leirin ohjelmaa varten tuli paljon.

Turvapaikanhakijaperheet löysivät leirillä rentouttavaa, yhteistä tekemistä. Kuva: Camilla Englund

Kaksi vapaaehtoisohjaajaa oli toiminut aikaisemmin Parasta Lapsille ry:n monikulttuuristen perheleirien ohjaajina Saukkorannassa. Ohjaajien tuntemus leiripaikasta auttoi karsimaan ohjelmasta pois sellaiset toiminnot, jotka olivat Saukkorannan olosuhteisiin sopimattomat. Vastaanottokeskusten ohjaajat pystyivät antamaan tietoa turvapaikanhakijoista leiritöiminnan kohderyhmänä.

Toiminta leireillä

Perheleirit toteutettiin kolmena viikonloppuleirinä perjantai-illasta sunnuntai-iltapäivään Saukkorannassa käytössä olleen ohjelmarungon ja aikataulun mukaisesti. Ruoka-ajat olivat kiinteitä, ja ne rytmittivät ohjelmaa. Ensimmäisenä perjantai-iltana olivat tulkit paikalla. Silloin käytiin läpi leirin sääntöjä, leiritoinnin tarkoitusta ja Saukkorantaan liittyviä turvallisuusohjeita. Perjantai-iltaisin oli aikaa kahdelle toimintatuokiolle. Päivällisen jälkeen kaikki kokoontuivat yhdessä saliin leikkimään tutustumisleikkejä. Niiden avulla palautettiin mieliin leiriläisten nimiä, jotka olivat ehkä unohtuneet ensimmäisen perjantain tutustumisleikkien jälkeen. Leikkien avulla luotiin myös yhteenkuuluvuuden tunnetta erossa olon jälkeen.

Päivällisen jälkeen illalla olivat vuorossa tunnelmaa nostavat leikit ja tanssit. Tässä tilanteessa leikittiin paljon lasten toivomia leikkejä. Kaikki vanhemmat eivät välttämättä osallistuneet jokaiseen leikkiin. He kuitenkin istuivat salissa, usein käsitöitä tehden, ja seurasivat muiden leikkimistä. Kaikki ohjaajat olivat myös paikalla salissa. Leiripäivän lähestyessä loppuaan siirryttiin rauhallisempiin leikkeihin. Tilanetta rauhoitettiin myös satujen lukemisen avulla. Perjantai-iltaisin leiriläiset viihtyivät kaikki hyvin yhteisessä tilassa.

Lauantaipäivän aikana oli viisi toimintatuokiota. Aamupalan jälkeinen aika lounaaseen asti oli varattu käden töille. Vaihtoehtoja oli muutama, ja toiminnot oli järjestetty samaan tilaan. Leirillä oli läsnä aina ainakin seitsemän ohjaajaa. Näin ohjaajilla oli mahdollisuus auttaa vanhempia pienten lasten valvomisessa. Vanhemmat saivat tehdä töitään rauhassa. Samassa tilassa toimiminen mahdollisti myös lasten ja aikuisten yhdessäolon. Koko leiriläisten ryhmä oli yhdessä, vaikka töitä tehtiin pienissä ryhmissä. Näin mahdollistettiin vuorovaikutus ja toisen ihmisen näkeminen ja kohtaaminen. Työstä toiseen oli myös helppo vaihtaa, vaikka vain hetkeksikin. Osa isommista lapsista ei viihtynyt kovin pitkää aikaa käden töiden parissa. He aloittivat esimerkiksi seurapelien pelaamisen, mihin haluttiin aina myös ohjaaja mukaan. He kuitenkin pelasivat samassa tilassa, jossa toiset askartelivat.

Lounaan jälkeinen toimintatuokio oli varattu ulkoiluun. Muutamilla kerroilla suunniteltu ohjelma ei toteutunut huonon sään vuoksi. Periaatteena kuitenkin oli, että ulos mennään säällä kuin säällä. Tarkoituksena oli osoittaa, että ulkona voi puuhata kaikenlaista, kunhan on kunnolla puetuna.

Välipalan jälkeen oli hieman vauhdikkaampien leikkien ja kilpailujen aika salissa. Tähän toimintaan yritettiin aina saada kaikki leiriläiset mukaan. Ensimmäisen viikonlopun aikana leiriläiset osallistui-

vatkin hyvin yhdessä kaikkiin ryhmätoimintoihin. Lauantain päivällisen jälkeen oli saunavuorot vuorotellen miehille ja naisille. Osan leiriläisistä ollessa saunassa leirin toiminta hieman rauhoittui. Tämä oli hyvää aikaa pienryhmissä tapahtuville keskusteluille. Naisilla nämä ryhmät yleensä muodostuivat heidän tehdessään käsitöitä. Miehet löysivät keskusteluyhteyden esimerkiksi pelatessaan korttia tai ratkoessaan erilaisia nokkeluutta vaativia tehtäviä. Osa afrikkalaisista naisista oli valinnut helmitöiden paikaksi aulan pyöreän pöydän, jossa he työskentelivät joka leiriviikonloppu. Lauantai-iltojen viimeinen toimintatuokio vietettiin kaikki yhdessä leikin, musiikin, tanssin ja esitysten parissa. Sunnuntaiamuisin jatkettiin lauaintaina kesken jääneitä töitä. Osa ohjaajista ja aikuisista leikki lasten kanssa salissa. Toimintatuokion toinen puoli vietettiin ulkona. Sinne yritettiin koota koko leiriläisten ryhmä.

Leiri-iltojen ohjaajakokoukset

Perjantai- ja lauantai-iltaisin, leiripäivän päätyttyä, kaikki paikalla olevat ohjaajat osallistuivat ohjaajakokoukseen. Puheenjohtajana ja samalla sihteerinä toimi Parasta Lapsille ry:n vapaaehtoisten yhdyshenkilö. Palavereissa käytiin läpi menneen leiripäivän tapahtumia, sekä hyviä että vähemmän onnistuneita. Seuraavaa päivää varten varmistettiin toimintatuokioiden tarvittavat välineet ja vetäjät. Keskustelujen ja

pohdintojen jälkeen kirjoitettiin seuraavan päivän ohjelma-aikataulu seinälle leiriläisten nähtäville.

Ennen jokaisen leiriviikonlopun alkua olivat ohjaajat tehneet sitä varten suunnitelman valmiiksi. Jokainen toimintapäivä ja jokainen toimintatuokio leirillä toivat kuitenkin uutta kokemusta ja tietoa leiritoiminnasta. Kokemusta karttui myös turvapaikanhakijoiden kanssa toimimisesta. Asia, joka oli joskus toiminut suomalaisen ryhmän kanssa, ei välttämättä onnistunut turvapaikanhakijoiden leireillä. Esimerkiksi talvella ulkotoimintojen onnistuminen oli ongelmallista leiriläisten puutteellisen vaatetuksen vuoksi. Tämä vaikutti siihen, että joskus iltaisin oli muutettava seuraavaa päivää varten suunniteltua ohjelmaa. Ohjelmaa muutettiin myös, jos huomattiin, etteivät leiriläiset innostu suunniteltuun toimintaan mukaan. Kuitenkin yritettiin pitää kiinni siitä, että aloitettu tehtävä tehdään loppuun. Palaverit olivat ohjaajille hengähdystaukoja. Ne olivat oman jaksamisen purku- ja lataus-tilanteita ennen nukkumaan menoa.

Arviointi leiritoiminnassa

Tulevan leirin suunnittelukokouksessa ohjaajat kävivät arvioiden läpi jo toteutuneen leiriviikonlopun. Seuraavan viikonlopun ohjelman suunnittelussa otettiin huomioon arvioinnissa esiin tulleet asiat. Ohjaajilta ja leiriläisiltä pyydettiin palautetta jokaisen leirin

jälkeen. Kysymyslomakkeiden täyttämisessä ohjaajat auttoivat leiriläisiä tarvittaessa.

Yhteinen leiritoiminnan arviointikokous pidettiin toukokuussa 2006. Mukana olivat Parasta Lapsille ry:n vapaaehtoisohjaajat, toiminnanjohtaja, viikonlopputoiminnan kehittäjä, Vaasan vastaanottokeskuksen johtaja ja ohjaaja sekä Becoming More Visible -hankkeen Vaasan osaprojektin koordinaattori. Kesäkuussa 2006 saatiin ikäviä uutisia Työministeriöstä, joka päätti lakkauttaa Vaasan vastaanottokeskuksen yhtenä kolmesta suljettavasta keskuksesta. Näin ollen myös perheleiritoiminnan kehittäminen jäi puolittiehen, kun suunniteltua syksyn leirijaksoa ei voitu pitää.

Yhteisöllisyys ja vuorovaikutuksellisuus leireillä

Leirien ilmapiiriä pidettiin hyvänä ja positiivisesti latautuneena. Ilmapiiri mainittiin iloiseksi, monikulttuuriseksi, huumorin ja naurun täyttämäksi. Leirit tarjosivat kaikille todellisen mahdollisuuden arjesta irrottautumiseen. Ensimmäisen viikonloppun leirin tunnelmaa pidettiin pidätyvämpänä kuin muiden leirien. Toisena leiriviikonloppuna perheet eivät osallistuneet enää yhtä järjestelmällisesti yhteisiin toimintatuokioihin kuin ensimmäisellä leirillä. Tämä ehkä toimi tunnelman vapauttajana. Tunnelma koet-

tiin vapautuneimmaksi kolmantena leiriviikonloppuna. Silloin kaikki olivat jo tutustuneet toisiinsa.

Kontaktien luominen leiriläisiin koettiin helpoksi huolimatta kieliongelmistä ja mahdollisista ikäeroista. Kaikkien kanssa oli helppo tulla toimeen. Teema-haastattelujen vastauksista päätellen nuoren oli helpompaa saada kontaktia toiseen nuoreen tai lapseen. Tässä koettiin molemminpuolisen uteliaisuuden helpottaneen asiaa. Ohjaajat olivat ensimmäisellä leirillä olleet itse usein aloitteentekijöitä, varsinkin keskustelulle aikuisten kanssa. Toisella ja kolmannella leirillä aikuiset tulivat myös itse aloittamaan keskustelua ohjaajien kanssa.

Vuorovaikutus leirillä koettiin hyväksi ja vaihtelevaksi. Ohjaajat kertoivat käyneensä mielenkiintoisia keskusteluja leiriläisten kanssa. Asioita tehtiin yhdessä nauttien toisten läsnäolosta. Toisaalta koettiin, että oli monia vuorovaikutusta rajoittavia tekijöitä. Suurin haaste oli leiriläisten puutteellinen suomen kielen taito. Vuorovaikutuksessa oli otettava myös huomioon leiriläisten vaikea elämäntilanne turvapaikanhakijoina. Menneisyydestä ja nykyisyydestä ei voinut kysellä. Nuo aiheet olivat sallittuja vain, jos toinen otti itse asian puheeksi. Leiriohjaajien tuli kuitenkin olla aktiivisia ja rohkeita keskustelun aloittajia. Vuorovaikutus ei noussut leireillä ongelmaksi. Joskus vain vaadittiin kekseliäisyyttä asioiden esittämisessä ymmärrettävästi.

Lumileikit tuovat iloa myös turvapaikanhakijalapsille. Kuva: Camilla Englund

Kirjallisuutta:

Talib, T.-M. 2002. Monikulttuurinen koulu, haaste ja mahdollisuus. Helsinki: Kirjapaja

Painamattomat lähteet:

Kannisto, U. 2007. Opinnäytetyö. Turvapaikanhakijoiden perheleirit – Turvapaikanhakijoiden perheleiritoimintaan osallistuneiden subjektiivisia kokemuksia

ja leiritoiminnan prosessikuvaus. Savonia ammattikorkeakoulu.

Leiritoiminnan opas.6/2005. Parasta Lapsille ry.

Pala lapsen maailmaa, Parasta Lapsille ry. 21. vuosisadalle. Järjestöstrategia.

Vapaaehtoistoiminnan opas. 2006. Parasta Lapsille ry.

Viikonlopputoiminnan ABC. 2006. Parasta Lapsille ry.

Ulla Kanniston opinnäytetyön pohjalta toimittanut Anne Vihelä

Vapaaehtoiset tärkeä resurssi perheleireillä

Vaasalainen sosionomiopiskelija Ulla Kannisto työskenteli Parasta Lapsille ry:n vapaaehtoisena turvapaikanhakijoiden perheleireillä. Ulla teki myös opinnäytetyön Savonia -ammattikorkeakouluun perheleireistä ja osallistujien kokemuksista.

Ulla Kannisto sai perheleireillä kokemusta turvapaikanhakijoiden voimauttamisesta.

Kuva: Tiina-Mari Hangas

Mikä innoitti osallistumaan vapaaehtoisena turvapaikanhakijaperheille suunnatuille leireille?

– Olin ollut aikaisemmin mukana Parasta Lapsille ry:n kahdella lasten leirillä, ja opintoihin liittyen suoritin harjoitteluani yhdellä monikulttuurisella perheleirillä. Monikulttuurinen leiritoiminta kiinnosti minua erityisesti. Minua innoitti osallistuminen myös ammatillisessa mielessä – lähdin siis hakemaan myös sosiaalialan työkokemusta.

Opinnäytetyössäsi olet tutkinut, miten perheleiri tukee turvapaikanhakijoiden hyvinvointia. Minkälaisia kokemuksia sinulle jäi ohjaajana ja toiminnan arvioijana?

– Perheleireillä oli hyvä tunnelma, ja tuntui, että tavoitteissa onnistuttiin. Ohjaajana koin, että intensiivinen leirijakso oli hyvä toimintamalli turvapaikanhakijaperheiden hyvinvoinnin lisäämiseksi. Vaikka tavoitteena oli, että samat perheet osallistuisivat mahdollisuuksien mukaan koko kolmen leirin jaksolle, jo yhdelle leirille osallistuminen antoi osallistujille paljon. Tärkeintä oli, että tehdään yhdessä koko

perheen voimin. Jäi sellainen tunne, että nämä ihmiset tarvitsevat vastaanottavaisia ihmisiä ympärilleen.

Miten yhteistyö Parasta Lapsille ry:n vapaaehtoisten ja vastaanottokeskusten henkilökunnan välillä sujui?

– Esimerkiksi iltapalavereissa leiripäivän jälkeen tuntui, että kaikki uskalsivat puhua ja fiilis oli hyvä. Vapaaehtoiset tunsivat leiripaikan mahdollisuudet ja ottivat enemmän vastuuta ohjelman vedosta, mutta koko ohjaajaporukka oli mukana ohjelman kaikissa vaiheissa. Vastaanottokeskuksen henkilökunta toi turvallisuuden tunnetta niin perheille, joille ohjaajat olivat tuttuja, kuin vapaaehtoisille, joista jotkut olivat ensimmäistä kertaa monikulttuurista ryhmää ohjaamassa. Eri-ikäisten ja -taustaisten ohjaajien välinen yhteistyö sujui siis hyvin. Kaikilla oli oikeanlainen asenne. Pienistä käytännön kommelluksista ei hätkähdetty.

Teksti: Anne Vihelä

Turvapaikanhakijaperheen kokemuksia perheleiriltä

Tiedon leiristä perheen vanhemmat olivat saaneet sekä Becoming More Visible -projektin koordinaattorilta että vastaanottokeskuksen ohjaajalta Vaasassa. Ajatus perheleiristä oli uutta, sillä heidän omassa maassaan järjestetään leirejä vain lapsille. Leirille tullessaan vanhemmat olivatkin ajatelleet, että ohjelma oli vain lapsia varten. Vanhemmat pitivät leiriä hyvänä vaihtoehtona lapsille, jotka ovat paljon koulussa.

Vanhempien mielestä Saukkoranta on sekä talvella että kesällä hyvä paikka järjestää leirejä. Vanhempien mielestä Saukkoranta oli paikka, jossa ihmiset viihtyvät. Lapsilla oli siellä tosi hauskaa. Äidin mukaan perheen tytär pitää enemmän sisällä järjestetystä ohjelmasta, tanssista ja musiikista. Poika puolestaan nauttii ryhmäleikeistä, esimerkiksi jalkapallosta. Äidin mielestä Saukkorannassa voisi olla enemmän välineitä ja leikki- paikkoja. Saukkorannan ruokaan perhe oli myös ollut tyytyväinen. Välillä tuntui, että ruokaa oli liikaa, kun sitä oli viisi kertaa päivässä.

”Sitten se palvelu, joka on annettu meille, kaikki ihmiset, jotka ovat tehnyt työtä siel- lä. Vähän niin kuin harmitti, kun kaikki ihmiset niin kuin palveli ja auttoi meitä, tekee ruokaa ja valmistaa.”

Seuraavaksi pohdittiin, pitäisikö leirillä työskentelevil- lä olla ammatillinen koulutus tehtävään. Vanhempien mielestä vastaanottokeskuksen ohjaajat ovat järjestä- neet ja osallistuneet hyvin kaikkiin leikkeihin. He to- tesivat, että leiriohjaaja ei välttämättä tarvitse amma- tillista koulutusta. Aktiivinen, paljon ideoita omaava, osallistumaan ja vaihtoehtoja muille antamaan kyke- nevä ihminen pystyy toimimaan hyvin ohjaajan teh- tävissä. Vapaaehtoiset olivat onnistuneet vanhempien mielestä hyvin ohjaustoiminnassa.

Vanhemmat pitivät leirien ohjelmaa hyvänä. Heidän mielestään ohjelman suunnitteluun olisi hyvä ottaa mukaan myös eri maista tulevia leiriläisiä. Tällä ta- voin saataisiin ohjelmaan lisää vaihtelevuutta. Jokai- nen toisi ohjelmaan jotain oman maansa kulttuurista. Toisaalta vanhemmat totesivat leiriläisten vähyyden, 20–30 henkeä, ja ajan vähyyden myös vaikuttavan oh- jelman suunnitteluun. Äiti oli halukas osallistumaan myös ohjaustehtäviin ja tarjoutuikin auttamaan mah- dollisilla tulevilla leireillä.

Yhteisöllisyys ja vuorovaikutus leireillä

Vanhempien mielestä oli ehdottoman hyvä asia, että koko perhe oli leirillä yhdessä. Tästä pitivät myös perheen lapset. Vanhemmat arvostivat myös yhdes- säoloa muiden leiriläisten kanssa, koska perheellä ei ole isovanhempia tai muita sukulaisia lähellä. Varsi-

naisia ystäviä he eivät olleet leireiltä saaneet. He pitivät kuitenkin positiivisena sitä, että kaupungilla tulee nyt enemmän tuttuja vastaan. Leiriläisten ja ohjaajien kanssa tavatessa oli mukava jutella yhteisistä leiri-muistoista ja myös muista asioista. Vanhempien mielestä he sopeutuvat paremmin Suomessa asumiseen, jos heillä on suomalaisia ystäviä. Isä kertoi, että erityisesti viimeisen leiri-illan yhteinen ateria oli jäänyt mieleen. Tuona viimeisenä päivänä ruokasalin pöydät laitettiin yhteen ja kaikki söivät samaan aikaan yhdessä. Vanhempien mielestä tämä oli tosi hyvä ja mukava asia ja loi läheisyyden tunnetta. Isä puki sanoiksi heidän tunteensa tuosta yhteisestä ateriasta:

”Me emme unohda sitä koskaan”

Kysymykseen, saivatko lapset tukea ohjaajilta, muilta aikuisilta tai lapsilta, äiti sanoi lasten saaneen kaiken haluamansa. Äidin mielestä ryhmäpelit, keskustelu ja käsityöt, joita tehdään ryhmässä, ovat mukavia myös lasten mielestä. Leirin ilmapiiriä vanhemmat pitivät avoimena, lämpimänä ja ystävällisenä. Varsinkin perheen äiti koki, että ohjaajille olisi pystynyt kertomaan, jos jokin asia ei olisi ollut hyvin. Vanhempien mielestä leirien ilmapiiristä tuli tunne, että ihmiset olivat lähellä toisiaan. Tämä tunne heillä oli huolimatta siitä, että ihmiset olivat kotoisin eri maista. Vanhemmilla oli tunne, että ihmiset leireillä, sekä suomalaiset että ulkomaalaiset, olivat hyviä ihmisiä. Leireillä ei tarvinnut vierastaa ketään. Heistä tuntui hyvältä se, että he oli-

vat kuin saman perheen jäseniä. Vanhemmat kokivat hyväksi sen, että leireillä kohtaa ja tutustuu erilaisiin ihmisiin ja kulttuureihin. Se tuo rikkautta ja auttaa oppimaan toinen toisistaan. Hyvä asia on, että myös lapset tutustuvat eri kulttuureihin.

Vanhemmat olivat kokeneet itsensä tasa-arvoisiksi ohjaajien kanssa. Äiti myös antoi kuvitteellisen esimerkin, jossa hän kotimaassaan palvelisi ”emäntänä” ulkomaalaisia. Tuossa tilanteessa hän ajattelisi, että tämä on minun kotimaani ja muut ovat ulkomaalaisia. Äidin mielestä tämä jo tekee tuossa tilanteessa eroja ihmisten välille. Leireillä äiti ei ollut kuitenkaan huomannut edes tällaisia eroja ohjaajien ja turvapaikanhakijoiden välillä.

Vanhemmat ovat koettaneet kasvattaa lapsiaan sopeutumaan eri kulttuureista tulevien ihmisten kanssa elämiseen. Ovathan he myös itse kotoisin eri kulttuurista. He ovat yrittäneet ottaa huomioon kaikki mahdolliset asiat. Heidän mielestään on ikävää, että on monia heidän maastaan tulleita, joilla on vaikeuksia uskonnon takia. Vanhemmat haluaisivat jollain tavalla auttaa näitä ihmisiä. Vanhemmat haluaisivat selittää, että olisi ymmärrettävä, että tässä maassa on omat tavat ja uskonto. Näiden ihmisten olisi opittava hiukan antamaan periksi omista asenteistaan, lähestyttävä ja yritettävä sopeutua tähän maahan.

Esimerkkinä vanhemmat kertoivat viimeisen päivän yhteisestä ateriasta. Kaikki muut olivat istumassa paitsi eräs somalinainen. Ainoa vapaa paikka oli kahden miehen välissä, mutta nainen ei voinut siihen istua. Asia korjaantui paikkoja vaihtamalla, ja kaikki pääsivät syömään yhdessä. Vanhempien mielestä tällaisista tapauksista pitäisi pystyä puhumaan ihmisten kanssa. Tässä tapauksessa olisi pitänyt voida selittää, ettei olisi ollut ongelma, vaikka nainen olisi istunutkin vapaaseen paikkaan. Vanhemmat haluavat kuitenkin arvostaa kaikkia ihmisiä ja uskontoja. He eivät halua sanoa ihmiselle, että hänen on vaihdettava uskontoa. Vanhempien mielestä ihmisten pitäisi voida puhua ja lähestyä toisiaan. Jokainen voisi ottaa pikkuisen tästä kulttuurista ja oppia ymmärtämään toisiaan niin, että tuo kulttuurin aiheuttama tyhjä paikka voitaisiin täyttää.

”Leirillä voisi esimerkiksi ottaa näytelmässä esiin, että olemme kaikki ihmisiä, vaikka tulemmekin eri puolilta maailmaa. Että tulisimme lähemmäksi toisiamme ja tulisi yhteisymmärrys. Mutta jos tulee ihmisiä, jotka vetäytyvät pois päin, ei sulautuminen tai sopeutuminen ja yhdessäolo koskaan onnistu.”

Vanhemmat pitivät hyvänä, että leirillä oli yhteinen kieli, jonka avulla he pystyivät keskustelemaan ja tu-

tustumaan toisiinsa. Yhteinen kieli oli suomi, mutta he kokivat leiriläisten ymmärtäneen toisiaan. Äiti kertoi erään afrikkalaisen tytön valittaneen suomen kielen olevan liian vaikea opittavaksi ja ymmärrettäväksi. Hän oli kannustanut tyttöä sanomalla, että oppiminen on mahdollista.

”Annoin tyttölle toivoa, tavallaan niin kuin lohduttanut häntä. Se oli sellainen tilanne, että mä olen puhunut hänelle ja hän puhui omalla kielellään äidilleen, hän toimi niin kuin tulkkina siinä välillä. Se tuntui hyvältä, kaikki niin kuin yritti auttaa toisiaan. Olen niin kuin tukenut heitä, tuntui mukavalta.”

Leiritoiminnan merkitys

Äiti oli seurannut ja katsellut, miten suomalaiset työntekijät olivat leirillä toimineet ja kohdelleet heitä. Hän oli pitänyt näkemästään ja kannustanut heitä. Hän toivoi, että pystyisi itse myös olemaan kaikkien kanssa toimeen tuleva ihminen. Hän haluaisi itse olla samalla tavalla ystävällinen ja hoitaa muita. Isä sanoi, että toinen heidän lapsistaan ei oikeastaan pitänyt afrikkalaisista eikä halunnut leikkiä heidän kanssaan. Kotona on paljon yritetty asiasta keskustella ja opettaa, että kaikki ovat ihmisiä. Vanhempien mielestä on hyvä, että tällaisia monikulttuurisia leirejä järjestetään. Ihmisillä

on mahdollisuus lähestyä toisiaan eri kulttuurien ymmärtämisessä.

”Myös lapset oppivat, että tässä maassa kun me eletään, meidän on opittava hyväksymään että meidän pitäisi sopeutua elämään ja työskentelemään ja käymään koulua samassa yhteiskunnassa tummien ja vaaleitten ihmisten kanssa. Ihmisten olisi opittava enemmän hyväksymään toisiaan.”

Äidille oli leirillä tullut paha olo kuunneltuaan naisten välistä uskontokeskustelua. Hän koki, että tuossa keskustelussa loukattiin toisen uskontoa. Ohjaaja oli tullut halaamaan ja lohduttamaan sanoen, että kaikilla on kuitenkin oikeus omaa mielipiteeseen. Äiti oli kiinnittänyt huomiota siihen, että kristityt puhuivat rauhallisesti eivätkä suuttuneet, vaikka toiset loukkasivat heidän uskontoaan. Tämä oli ollut äidille yksi merkki siitä, että toisia ihmisiä pitäisi ymmärtää. Hauskaa äidin mielestä keskustelussa oli ollut se, että vaikka siihen osallistui huonosti suomea puhuvia, kaikki kuitenkin yrittivät tosissaan ilmaista mielipiteensä.

Vanhemmat olivat nauttineet suuresti leireillä olostaan. He olivat myös kertoneet muille ihmisille, että leirillä oli mukavaa. He olivat virkistyneet ja levänneet. Leirillä olon oli perheen äiti kokenut rauhoitta-

vaksi tilanteeksi arjen, usein vaikeidenkin asioiden, keskellä. Oli hyvä, kun ei tarvinnut huolehtia ruoanlaitosta, vaan kaikki oli valmiiksi järjestetty. Kotona sen sijaan pitää huolehtia kaikesta. Pitää myös huolehtia lapset ajoissa nukkumaan.

Varsinaisia muita uusia asioita eivät aikuiset olleet leirillä oppineet. Enemminkin lapset olivat oppineet esimerkiksi uusia leikkejä, joista halusivat kertoa tovereilleen. Vanhemmat totesivat, että kun lapset ovat pitäneet olostaan leirillä, on myös muistiin jäänyt hyvin asioita. Perheen vanhemmat lupasivat, että perhe osallistuu vastaaville leireille myös jatkossa.

Kehitysehdotuksina vanhemmat ehdottivat, että jokainen valmistaisi oman kulttuurinsa ruokaa. Jokainen oppisi laittamaan uusia ruokia ja saisi näin lisää vaihtoehtoja ruokailuunsa. Lisäksi ruokaa tehtäisiin yhdessä. Tämän olisi tietysti oltava vapaaehtoista, sillä osa leiriläisistä haluaa levätä. Vanhemmat ehdottivat myös erilaisten teatterimaisten ohjelmien, näytelmien, lisäämistä ohjelmaan. Niitä voitaisiin käyttää esimerkiksi käyttäytymisen ja suomen kielen oppimistilanteina. Näytelmistä voisi tehdä sellaisia, että niitä voisi seurata eritasoisilla suomen kielen taidoilla. Vanhempien mielestä lapset myös pitävät ja nauttivat näyttelemisestä. Heidän mielestään lapset pitäisivät siitä, jos vanhemmat esimerkiksi näytelisivät. Lasten mielestä se olisi varmasti hauskaa.

Nämä olisivat hyviä hetkiä sekä lapsille että aikuisille.

Varsinaisia koulutustilaisuuksia leirille vanhemmat eivät halunneet. Ohjelma menisi heidän mielestään liian viralliseksi, eikä olisi enää mukavaa. He totesivat leiriviikonloppujen olevan enemmän rentoutumiseen ja nauttimiseen tarkoitettua vapaa-aikaa. Lapset eivät ehtisi olla muiden lasten kanssa, jos pitäisi istua kuusi tuntia koulutuksessa. Tärkeämpää on, että on pidetty hauskaa ja oltu muiden lasten kanssa ryhmässä ja samalla opittu eri asioita. Vanhempien mielestä hauskat tilanteet ovat hyviä oppimistilanteita. Vanhempien mielestä huippua leireillä oli kaikki se palvelu, jota heille annettiin. Heidän mieleensä ei tullut varsinaisesti negatiivisia asioita. Kaikki oli leireillä positiivista.

Teksti: Ulla Kannisto

Lähde Ulla Kanniston opinnäytetyö ”Turvapaikanhakijoiden perheleirit –turvapaikanhakijoiden perheleiritoimintaan osallistuneiden subjektiivisia kokemuksia ja leiritoiminnan prosessikuvaus”, 2007.
Ammattikorkeakoulu Savonia.

Bożena Slawek (oikealla) neuvoa turvapaikanhakijanaista ompelukurssilla.

Puola: Ohjaajat ja turvapaikanhakijat oppivat toisiltaan työpajoissa

Polska Akeja Humanitarna (PAH) on avannut turvapaikanhakijoille kaksi työpajaa paikoiksi, joissa omia taitoja voi ylläpitää ja kohentaa. Taitojen ylläpidon ja kehittämisen toivotaan edistävän turvapaikanhakijoiden integraatiota. Seuraavassa työpajojen ohjaajat kertovat kokemuksiaan voimautumisen tukemisesta työpajoissa.

”Olen nainen, ja tarkkailen kurssilaisten maailmaa tästä näkökulmasta. Aivan kuten arvelinkin, konkreettisia asioita opettaessani myös opin konkreettisia asioita: kuten sen, että maailma, ja varsinkin ihmisen ajattelutapa, muuttuu hyvin hitaasti.

Minusta tuntuu, etten opeta ainoastaan ammattia (itse asiassa tutustutan kurssilaiset ompelukoneeseen) vaan myös sekä puolalaista että eurooppalaista ajattelutapaa. Opetan heille, että jos aloittaa jotakin, se täytyy myös tehdä valmiiksi; jos lupaa jotakin, lupaus on pidettävä; ja joskus on nähtävä vaivaa oman hyvän maineen puolustamiseksi. En tiedä, ymmärränkö elämää erityisen hyvin, ja toisinaan minua askarruttaa, välitänkö turvapaikanhakijoille tarpeettomia arvoja. Mutta en lannistu, koska mielestäni nämä arvot ovat universaaleja.

Naispuoliset kurssilaiset näyttävät minulle maailman, joka valloittaa minut yksinkertaisuudellaan, maailman, joka on täysin huoleton. Naiset ovat niin täynnä elämää, iloisia ja hyvántahtoisia. Toivon, etteivät he olisi tyytyneet niin kapeaan osaan elämässä, elämään, jossa riittää toimiminen äitinä ja vaimona. Todella sääli.

Kurssini alussa naispuoliset osanottajat olivat hyvin uteliaita. Jotkut jopa luulivat, että olin siellä jakaakseni heille kankaita ja ommellakseni heidän puolestaan. No, maailma on kuitenkin julma, ja heti kun

roolini paljastui, kurssille jäivät vain sinnikkäimmät sekä ne, jotka haluavat itselleen jotakin muuta kuin vain elämää vastaanottokeskuksen tylsyydessä.

Nautin eniten niistä hetkistä, jolloin ylpeä kurssilainen silittää itse ompelemansa vaatekappaleen (useimmiten hameen) ja näkee, että vaivannäkö kannatti.

Minusta on hauskaa vitsailla ja laskea leikkiä heidän kanssaan, ja heitä tarkkaillen minusta tuntuu, että haluaisin osoittaa heille puolalaisen elämäntavan hyvät puolet, eurooppalaisena naisena olemisen hyvät puolet ja emansipaation edut.

Ompelukurssini on sivuseikka. Ennen kaikkea haluaisin, että naiset oppisivat tuntemaan omat vahvuutensa ja mahdollisuutensa ja saisivat pientä esimakua siitä, millainen vapaus heillä voisi olla, jos he vain hieman näkisivät vaivaa. Huolimatta näennäisestä tyytyväisyydestään rooliinsa tšetšeeni- ja muslimiyhteiskunnassa kurssilaiseni kuitenkin unelmoivat asioista, jotka ovat heidän kulttuurissaan naisten ulottumattomissa, kuten auton omistamisesta ja sillä ajamisesta. Uskon ompelukurssin, kielen opiskelun ja muiden mielenkiintoisten kurssien näyttävän pakolaisnaisille suuntaa omien toiveiden ja unelmien toteuttamiseen.”

Bożena Slawek
ompeleuden opettaja

Agata Oleksiak (keskellä) oli toinen valokuvauksen työpajan opettajista turvapaikanhakijoiden työpajassa.

Justyna Neuman opettaa meikkausta turvapaikanhakijoiden taidetyöpajassa.

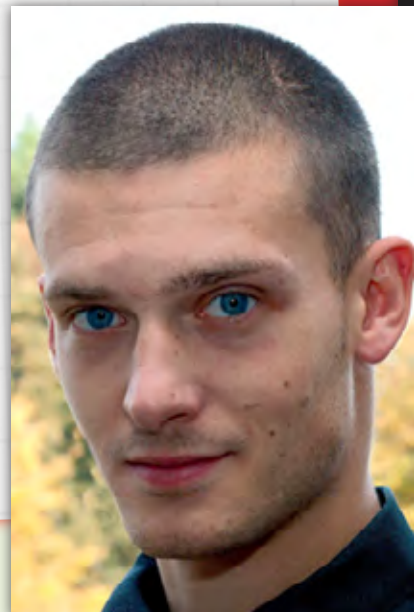

”Yhteistyömme Lininin vastaanottokeskuksen turvapaikanhakijoiden kanssa alkoi touko-kesäkuun vaihteessa. Pelkäsin kamalasti näitä kursseja. En siksi, että nämä ihmiset olivat minulle täysin vieraita, sanan joka merkityksessä. En vain tiennyt, pystyisinkö välittämään heille omat taitoni, oman osaamiseni. Tomek pärjäsi paljon paremmin kuin minä.

Alku oli hankala. Vieras kieli, erilainen kulttuuri, erilainen ajattelutapa. Mutta noissa kursseissa oli jotakin, joka veti heitä puoleensa, jokin magneetti. Juuri tässä vastakohdat kohtasivat: meidän vapautemme ja heidän odotuksensa jostakin paremmasta, meidän kulttuurimme ja heidän kulttuurinsa ja traditionsa, kielimuuri ja heidän avoimuutensa, heidän mielikuvituksensa (mikä oli sivumennen sanoen uskoton), heidän yksinkertainen tapansa katsoa asioita, nähdä ne sillä tavalla, että alat ihmetellä, mikset itse huomannut asian olevan niin. Muistan äänettömän ihailun henkäyksen, kun Tomek ensimmäisen kerran kehitti valokuvan kanssamme pimiössä. Se tuottaa suurta tyydytystä. He ottivat innokkaasti kuvia toisistaan ja perheistään. He odottivat malttamatto-

masti, että toisimme kehitetyn negatiivin ja he saivat mahdollisuuden kehittää itse kuvia. He kyselivät, he olivat uteliaita. Tomekillä ja minulla on mukavia muistoja tuolta ajalta. Tapaamiset noiden ihmisten kanssa olivat hyvin mielenkiintoisia. Samoin olivat myös oppitunnit, niiden valmistelu, pimiön ja valokuvauslaitteiden järjestäminen. Meille sattui muutamia kommelluksia; aina emme osanneet opettaa kaikkia asioita ymmärrettävästi. Mutta kaikesta huolimatta olemme tyytyväisiä kurssiin ja toivomme, että nämä ihmiset oppivat jotakin ja tallettivat sen mieleensä. Ja että se ei heidän mielestään ollut hukkaan heitettyä aikaa.”

Agata Oleksiak ja Tomasz Kula valokuvauksen opettajat

kohdeltiin kuin vanhaa tuttua, keskustelut venyivät pidemmiksi ja silmäni avautuivat näkemään yhä avarammin. Kuulin murheellisista tapahtumista, sukulaisten katoamisista, sodan julmuuksista, totuudesta heidän näkökulmastaan. Kävi selvästi ilmi, että meidän puolalaisten asioista saama kuva ei ollut totuudenmukainen. Selvimmin nousi esiin erilainen käsitys perheestä ja varsinkin perhehierarkiasta. Muistan kuinka eräs mies tuli kurssilleni ja pyysi minua piirtämään hänen muotokuvansa. Tein sen, hän lähti, ja naiset alkoivat piirtää luottaen paremmin itseensä. Silloin ymmärsin – tämä oli testi.

”Tulin taideopettajaksi Lininin vastaanottokeskuksen tämän vuoden keväällä. Menin sinne kuvitellen, että minun pitäisi työskennellä täysin toisenlaisesta kulttuurista tulevien ihmisten kanssa, mikä saattaisi tehdä ihmisten kohtaamisesta hankalaa. En kuitenkaan huomannut mitään eroja edes ensimmäisillä kerroilla. Muutaman viikon kuluttua minua

Järkytyin, kun 18-vuotiaat opiskelijani menivät naimisiin. Eräs tyttö tuli kerran luokseni, ja sanoin hänelle, että hän oli liian nuori. ”Kuinka vanha olet?” ”Olen kuusitoista, mutta olen naimisissa!” Samaan aikaan kiinnostus taiteeseen alkoi hiipua, joten lopulta keksin järjestää meikkauskurssin. Se oli oikea ratkaisu. Vähitellen yliampuvat meikit ja tummalla pinkillä rajatut huulet vaihtuivat tšetšeenien usein unenomaisten piirteiden hillittyyn korostamiseen. Aluksi kehotin heitä peseytymään useammin kuin kerran viikossa... Välillemme syntyi hyvä suhde, ja naiset alkoivat kysellä, mitä minulle kuuluu. Minulla oli ongelmia kurssilaisten läsnäolon kanssa, sillä se riippui mansikoiden ja omenien poiminta-ajasta ja Góra Kalwarian torin aukioloajoista, ja aina silloin tällöin joku oppilaista meni naimisiin. Joillakuilla oli tavoitteena kouluttaa itseään.

Varsovassa avattiin samanlainen työpaja kuin Lininissä, ja meidän ryhmäämme pyydettiin mukaan avajaisiin. Olimme suunnitelleet asuja sekä niihin, että avajaisien tunnelmaan sopivat meikit ja kampaukset. Avajaiset onnistuivat upeasti. Ne todella kruunasivat tekemämme työn. Minun tulee ikävä sitä lämpöä, viisautta ja tyyneyttä, joka oli usein seurausta pakosta tulla toimeen kärsimyksen kanssa. Nämä ominaisuudet ovat päällimmäisenä mielessäni, kun ajattelen tapaamiani tšetšeenipakolaisia.

Justyna Neyman taideopettaja

Itävalta: ATK-tunnit psykososiaalisena ryhmäoppimisena

OMEGA-terveydenhoitokeskuksessa Itävallassa aloitettiin ATK-tunnit osana psykososiaalista hanketta vuonna 2001, ja vuoteen 2007 mennessä jo yli 450 ihmistä oli osallistunut koulutukseen, monet heistä erilaisista etnisistä ja kulttuurisista taustoista tulevia nuoria. Kurssia ei suunniteltu pelkästään ATK-taitojen opettamisen kannalta vaan psykososiaalisen opiskelutavan hyödyntämisen näkökulmasta.

Turvallisessa ryhmässä voidaan käsitellä paitsi tietoteknisiä myös muita kysymyksiä. Ryhmätilanteessa ihmiset ottavat kontaktia muihin ja luovat synergiaa. Säännölliset tapaamiset ryhmän kanssa ovat myös keino lieventää eristyneisyyttä, tavata ihmisiä ja solmia ystävyyssuhteita ja muodostaa tukiverkostoja.

OMEGA-keskuksella on pitkä kokemus psykososiaalisista hankkeista. Niiden tavoitteena on tarjota osallistujille mahdollisuuksia oppimiseen ja

henkilökohtaiseen kehittymiseen turvallisessa ja kulttuurisesti tasa-arvoisessa ympäristössä. Esimerkiksi puutteellinen saksan kielen taito ei ole tässä ympäristössä puute tai este oppimiselle ja kotoutumiselle vaan henkilökohtaisena ominaisuutena ilmenevää kulttuurista monimuotoisuutta ja tervetullut etu. Osallistujat itse kokevat ja tuovat esiin jokaisen kulttuurin arvon. Tavoitteena on edistää maahanmuuttajien tietoisuutta erilaisista kulttuurisista identiteeteistä ja kunnioitusta toisia kulttuureja kohtaan tärkeänä osana kotoutumista ja osallisuutta.

M. Daniel Adimkew syntyi Etiopiassa, opiskeli Moskovassa ja muutti myöhemmin Itävaltaan. Hän on työskennellyt OMEGA-keskuksen terveyspalveluiden verkon pääkäyttäjänä ja ATK-kouluttajana vuodesta 2002. Adimkew puhuu äidinkieltänsä amharikin lisäksi sujuvaa venäjää, saksaa ja englantia.

ATK-tunteja terveyskeskuksessa?

Kuulostaa epätavalliselta, mistä tässä oikein on kyse?

– Tarjoamme maahanmuuttajille ilmaista ATK-koulutusta erilaisten hankkeiden puitteissa. Koulutus on jatkokoulutusta, jonka tavoitteena on tietysti opettaa tietokoneen käyttöä, mutta myös hankkeesta ja ryhmästä riippuen CV:n laatimista, työn hakemista verkossa, internetin käyttöä jne. Opetus on kaikille avointa. Tervetulleita ovat niin aikuiset aloittelijat, lapset kuin nuoretkin, mutta erityishuomion kohteena on OMEGA-keskuksen asiakasryhmä. Uusien taitojen oppiminen ja yhteisön tarjoamiin toimintoihin mukaan lähteminen ovat tärkeitä integraatioprosessin vaiheita ja edistävät myös osallistujien yleistä terveyttä ja hyvinvointia, kertoo M. Daniel Adimkew.

Miksi ATK-opetusta annetaan sosiopedagogisena toimintana?

– Pääasiallinen tavoite on tarjota hengähdystauko ihmisille, jotka joutuvat muuten jatkuvasti kamppailemaan ongelmiansa kanssa ja käsittelemään traumaattisia muistojaan ja pakolaisen jokapäiväiseen elämään liittyvään stressiä. Osallistumi-

nen tunneille antaa mahdollisuuden tuulettaa ajatuksia, kun voi keskittyä aiheeseen, joka ei liity millään tavalla henkilökohtaiseen elämäntilanteeseen. [Monet pitävät ATK-tunteja rentouttavana kokemuksena](#). Tunnit ovat myös mahdollisuus päästä pois vastaanottokeskuksesta, tavata ihmisiä ja vaihtaa ajatuksia tai vain olla yhdessä, mikä helpottaa eristyisyyden tunnetta.

– Tunneista on myös hyötyä siinä mielessä, että ATK-taitojen oppiminen on edelleen monille hoidokasta. Tämä on puolestaan erityisen tärkeää siinä mielessä, että pakolainen joutuu luopumaan saavuttamastaan yhteiskunnallisesta asemasta. Hän pakenee henkensä edestä, mutta maksaa pelastumisestaan kovan hinnan: hän menettää perhesiteensä, ystävänsä, työnsä, ja omaisuutensa. Elämä uudessa maassa täytyy aloittaa nollasta, kaikki täytyy rakentaa uudestaan.

– Psykososiaalinen ulottuvuus ilmenee siinä, että OMEGA-keskuksen ATK-tunnit ovat hyvin vapaa-muotoisia ja niiden aikana voidaan rakentaa uudelleen luottamusta ja henkilökohtaisia suhteita pienessä mittakaavassa. Suurin ryhmäkoko on kymmenen opiskelijaa. Tunneilla käydään aina keskustelukierros, jonka aikana kaikki kertovat

kuulumisistaan, mitä he ovat tehneet kuluneen viikon aikana jne. Ryhmätyöt ja -aktiviteetit ovat myös hyvä keino saada ihmiset kommunikoimaan ja tekemään yhdessä.

– Maahanmuuttajataustaisena aikuiskouluttajana huomioin kunkin osallistujan psykososiaalisen tilanteen hyvin tarkkaan ja sisällytän sen asiakastietokantaan tehtävään raporttiini, jota kaikki OMEGA-keskuksen ohjaajat voivat hyödyntää. Jos huomaa, että asiakas saa muuta neuvontaa OMEGA-keskuksessa, saatan esimerkiksi käydä juttelemassa kyseisen ohjaajan kanssa ja vaihtaa tietoja tai lisätä jonkin tekemäni huomion: ”*XY:llä näyttäisi olevan tällä hetkellä keskittymisongelmia, ja hän on herkkä loukkaantumaan / reagoi jälleen aggressiivisesti.*” ”*Hän kertoi minulle, että turvapaikkakuuleminen on ensi viikolla. Tapaatko hänet vielä sitä ennen?*”, kertoo M. Daniel Adimkew.

– ATK-tunnit ovat myös hyvä tilaisuus lähestyä ihmistä. Jos asiakas haluaa avautua ja kertoa ongelmistaan kurssin aikana, voimme tarpeen mukaan referoida hänet ohjaajalle tai avustusjärjestön puolelle. Näin he saavat asianmukaista hoitoa, tukea ja apua.

Teksti: Nicola Baloch

M. Daniel Adimkew opettaa OMEGA-keskuksen ilmaisella ATK-tunnilla.

Vertaisohjaaja tukee uudessa yhteiskunnassa

Vertaisohjauksen tärkeys on tullut esille Becoming More Visible -hankkeen ja kansainvälisen ASAP-kumppanuuden toiminnassa. Suomessa vertaisohjaus on ollut hankkeen järjestämää. Tietoyhteiskuntataitojen vertaisohjausta on järjestetty arabian, farsin, somalian ja englannin kielillä, ja kansalaisopistojen järjestämällä kursseilla on toiminut turvapaikanhakijataustaisia apuopettajia suomalaisen opettajan työparina.

Itävallassa ja Skotlannissa toimii tehokkaasti turvapaikanhakijoiden omaehtoinen vertaisapu. Turvapaikanhakijat ovat perustaneet omia järjestöjään, jotka toimivat joko omina epävirallisina vertaisavun organisaatioinaan tai rekisteröityneinä yhdistyksinä, jotka voivat käyttää ulkopuolista rahoitusta ja tuottaa palveluita turvapaikanhakijoista huolehtivassa verkostossa.

Vertaisapu on turvapaikanhakijalle tärkeää. Becoming More Visible -hankkeessa vertaisohjaajia koulutettiin ja tuettiin, ja heidän pääsyään toimijoiksi suomalaisiin organisaatioihin edesautettiin. Tampereella he toimivat työväenopiston tuntiopettajina ja kirjaston tietotorin ohjaajina, Kajaanissa kansalaisopiston ja Becoming More Visible -hankkeen yhteisessä tietoyhteiskuntavalmiuksien ohjauskokeilussa. Hankkeessa pidettiin tärkeänä sitä, että myös vertaisohjaaja saa työstään palkan.

Kuva: Hilma Bukareva

Vertaisohjaajat osaavat motivoida turvapaikanhakijoita

Ensimmäiset turvapaikanhakijoiden vertaisohjaajat aloittivat vuoden 2006 alussa englannin- ja arabiankielisen ohjauksen Tampereen kaupunginkirjaston Sampolan tietotorilla. Jo aiemmin vertaisohjaajat olivat toimineet Tampereen

työväenopiston ATK-peruskursseilla ja naisten elämänhallintaa tukevilla kursseilla apuopettajina.

Becoming More Visible -hanke antoi vertaisohjaajille valmennuksen ja koordinoi ohjausta tietotorilla. Hankkeen valmennukseen löytyi resurssihenkilöitä

Kemfon Ekwere auttaa englantia puhuvia turvapaikanhakijoita Tampereen kaupunginkirjaston Sampolan tietotorilla. Kuva: Hilma Bukareva

Tampereen vastaanottokeskuksen sosiaalityöntekijän ja Becoming More Visible -hankkeen koordinaattorin Päivi Sinkkosen kautta. Pedagogista koulutusta ei edellytetty; tärkein vaatimus oli kiinnostus toimia toisten ohjaajana.

Kemfon Ekwere tuli Suomeen turvapaikanhakijana Nigeriasta. Aloittaessaan englanninkielisenä vertaisohjaajana hän oli yhä turvapaikanhakija ja asui Tampereen vastaanottokeskuksessa. Kemfon kertoo, mikä hänen omassa taustassaan auttoi häntä toimimaan vertaisohjaajana.

– Lapsesta saakka olen elänyt yhteisöissä joihin kuuluu monien kulttuurien ja uskontojen edustajia. Turvapaikanhakijoiden kohtaamisessa minua ohjaa se, että olen tottunut suhtautumaan kaikkiin ihmisiin ystävinä ja kunnioittamaan heitä, vaikka he olisivat hyvin erilaisia kuin minä. En ole saanut opettajakoulutusta, mutta apuopettajana toimiessani yritin ajatella omia opettajiani, joita olen ihaillut. Mietin, miten he toimivat, ja yritin tehdä samoin. Kun autan turvapaikanhakijoita tietokoneen ja internetin käytössä, autan heitä ystävänä, en opettajana, sanoo Kemfon.

Miten yhteistyö suomalaisen opettajan kanssa sujui?

– Meillä oli hyvä, keskinäiseen kunnioitukseen perustuva yhteistyösuhde. Hän oli pääopettaja ja minä apulainen. Saatoin tuoda helpotusta opettajan työhön toimimalla tulkkina ja käsitteiden kääntäjänä. Osasin ajatella, mitkä aiheet ja käsitteet voisivat olla vaikeita, ja miten niitä voisi avata, koska tunsin kurssilaisten taustoja ja tapaa hahmottaa asioita. Käytin paljon vertauksia turvapaikanhakijoiden omasta elämänpiiristä uusien käsitteiden selittämisessä. Autoin kurssin suju-

mista myös siksi, että minulla on realistinen käsitys turvapaikanhakijan elämäntilanteesta ja siitä, miten elämäntilanne määrittää hänen osallistumistaan kursseille ja muuhun toimintaan.

Vaikka kanssakäyminen suomalaisen opettajaparin kanssa sujuikin hyvin, monet vertaisohjaajat ja apuopettajat jäivät kaipaamaan perehdytystä työväenopistoon ja kirjastoon organisaatioina ja kosketusta niiden työyhteisöihin. Vapaaseen sivistystyöhön, sen toimintamuotoihin ja tavoitteisiin perehtyminen olisi myös voinut olla syvällisempää.

Ibrahim Al-Rashid opetti arabiankielisille turvapaikanhakijoille ATK:n perusteita ja toimi arabiankielisenä vertaisohjaajana Sampolan tietotorilla. Hän on irakilainen ja koulutukseltaan arkeologi.

Mitä kokemus vertaisohjaajana toimimisesta antoi sinulle?

– Sain hienon tilaisuuden päästä vuorovaikutukseen uudella tavalla niiden turvapaikanhakijoiden kanssa, jotka tunsin vastaanottokeskuksesta. Uusi yhteys ja toiminta antoivat vuorovaikutukselle uutta sisältöä. Jaoin kokemukseni ja tietoni heidän kanssaan ja he minun kanssani. Tuntui hyvältä, että saattoi antaa toisille jotain. Tällainen työ saa todella tuntemaan tyydytystä. Ainoa kielteinen puoli kokemuksessa oli se, että pienten ansioiden

Ibrahim Al-Rashid ohjasi tietotorilla arabiankielisiä turvapaikanhakijoita tietoyhteiskuntavalmiuksissa. Kuva: Hilma Bukareva

takia sosiaalietuudet leikattiin kolmeksi kuukaudeksi. Ymmärrän, että kun saa vakituisen työn, ei etuuksia tarvita, mutta lyhyet työrupeamat aiheuttavat taloudellisia ongelmia turvapaikanhakijalle, Ibrahim Al-Rashid sanoo.

Becoming MoreVisible -hankkeessa valmistuneita vertaisohjaajan tukimateriaaleja englannin, arabian, farsin ja somalian kielillä löytyy verkko-osoitteesta www.becomingmorevisible.net.

Teksti: Teija Enoranta

Lue lisää vertaisohjauksesta ja kirjastojen tietotorien ohjauksesta tämän kirjasarjan osasta II ”Hyvät käytännöt – Tue turvapaikanhakijan toimintaa”.

Itävalta: Voimautuminen tuo esiin ihmisten parhaat puolet

Joseph Diem on Café Nilin toimitusjohtaja, yksi Baodo-järjestön jäsenistä ja Afrikan aika -radioaseman kantava voima Grazissa, Itävallassa. Baodo-järjestö on yksi Omega-terveydenhoitokeskuksen monista yhteistyökumppaneista ja nuorten turvapaikanhakijamiesten itse perustama järjestö.

Joseph, miten sinä ymmärrät voimautumisen?

– Jos haluaa jonkun voimautuvan, on hallittava keinot, jolla hänet voi voimauttaa. On kyettävä antamaan, jotta voi luoda ja motivoida mielenkiintoa ja sitoutumista. Voimauttaminen on sitä, että annetaan ihmiselle materiaalia, jota hän voi käyttää kehittymisessään. Materiaali voi olla tietoa, taitoja, yhteyksiä ja niin edelleen.

Ovatko Baodo, Nil ja Afrikan aika esimerkkejä voimauttamisesta?

– Ehdottomasti ovat. Esimerkiksi Afrikan aika välittää ihmisille tietoa. Monet Eurooppaan saapuvat pakolaiset tulevat alueilta, joilla tilanne ja tausta ovat hyvin vaikeat. Usein heillä on ollut vain vähän mahdollisuuksia hankkia koulutusta. Afrikan aika pyrkii tavoittamaan ihmiset heidän kotonaan ja tarjoaa arvokasta tietoa tärkeistä kulttuuriin, koulutukseen, terveyteen ja politiikkaan liittyvistä asioista.

Millaista materiaalia Baodo tarjoaa nuorille?

– Baodon kautta tarjoamme eri kulttuureista tulleille nuorille mahdollisuuden käyttää voimavarojaan ja kehittää taitojaan ja ilmaista itseään eri taidemuotojen ja projektien avulla. Se on jalkautettu ruohonjuuritason hanke, joka tuo ihmisistä esiin

heidän parhaat puolensa ja antaa heille liikkumavaraa niin, että he saavat yhteyksiä, voivat ilmaista itseään ja siten saavat äänen, jonka muut voivat kuulla. Toiset taiteilijat, ryhmät tai hankkeet ovat ”löytäneet” monia Baodoon osallistuvia nuoria taiteilijoita, ja nyt he ovat aktiivisia, hyvin juurtuneita ja hyvin integroituneita Itävallan kulttuuriin ja laajemmaltikin.

– Café Nil puolestaan tarjoaa paikan ja tilan, joka koetaan turvalliseksi, ja jossa ihmiset voivat viihtyä. Nilissä järjestetään monenlaista toimintaa, mutta se tarjoaa myös yhdistyksille tilan, jossa ne voivat kokoontua, verkostoitua tai pelkästään viettää aikaa ja jutella. Nil muistuttaa vieraanvaraisen kodin olohuonetta, jossa ystävät voivat poiketa. Lapset leikkivät samalla, kun aikuiset keskustelivat, syövät paikallisia afrikkalaisia ruokia, kuuntelevat uusinta afromusiikkia ja niin edelleen. Ehkä syynä on se, että kaikki ovat tervetulleita, mutta joka tapauksessa kaikki, myös itävaltalaiset, viihtyvät Nilissä.

Mikä on oma roolisi hankkeessa? Miksi olet niin aktiivinen, ja mitä saat siitä?

– Olen lähtöisin Nigeriasta, ja tulin Itävaltaan yksin alaikäisenä pakolaisena. ”Tervetuloa”-hankkeen kautta sain yhteyden Baodoon, ja minusta tuli ryhmän jäsen. Minä nimittäin olen hyvä

”Voin rehellisesti sanoa, että itsekin olen voimautunut hankkeen aikana.”

rummunsoittaja, ja osaan myös maalata. Baodon järjestämässä radiotyöpajassa kiinnostuimme oman radio-ohjelman tekemisestä, ja syntyi ajatus tarjota Grazin afrikkalaisyhteisölle uutisia ja tietoa. Kun Radio Helsinki tarjosi meille ilmaista lähetyssaikaa, tartuimme tilaisuuteen ja aloitimme Afrikan aika -ohjelman. Siitä olemme jo edenneet pitkälle.

– Voin rehellisesti sanoa, että itsekin olen voimautunut hankkeen aikana. Nyt työskentelen sekä Afrikan aika - että Baodo-hankkeissa ja johdan Niliä. Projektityössä saan käyttää voimavarojani, tehdä sitä, mitä osaan, eli tuoda yhteen ihmisiä, jotka edustavat hyvin monia etnisiä ryhmiä, järjestöjä ja ammatteja, ja järjestää kiinnostavaa ja merkityksellistä toimintaa. Vuosien varrella olen saanut monia uusia ystäviä ja solminut arvokkaita yhteyksiä. Uskon, että omat verkostomme ovat menestyksemme moottoreita. Yhteysverkostojen luominen on välttämätön osa integraatioprosessia. En mistään hinnasta olisi halunnut jäädä vaille näitä kokemuksia.

Teksti: Nicola Baloch

Lue lisää Baodon ja Café Nilin sekä radioasema ”Afrikan Ajan” toiminnasta tämän kirjasarjan osasta II ”Hyvät käytännöt – Tue turvapaikanhakijan toimintaa”

Sabina Etchu, KASWAn perustaja, toimi mentorina Bridges-järjestön naisten henkilökohtaisen kehityksen kurssilla. Kuva: Pamela So ja Rachel Thibbotumunuwe

UK:

KASWA yhdistää turvapaikkaa hakevat naiset: ”Jakaminen helpottaa!”

Kamerunilainen turvapaikanhakija Sabina Etchu on perustanut KASWAn, ryhmän, jonka tehtävä on tukea muita Glasgow’n Kennisheadissa asuvia turvapaikanhakijanaisia.

KASWA (Kennishead Asylum Seekers Women’s Association = Kennisheadin turvapaikkaa hakevien naisten yhdistys) on toiminut lähes kaksi vuotta. KASWAn kuuluvat parikymmentä naista asuvat viidessä korkeassa kerrostalossa rautatien vieressä. Sabina asuu täällä aviomiehensä ja kahden lapsensa kanssa.

Kennishead on Glasgow’n lähiö, joka sijaitsee vajaan kymmenen kilometrin päässä kaupungin keskustasta Clydejoen eteläpuolella. Keskustaan on hyvät bussiyhteydet, mutta matka voi kestää puoli tuntia tai ylikin, niin että lähiö koetaan kaukaiseksi ja eristyneeksi. Kennishead on osa suurempaa Pollokin aluetta. Sabinan aviomies on jäsenenä Pollok Integration Network -verkostossa. Se pyrkii parantamaan yhteisöjen sisäisiä suhteita järjestämällä kulttuuri- ja sosiaalista toimintaa, jonka puitteissa paikalliset asukkaat voivat tavata turvapaikanhakijoita ja pakolaisia. Glasgow’ssa toimii nykyään yhdeksän alueellista integraatio- ja sijoitusverkostoa.

KASWA lähti kehittymään luonnollisesti, kun kerrostaloissa asuvat naiset kertoivat ensimmäisestä kokouksesta toisilleen bussipysäkillä tavatessaan. Nyt KASWA on siirtymävaiheessa, sillä sen jatkorahoitus voi edellyttää, että sen on perustettava virallisempi organisaatio. Tämä taas tuntuu olevan ristiriidassa ryhmän luonteen kanssa.

Miksi aloitit KASWAn?

– Olen itse turvapaikanhakija ja äiti, enkä tehnyt muuta kuin kökötin kotona ja masennuin. Kun toinen lapseni syntyi, olin hyvin vaikeassa tilanteessa ilman sukuani. En voinut saada heiltä samaa tukea kuin silloin, kun ensimmäinen lapseni syntyi. Ajattelin, että jos minusta tuntuu tältä, niin varmasti on muitakin samanlaisia. Tiesin, että täällä on paljon yksinhuoltajaäitejä, ja ajattelin, miksipä emme voisi tavata toisiamme. Silloin oli kesä, ja ykskaks päätin, että lähtisimme retkelle. Juttelin parin tuntemani naisen kanssa ja sanoin: ”Ajattelin perustaa sellaisen ryhmän...” He puhuivat vuorostaan muille, sana kiersi bussipysäkillä ja näytti siltä, että kaikki olivat vain odottaneetkin, että jotain tapahtuisi!

Katsotko, että turvapaikkaa hakevilla naisilla on jotain erityisongelmia?

– Kyllä, minusta naiset stressaantuvat miehiä enemmän, koska he jäävät paljon helpommin kotiin hoitamaan lapsia eivätkä sitten muuta teekään. He kärsivät todennäköisemmin eristyneisyydestä.

“Voimautuminen on luottamusta. Useimmat naiset ovat menettäneet luottamuksensa, koska heillä on turvapaikanhakijan status.”

Yksinhuoltaja-äitien tilanne on paljon vaikeampi. Jos he sairastuvat, kuka tulee apuun? Kuka hoitaa lapsia ja laittaa heille ruokaa? KASWAssa on kysymys juuri tästä: tarjoamme toisillemme emotionaalista, käytännöllistä ja moraalista tukea. Esimerkiksi Maryanna on juuri saanut vauvan. Kun hän oli sairaalassa, me huolehdimme vuoron perään hänen kahdesta pojastaan. Vielä nytkin minä vien toisen pojan tarhaan samalla, kun vien omani, koska Maryanna ei pääse ulos. Eräs toinen nainen on vammainen, ja me käymme usein siivoamassa hänen kotonaan.

Mistähän syystä juuri sinä aloitit tämän ryhmän eikä joku toinen?

– En tiedä, mutta minulla on varmaan vahva yhteisöllisyyden tunne. Kamerunissa äitini oli samanlainen. Meillä järjestettiin naapurustokouksia. Saman kylän ihmiset kokoontuivat, ja jos esimerkiksi jonkun perheenjäsen oli kuollut, me osallistuimme hautajaiskuluihin. Ensimmäisessä kokouksessa ehdotin, että kun joku meistä saa lapsen, voimme kerätä kaikilta kaksi puntaa ja ostaa kunnon lahjan. Jos joku sairastuu ja joutuu sairaalaan, häntä käydään katsomassa, ja joku toinen huolehtii hänen lapsistaan ja laittaa heille ruokaa. Näin meillä kotona toimitaan. Kaikki naiset pitivät ajatuksesta, ja niin me nyt teemme.

Missä ensimmäinen kokous pidettiin?

– Ensimmäinen kokous oli Maryannan kotona. Meitä oli yhdeksän. Seuraava kokous oli meillä. Emme aluksi tunteneet toisiamme, mutta nyt olemme kaikki hyviä ystäviä. Tein donitseja, ja kaikilla oli lapset mukana. Ajattelin, että tutustuisimme toisiimme ja järjestäisimme kokoukset vuoron perään kunkin luona, koska arvelin, ettei meillä koskaan olisi rahaa tilavuokriin.

– Nyt kokoonnumme joka toinen viikko läheisessä kirkossa, ja siellä on lastenhoito. Meillä on joskus

jumppatunti, ja haluaisimme aloittaa tanssiryhmän. Meillä on ollut stressinhallintapäivä, jolloin opimme hengitystekniikoita ja sitä, miten käsiä hieromalla voi rentoutua. Kaikki saivat pullon laventeliöljyä. Järjestimme myös muotinäytöksen erääseen paikallistapahtumaan.

Mitä haasteita teillä oli, kun perustitte KASWAN?

– Lastenhoito oli ongelma. Meitä oli kohta niin monta, ettemme voineet kokoontua kodeissa, ja oli vaikea löytää kokoontumispaikkaa.

Oletteko saaneet jostain tukea

KASWAN kehittämiseen?

– Meillä oli tuuria, koska mieheni on mukana Pollokin integraatioverkostossa. Osasin ottaa yhteyttä tukijärjestöön, jonka nimi on Healthy Living Initiative (HLI). Siinä on mukana useita viranomaisia, kuten poliisi, sosiaalityö ja terveyspalvelut. HLI uskoi, että KASWAN avulla voitaisiin vähentää turvapaikkaa hakevien naisten stressiä, ja se järjesti sosiaalityöntekijän, joka tuli kokouksiin. Se myös vuokrasi meille kokoustilat ja järjesti lastenhoidon. HLI ehdotti, että toimisimme integraatioverkon alaryhmänä, sillä se on virallisesti rekisteröity yleishyödyllinen

järjestö, ja voisimme sitä kautta anoa rahoitusta. Me noudatamme verkoston sääntöjä, ja meillä on sama pankkitili.

– KASWA on sikäli tienhaarassa, että ryhmän kannattaisi ehkä itsenäistyä virallisesti, jotta se voisi anoa toimintaansa rahaa. Naiset haluavat kuitenkin pitää ryhmän epävirallisena, koska meidän turvapaikanhakijoiden elämää säätelevät jo muutenkin niin monet lait. Silloin meidän pitäisi ottaa rahoitusta ja raportointia varten valokuvia ja kirjoittaa raportteja siitä, mitä teemme. Ryhmän alkuperäinen tarkoitus oli tehdä elämästä mukavampaa. Jos asioista tehdään virallisia, on otettava huomioon uskontoon ja kulttuuriin liittyvät seikat. Tällä hetkellä kaikki on täysin avointa, eikä ryhmässä ole mitään hierarkiaa. Kaikki ovat yhdenvertaisia. Minä en ole perustajan asemassa. Naiset tuovat mukaan muita naisia, eivätkä nämä edes tiedä, kuka on perustaja!

Kuinka monta kansallisuutta ryhmässä on mukana, ja aiheutuuko tästä koskaan kitkaa?

– Nykyään meitä on joskus jopa kaksikymmentä. Mukana on naisia yhdeksästä maasta: Afganistanista, Ruandasta, Sri Lankasta, Kamerunista, Norsunluurannikolta, Algeriasta, Sierra Leonesta, Kosovosta ja Burundista – eikä siitä ole ollut ongelmia. Mukana on myös eri uskontoja: muslimeja, hinduja ja kristittyjä. Me nauramme vähän

väliä. Kokoukset ovat kuin hyvin pitkiä juttututokioita!

Miten sinä määrittelisit voimautumisen?

– Voimautuminen on luottamusta. Useimmat naiset ovat menettäneet luottamuksensa, koska heillä on turvapaikanhakijan status. Voimautuminen on sitä, että sen saa takaisin. Turvapaikanhakijoilla on rajoja, joita ei voi ylittää, ja jotka vaikuttavat ihmisen luottamuksen tunteeseen. Elämäntilanteen jakaminen ryhmässä helpottaa meitä. Naisten on hyvin tärkeää saada tavata toisiaan: vaikka me emme voikaan poistaa ongelmia, on tärkeää puhua niistä muille. Ongelmien jakaminen auttaa lievittämään stressiä.

Katsotko, että KASWA on saavuttanut sen, mitä sinä halusitkin, eli että naiset eivät tunne itseään niin eristyneiksi ja masentuneiksi?

– Ehdottomasti. Minusta me kaikki olimme aluksi stressaantuneita, etenkin eräs meistä, joka jatkuvasti itki ja valitti. Nyt hän on hyvin seurallinen ja rohkea. Eräs toinen nainen ei ollut Sierra Leonessa käynyt mitään kouluja, mutta nyt hän toimii naapurustokokousten puheenjohtajana ja käy kouluissa kertomassa turvapaikka-asioista. Hän jopa esiintyy tiedotusvälineissä ja kertoo työstään.

Teksti: Suki Mills

Äideille järjestettyjen tapahtumien ajaksi UMOJA järjestää lastenhoidon.

UK: Palvelujen hakeminen vaatii rohkeutta turvapaikanhakijana

UMOJA Inc on Glasgow'ssa toimiva kansalaisjärjestö, joka tukee afrikkalaistaustaisia turvapaikkaa hakevia yksinhuoltajaäitejä ja heidän lapsiaan. UMOJA järjestää tukiryhmiä, tiedonvälitystä ja monenlaista perustaitojen koulutusta. Vicky Grandon on järjestön perustaja.

Vicky Grandon, mistä syystä perustit UMOJA INCin?

– Glasgow'ssa ja Skotlannin länsiosissa on aina ollut ihmisiä, jotka ovat seuranneet sitä, miten pakolaiskysymyksiä käsitellään ihmisoikeuksien kannalta, poliittisessa päätöksenteossa ja ruohonjuuritasolla. Tuolloin olin Scottish Human Rights Centre -keskuksen varapuheenjohtaja. Yhdessä eräiden muiden kanssa aloitimme Glasgow Asylum Rights -kampanjan (GARC). Perustimme

yhdistyksen, ja kokoonnuimme viikoittain, ja turvapaikanhakijat kävivät kokouksissamme.

– Aloin miettiä, miten meidän Skotlannissa ohjelmatasolla ilmaisemamme hyvä tahto ja ponnistelut voitaisiin yhdistää siihen, että ihmiset tarvitsevat henkilökohtaista apua. Päätin, että asettaisin etusijalle lapset, koska aikaa ja mahdollisuuksia oli rajoitetusti. Halusin toimia niiden äitien parissa, joilla oli heikoin itseluottamus mutta eniten avoimuutta. Päättelin, että miehillä on enemmän mahdollisuuksia solmia yhteyksiä ulkopuoliseen yhteiskuntaan sekä päästä käsiksi resursseihin, tietoon ja apuun.

Miksi katsoit, että miesten ulottuvilla oli enemmän resursseja ja mahdollisuuksia?

– Liikkuminen kodin ulkopuolella on miehille helpompaa kuin naisille. Heidän joukossaan oli ihmisiä, jotka kykenivät erinomaisesti ilmaisemaan itseään. Kaikki eivät osanneet englantia, eivätkä kaikki vielä tunteneet uutta ympäristöä omakseen, mutta he muodostivat jo ryhmiä. Heidän joukossaan oli jo johtajia, jotka osasivat ilmaista itseään englanniksi, ja jotka tiesivät, mitä heidän tulisi pyytää itsensä ja veljiensä puolesta. He eivät sulkeneet naisia tämän ulkopuolelle, mutta heidän mahdollisuutensa eivät riittäneet kaikkeen.

Missä ensimmäinen kokous pidettiin?

– Erään turvapaikanhakijan kotona. Turvapaikanhakijoita oli viisi. He olivat viidestä eri maasta, naisia, jotka olivat kaikki aivan yksin lastensa kanssa. He olivat peloissaan ja eristyksissä, yksin, sairaita tai huonosti koulutettuja, eivätkä he olleet koskaan ennen olleet oman onnensa nojassa. Kerroin, että en voi hankkia heille oleskelulupaa enkä rahaa. Sen sijaan voin tukea sitä, että he voivat kokoontua säännöllisesti, jos heistä tuntuu, että siitä on heille tässä tilanteessa hyötyä. Samalla myös lapsilla on mahdollisuus saada parempi yhteys afrikkalaiseen identiteettiinsä. Ryhmä suhtautui erittäin myönteisesti ja innokkaasti tähän mutta halusi, että minä olisin mukana. Puhuin heidän kanssaan siitä, miten voisin tukea heitä taustalla, vaikka he itse johtaisivat toimintaa. Tarjouduin etsimään heille resursseja, mutta heillä ei ollut minkäänlaista halua ryhtyä johtamaan toimintaa. He siis itse päättivät näin, ja minä yritin hoitaa niin, että he olisivat mukana ja toimisivat yhteisönä tuossa alkuvaiheessa. Kun sain tietää enemmän kunkin yksilön taustasta ja kulttuurisista tavoista, eli heimojen asenteista ja luottamusikäisyydestä, aloin ymmärtää sitä, millaista naisten solidaarisuus oli heidän keskuudessaan. Se ei ole samanlaista kuin länsimaissa. Ymmärsin, miksi heidän oli vaikea tulla esiin ja sanoa: ”Kokoonnutaan minun kotonani.”

Miten ryhmä kasvoi?

– Muut järjestöt eivät missään vaiheessa ohjanneet ketään meidän kokouksiimme, mutta naiset alkoi-
vat jutella muiden naisten kanssa bussipysäkeillä,
postitoimiston jonossa ja kaikissa niissä kurjissa
tilanteissa, joihin he joutuivat rahaa hankkiessaan.
Koska olen ollut mukana yhteisöjen kehittämistyös-
sä jo pitkään, kerroin, mitä pyydän kaikkien vetä-
mieni ryhmien jäseniä ajattelemaan: ”Tänään teistä
varmaan tuntuu, ettette halua sulkea tai käännyttää
pois ketään, mutta huomenna täällä voi olla 20 ih-
mistä, koska he ovat kuulleet, että täältä saa jotain
hyvää ilmaiseksi.”

– Esitin heille joukon kysymyksiä, esimerkiksi:
”Haluatteko te miehiä tähän ryhmään?” ”Emme
halua, ei se olisi hyvä ajatus.” ”Haluatteko mukaan
naisia, jotka eivät ole yksinhuoltajia?” ”Emme.”
”Haluatteko mukaan naisia, jotka eivät ole afrikka-
laisia?” ”Emme.” Näin vähitellen muotoutui käsitys
siitä, ketä toivoimme mukaan tähän ryhmään. Nai-
set saattavat sanoa, etteivät he halua sulkea ketään
pois, mutta minun kokemuksen mukaan asia ei kui-
tenkaan ole niin. Ryhmä sopi, että tiukkojen sään-
töjen sijasta asioista neuvoteltaisiin, ja tämä näkyi
yhdistyksen säännöissä. Alusta pitäen sovellettu
yhdenvertaisten mahdollisuuksien politiikka an-
toi tietynlaista rakennetta. Ryhmä olisi avoin vain
afrikkalaisille yksinhuoltajaaideille, joilla oli lapsi

mukanaan (ei niille, jotka olivat jättäneet lapset ko-
timaahansa), joilla ei ollut oleskelulupaa, ja jotka oli
sijoitettu Glasgow’hun. Ryhmän ehdoton maksimi-
koko olisi 30 perhettä, koska oli pidettävä mielessä,
kuinka monta lasta voitiin lain mukaan jättää va-
paaehtoistyöntekijöiden valvontaan.

– Aloimme pitää kokouksia monitoimitalolla, jos-
sa lapsille järjestettiin erillinen tila, ja heitä valvoi
vapaaehtoisryhmä aina, kun sellainen voitiin järjes-
tää. Toiminnassa oli kaikenlaisia kriisejä ja helpo-
tuksen hetkiä, ja ryhmä kasvoi, ja kasvoi edelleen,
ja lapsia tuli lisää!

Muodostitteko virallisen ryhmän heti aluksi?

– Muodostimme, parin viikon kuluessa. Se kan-
nattaa tehdä. Se kompromissi on tehtävä, sillä jos
haluaa tulla otetuksi niin vakavasti, että saa jonkun
tiloja käyttöönsä, jos haluaa tulla otetuksi niin va-
kavasti, että saa toiminnan aloittamiseen määrä-
rahan, on myös noudatettava edes joitain sääntöjä
edes jonkin aikaa. Täytyy olla postiosoite ja puhelin-
numero ja sellaista.

Oletko kohdannut mitään ongelmia tai esteitä UMOJA INCiä perustaessasi ja johtaessasi?

– Meillä oli ystäväverkosto, jonka puitteissa joka
perheellä oli paikallinen (yleensä skotlantilainen)
ystäväperhe, mutta se teetti minulla paljon työtä,

sillä jouduin antamaan tukea aivan uuvuksiin asti.
Ystäväperheet törmäsivät jatkuvasti kulttuurimuu-
riin, jota he eivät jaksaneet sietää. He joutuivat toi-
mimaan täysin hajanaisen ja toimintakyvyttömän
yhteisön kanssa, joka muodostui satunnaisesti vali-
koituneista perheistä, ja tämä oli aivan erilaista kuin
mikään, mitä he olivat aikaisemmin elämässään ko-
keneet. Tilanne ei ollut katastrofaalinen, vaan siinä
vaiheessa toiminta kyllä kannatti. Kaikilla tuolloin
aloitetuilla hankkeilla oli hyvät perustelut, koska
vaihtoehtoja ei ollut. Nyt, vuonna 2007, on paljon
järjestöjä, jotka tarjoavat toimintaa turvapaikanha-
kijoille, mutta tuolloin asia oli niin, että joko minä
keksin jotain tai sitten ei ollut mitään.

– Olen myös nähnyt kymmenittäin vapaaehtoisia,
jotka ovat aloittaneet mutta havainneet työn liian
vaativaksi. Eräskin sanoi: ”En kerta kaikkiaan tien-
nyt, että heillä oli näin paljon tarpeita.” Näin hän
selitti sen, miksi hän ei viihtynyt, ja minähän en voi
sille mitään, sillä todellisuus on tällainen.

– Olen itse pakolaisperheestä, joten suhtaudun
hyvin kriittisesti integraatiopolitiikkaan. Minusta
maahanmuutto ja integraatio ovat eri asioita. Integ-
roitumisessa ihminen omaksuu jossain määrin uu-
den kulttuurin. Kun ihminen on vasta tullut maahan,
haasteena on edes jollain tasolla ymmärtää, millai-
seen yhteisöön on tullut sijoitetuksi; muuten iskee

“Palvelujen saavutettavuus
sisältää myös sen, että
turvapakijanainen
rohkaistuu käyttämään
hänelle tarjolla olevaa
palvelua.”

päänsä sei-
nään joka toinen sekunti.
Jos et ymmärrä, että ihmiset käyttävät puheessaan
kliseitä, metaforia ja latteuksia sen sijaan, että tar-
koittaisivat kirjaimellisesti sitä, mitä sanovat; jos
et huomaa, että joillain ihmisillä on oma ”heimo”,
joka perustuu jalkapallokлубiin, seurakuntaan, su-
kuun tai jopa omaan kotikatuun; jos suhtaudut tä-
hän kaikkeen vihamielisesti tai et tiedä siitä mitään,
silloin uudessa sijoituspaikassa on vaikea elää.

– Apua voi tarjota, mutta ihmisten täytyy olla val-
miita muuttumaan. Kurjuuteenkin tottuu. Kun on
masentunut, eristynyt, torjuttu vastoin omaa ha-
luaan, siitä muodostuu omanlaisensa sairaus. Siitä
tulee elämäntapa, rutiini, tottumus. Palvelujen saa-
vutettavuus sisältää myös sen, että turvapakihan-
kijanainen rohkaistuu käyttämään hänelle tarjolla
olevaa palvelua. Kyse on siitä, että kun on omillaan,
voi lähteä hakemaan tilaisuuksia sen sijaan, että jon-
kun toisen pitäisi tönäistä ihmistä niitä kohti. Pitää
olla sen verran itseluottamusta, että ottaa vastaan
apua, jota on tarjolla. Naisen on opittava antamaan
itselleen sen verran arvoa, että tulee vastaan.

– Kaikki, joilla on lapsia, ovat hyvin neuvokkaita,
koska jos saa lapsen, pelkää aina sitä, että kuolee
itse tai lapset kuolevat, tai pitää valvoa vuorokaudet
ympäri.

“Ryhmän naiset ovat haavoittuneita ja kokevat yhä olevansa vaarassa. He voivat suhtautua vainoharhaisesti yhteisöön eivätkä tunne asettuneensa aloilleen, koska he eivät tiedä, mitä seuraavaksi tapahtuu.”

Yhtä neuvokkaita eivät ole ketkään muut, paitsi ne alaikäiset, jotka ovat tulleet yksin turvapaikkaa hakemaan. Naisilla on kaikenlaisia hirvittäviä kokemuksia, mutta heidän itsetuottamuksensa ei ole siitä kasvanut, koska kukaan ei ole osoittanut arvostusta heille. Kukaan ei ole sanonut: ”Sinä voitit loistavasti kaikki vaikeudet! Tuohon eivät pystyisi kovinkaan monet koulutetut miehet tai naiset missään yhteiskunnassa! Piilottelit pensaikossa vauvan ja muiden lastesi kanssa.” Nämä naiset ovat tulleet levottomista Afrikan maista ja ovat jotenkin päässeet tänne. Heillä on paljon resursseja, mutta he tarvitsevat rohkeutta, jotta he voisivat kohdata uudet kokemukset.

– Ryhmässä minua kauhistutti ja pani minut suremaan naisten tulevaisuutta se, kuinka vähän uteliaisuutta he vaivautuvat osoittamaan. Minusta utelias ja tiedonhaluinen elämänasenne kuuluu selviämiseen ja uuden elämän aloittamiseen. Yksikään UMOJA-ryhmän nainen ei tiedä, että minä olen joutunut työttömäksi, yksikään ei ymmärrä, ettemme me saa palkkaa siitä, että teemme työtä heidän puolestaan tai kanssaan lauantaisin. Eikä yksikään heistä tiedä, mistä toiset ryhmän jäsenet ovat kotoisin, koska he eivät ole uteliaita. Ryhmän naiset ovat haavoittuneita ja kokevat yhä olevansa vaaras-

sa. He voivat suhtautua vainoharhaisesti yhteisöön eivätkä tunne asettuneensa aloilleen, koska he eivät tiedä, mitä seuraavaksi tapahtuu.

– Näiden naisten normittomuus ja erillisuus on pelottavaa ja ennustaa sitä, etteivät he kotiudu. He ovat pudonneet verkon silmien läpi. He eivät ole onnistuneet eivätkä löytäneet mitään, mihin tarttua ja millä vetää itsensä ylös. Joistakuista voi nähdä väläyksen siitä, millaisia he voisivat olla, jos he uskaltaisivat ottaa vastuun tilanteesta. Se tuntuu kuitenkin heistä liian vaaralliselta, niin että he taantuvat hyvin lapsenomaiseen vuorovaikutukseen ja rooliin.

– Tämä on niin suuri ongelma siksi, että nykyisessä tilanteessa, jossa poliisit tulevat aamunkoitteessa viemään ihmisiä käännytystä varten, ei pidä odottaa päätöksen tuloa, vaan on aloitettava kampanja itsensä pelastamiseksi, on järjestettävä kaikki valmiiksi. Somaliasta ja eräistä muista maista tuleville naisille tämä on täysin mahdotonta, koska he voivat huolehtia vain tästä päivästä, ja Jumala hoitaa huomisen. Minä yritän sanoa heille: mutta teidän on valmistauduttava kaikin tavoin etukäteen, sillä jos ratsia tulee aamulla ja teidät viedään säilönotokeskukseen, sieltä ette pysty ajamaan asiaanne. Mutta jos heidän maailmankatsomuksensa mukaan huomista ei ole, he eivät ota vastuuta huomisesta,

Ensimmäiset turvapaikanhakijat tulivat Glasgow’hun vuonna 2000, kun kaupunki solmi INDin (Immigration and Nationality Directorate) kanssa sopimuksen, jolla se sitoutui tarjoamaan majoituksen ja tuen. Lakisääteiset palvelut (esim. koulut, terveydenhoito, poliisin palvelut, asumispalvelut) järjestyivät hitaasti, ja aluksi kansalaisjärjestöt tarjosivat vain vähän viranomaisten palveluja täydentävää toimintaa. Vuonna 2007 on olemassa vahva järjestöverkosto, joka tekee yhteistyötä paikallisviranomaisten kanssa, jotta turvapaikanhakijat saisivat juuri tarvitsemansa palvelut. Kansalaisjärjestöt tarjoavat monenlaista tukea, mm. perehdytystä, ystäväpalvelua, vapaaehtoistyötä, kielikursseja, yhteisökoulutusohjelmia, tulkkipalveluja ja asumiseen, koulutukseen ja terveydenhoitoon liittyvää käytännön neuvontaa.

siis ne, joiden kotimaassa Jumala huolehtii ihmisten huomisesta (ennen se oli mies, nyt Jumala).

– UMOJAn naiset, joiden parissa toimin, eivät todennäköisesti saa positiivista ratkaisua turvapaikan suhteen, mutta työ ei ole turhaa. Lapset hyötyvät siitä. Heille on muodostunut ryhmäidentiteetti, ja he saavat jatkuvaa kiintymystä ja myönteistä arvostusta heitä hoitavilta UMOJAn lauantaivapaaehtoisilta. Heidän äideillään on turvallinen paikka, jossa heille järjestetään retkiä ja tapahtumia muiden ryhmien kanssa, kuten afrikkalais-karibialaisten naisten yhdistys, vanhemmuustyöpajoja ja muuta.

– Ryhmässä puhumme lasten kehityksestä, siitä, miten lapsen tarpeet ovat naisen omia, ja siitä, miten lasta on autettava ymmärtämään, ettei ole hänen vikansa, vaikka perhe on nyt paikassa, johon se ei itse halunnut tulla. Lapsi voi olla peloissaan, mutta hän ei ole syyllinen siihen, että isä ei ole täällä. Jotkut naiset ovat alkaneet osallistua naapurustoryhmiin, esimerkiksi Norsunluurannikon naisten yhdistykseen ja somalien ryhmään, jotkut ovat alkaneet opiskella, ja niin edellen. He ovat päässeet mukaan dynaamisempiin toimintaryhmiin.

Teksti: Suki Mills

Kuva: Hilma Bukareva

Tukea työntekijöille

Edellisen luvun haastatteluissa ja myös kirjasarjan muissa osissa voimauttavaa työtä tehneet kehittäjät ovat tuoneet esille niin onnistumisia kuin kompastumisia, vastauksia kuin kysymyksiä ja epäilyjä voimautumisen mahdollisuuksista. Toivomme, että lukiessaan hyvistä kokemuksista ja toisaalta monista kysymyksistä turvapaikanhakijoiden kanssa toimivat ammattilaiset ja vapaaehtoiset rohkaistuisivat tarttumaan voimauttamisen haasteisiin siitä huolimatta, että valmiita vastauksia ei juurikaan ole. Kysymysten kysyminen ääneen on oikeastaan merkki siitä, että voimautumisella on mahdollisuus toteutua.

Voimautuminen työn tavoitteena ei ole helppo työntekijöille ja vapaaehtoisille. Se vaatii paljon, jos myös antaa paljon. Kysessä on työntekijöillekin oppimisen prosessi – ja oppimisessa tarvitaan tukea. Tässä luvussa kolme asiantuntijaa kertoo, miten työn ja vapaaehtoistoiminnan kestäessä on hyvä huolehtia siitä, että saa tarvitsemaansa tukea.

”Mitä minulta vaaditaan, että voisin tukea turvapaikanhakijoiden voimautumista?” on kysymys, jonka ovat kysyneet kaikki Becoming More Visible -hankkeen toiminnassa mukana olleet, ja jota kaikki voimautumista tukevat tulevat tutkimaan. Monissa Becoming More Visible -hankkeen ja kansainvälisen yhteistyöhankkeen ASAPin organisaatioissa työntekijät ovat huomanneet, että voimautumisen tukemisessa voi hyvin käyttää omaa ydinosaamista. Opettajat, vertaisohjaajat, vas-

taanottokeskusten ohjaajat ja kansalaisjärjestöjen toimijat ovat huomanneet, että he jo tukevat voimautumista työssään. Työn näkyväksi tekeminen ja arvioiminen on avannut uusia ulottuvuuksia ja kehityssuuntia.

Voimautuminen on kaksisuuntainen prosessi: sekä työntekijä että asiakas ovat valmiita muutokseen. Mitä tämä tarkoittaa käytännössä?

- Tavoitteet toiminnalle laaditaan yhteistyössä niiden ihmisten kanssa, joiden kanssa työskennellään.
- Asiakasta – tässä tapauksessa turvapaikanhakijaa – kuunnellaan aktiivisesti: häntä autetaan ilmaisemaan itseään ja selvittämään tilannettaan. Tähän sisältyy myös ilmaisussa tarvittavien perustaitojen tukeminen ja kanavien luominen.
- Työskentelet tarvitsevan ja kriisin keskellä elävän henkilön tukena. Sinun on oltava tietoinen siitä, että tarvitset strategioita suojella itseäsi uupumiselta. Voimautumiseen ei kuulu minkään prosessin osapuolen voimavarojen riisto tai alistaminen. Sinun on vahvistuttava pitämään huolta itsestäsi ja otettava vastuu siitä, että käytät voimavarojasi kestäväällä tavalla.

Voimauttavat käytännöt työssä voivat johtaa voimavarojen kestävään käyttöön, mutta kyseessä on työntekijöillekin oppimisprosessi, jossa kaivataan tukea. Työyhteisön tuki ja kollektiivinen voimavarojen jakaminen kuuluvat niin ikään voimauttavaan käytäntöön. Työn suunnittelussa ja arvioinnissa tarvitaan koko työyhteisöä, tiimiä tai työparia. Hyväksi havaittuja tukimuotoja ovat muun muassa:

- henkilökunnan jatkuva täydennyskoulutus
- teematyöpajat työyhteisössä

- työnohjaus
- työparien tai tiimien sisäinen itsearviointi
- uusien työntekijöiden perehdyttämisohjelmat
- vapaaehtoisten perehdyttämisohjelmat
- moniammatilliset, paikalliset verkostot

Kaikki turvapaikanhakijoiden kanssa työskentelevät eivät ole koulutettuja kohtaamaan traumatisoituneita asiakkaita, käsittelemään traumatisoitumisen oireita tai tunnistamaan niitä. Monet kokeneet työntekijät esimerkiksi aikuiskasvatuksessa ovat oppineet nämä taidot kokemuksen kautta, mutta erityisesti aloittavilla työntekijöillä ja vapaaehtoisilla pitäisi olla saatavilla kokeneiden kollegoiden tukea ja koulutusta.

Maahanmuuttajien kanssa pitkään työskennelleet ammattilaiset mainitsevat usein rajojen pitämisen yhtenä tärkeimmistä asioista, joita tarvitaan työssä jaksamisessa. Rajat ovat tärkeät paitsi työntekijälle myös maahanmuuttajalle/turvapaikanhakijalle. Toisinaan on vaikea selvittää, missä asioissa juuri sinä voit auttaa, ja milloin on tarpeen ohjata asiakas toiselle asiantuntijalle.

Vaikka asiakkaasi/opiskelijasi eivät kärsisi varsinaisesta traumatisoitumisesta, on heidän tarvitsevuutensa ja elämäntilanteensa ongelmallisuus kuitenkin työntekijöitä kuormittavaa. Miten voi samaan aikaan pyrkiä kohtaamaan ihmisiä aidosti ja pitää huolta omasta jaksamisestaan? Miten omista voimavaroista voi pitää huolta? Kysymme näistä asioista asiantuntijoilta Suomessa, Itävallassa ja Puolassa.

Tiina Karra rohkaisee
työyhteisöjä käyttä-
mään työnohjausta.
Kuva: Hilma Bukareva

Tuki ja työnohjaus auttavat vapaaehtoisia ja työntekijöitä

Tiina Karra on tamperelaisen Kriisikeskus Osviitan kriisityöntekijä. Kuka tahansa voi hakea kriisikeskuksesta apua maksutta, ja keskuksessa asioi paljon maahanmuuttajia ja turvapaikanhakijoita.

– Tarjoamme sekä ammattilaisten että koulutettujen vapaaehtoisten tukihenkilöiden apua. Koulutuksessa tukihenkilöt oppivat muun muassa ymmärtämään, mitä riskejä maahanmuuttaja ja

turvapaikanhakija kohtaa. Haluamme korostaa, että traumojen hoidossa tarvitaan asiantuntija-apua, mutta maahanmuuttajilla on toki myös kaikille yleisiä huolia ja murheita, Tiina Karra sanoo.

Osviitan vapaaehtoiset täydentävät ammattiapua, eivät korvaa sitä. Vapaaehtoinen tukihenkilö voi olla tukena matkan varrella ja auttaa asioissa, joissa oma-kohtainen tieto ja kokemus riittävät.

– Tukihenkilöt pystyvät paremmin välttämään asiakkaan ongelmiin uppoamista ja uupumusta,

jos heillä on omassa elämässään käytössä elämänhallinnan strategioita. Toisia pystyy auttamaan, jos on elämäkokemusta ja on itsekkin läpikäynyt kriisejä. On kuitenkin tärkeää, että omat kriisit on prosessoitu siinä vaiheessa, kun tukihenkilöksi ryhdytään.

Monet ammattilaiset ja vapaaehtoiset aloittavat työn maahanmuuttajien ja turvapaikanhakijoiden parissa hyvinkin altruistisella ja humanistisella asenteella. Tavoitteena on usein alussa auttaa kaikkia, kaikissa ongelmissa. Miten tämä kutsumus muuttuu loppuunpalamiseksi ja uupumukseksi?

– Maahanmuuttajat ja heidän kanssaan työskentelevät käyvät läpi oikeastaan samat vaiheet: innostusta seuraa energinen kaikkivoipaisuuden tunne, sitten hitaasti turhautuminen ja aggressio, joka pahimmassa tapauksessa voi muuttua uupumukseksi ja masennukseksi, Tiina Karra selittää.

– Uskon, että työnohjaus on oikea keino välttää masennus. Kaikkein ensimmäiseksi on tärkeää kuunnella itseään. Kannattaa kiinnittää huomiota pieniin merkkeihin itsessään, ennen kuin uupumuksen oireita ilmenee. Työnohjausta kannattaa

”Toisia pystyy
auttamaan, jos on
elämäkokemusta ja
on itsekkin läpikäynyt
kriisejä.”

käyttää, ennen kuin ongelmia ilmenee; kun tietää, että työnohjaus jatkuu kaiken aikaa, on helpompi pitää yllä tätä itseä tarkkailevaa asennetta.

– Työnohjauksessa voi löytää oman ainutlaatuisen tavan olla myös toisten tukena, löytää mahdollisuuksia omaan kasvuun ja nähdä kehittymisen tuloksia. Tukihenkilöiden työnohjauksessa Osviitassa käymme läpi heihin kohdistuvia vaatimuksia: miten he selviävät tehtävistä, ja mitä rajoja ja mahdollisuuksia heidän työssään on, Tiina Karra kertoo.

Tiina Karra on työskennellyt turvapaikanhakijoiden parissa vastaanottokeskuksessa ennen kuin siirtyi kriisityöhön ja terapiaan. Tiina kertoo käyneensä itse läpi vaiheet innostuksesta uupumukseen monestikin työssään. Hän haluaa korostaa, että näin käy monille ihmisille, ja se on täysin tavallista. Siitä huolimatta Tiina toivoo, että useampi ammattilainen ja vapaaehtoinen voisi hyödyntää työnohjausta ennen kuin oppii pakosta ja kantapään kautta.

– Työnohjausmahdollisuuden lisäksi turvapaikanhakijoiden kanssa työskenteleviä työyhteisöjä auttaa hyvä johtajuus ja jatkuva henkilöstön täy-

“Tärkeintä on tietää, mistä voi saada asiantuntija-apua tarvittaessa.”

dennyskoulutus. Nykyään tämän alueen asiantuntijoita alkaa Suomessa jo olla, niin että hyvää työnohjausta ja koulutusta näihin tehtäviin on saatavilla, Tiina Karra sanoo.

– Osviitassa tarjotaan työntekijöille ja vapaaehtoisille selkeä ohjeistus rajojen asettamisesta. Jotkut vapaaehtoisista tukihenkilöistä luovat henkilökohtaisen tukihenkilösuhteen maahanmuuttajaan/turvapaikanhakijaan. Silloin he saattavat käydä tuettavansa kotona tai lähteä hänen mukaansa palveluihin. Näissä tapauksissa tukihenkilöt ja asiakkaat allekirjoittavat sopimuksen tukisuhteesta. Sopimuksessa määritellään muun muassa, vaihdetaanko yhteystietoja, missä ja milloin tavataan, ja mitä tehdään ongelmatilanteissa. Tukisuhdetta seurataan jatkuvissa seurantatapauksissa.

– Tukihenkilöllä on oltava selkeä käsitys tukisuhteen luonteesta jo alusta saakka. Selkeys suojelee myös maahanmuuttaja-asiakasta.

Minkä neuvon voisit antaa työntekijälle, joka on aloittamassa työtään turvapaikanhakijoiden kanssa, tai joka tapaa heitä työssään silloin tällöin?

– Tärkeintä on tietää, mistä voi saada asiantuntija-apua tarvittaessa. Jos asiakas tai opiskelija tarvitsee erityistä apua, ota yhteyttä asiantuntijaan. Itse ei tarvitse yrittää suoriutua ongelmista, jotka eivät kuulu omaan ammattialaan. Kun tietää, että omalla osaamisella on rajat, voi helpommin ehkäistä myös uupumusta.

Vahvaan ammattikuvaan kuuluu Tiina Karran mukaan myös avoimuus ja kyky oman toiminnan tarkasteluun. Ammatti-identiteetistä ei pitäisi rakentaa panssaria, joka sulkee mahdollisuuden tarkastella avoimesti vastaan tulevia tilanteita.

Teksti: Teija Enoranta

Itävalta: Käytää virheet hyväksi kehittämisessä

Emir Kuljuh on ammatiltaan neurologi ja psykiatri, henkisten vammojen ja uupumuksen asiantuntija. Hän on ASAP-yhteistyössä mukana olleen Omega-terveydenhoitokeskuksen toimitusjohtaja Itävallassa, Grazissa, ja hänellä on pitkä kokemus maahanmuuttajien ja pakolaisten psyykkisestä hoidosta. Emir Kuljuh muutti Itävaltaan viisitoista vuotta

sitten Bosnian sodan pakolaisena vaimonsa ja kahden tuolloin vielä pienen lapsensa kanssa. Hän päätyi jäämään Itävaltaan ja oli mukana perustamassa Omega-keskusta.

Miten asennoidutte mielenterveystyöhön?

– Terapiatyössä olen havainnut, että asiakkaiden ongelmat eivät esiinny yksittäisinä vaan liittyvät toisiinsa. Olen hyvin käytännöllinen ja maanlä-

Kokeneen asiantuntijan työn seuraaminen ja hänen työstään oppiminen voivat auttaa terapeuttia uudistamaan omaa lähestymistapaansa, sanoo Emir Kuljuh (kuvassa tyttäriensä Aidan ja Linan kanssa).

heinen ihminen, ja uskon vakaasti, että psykososiaalinen terapia ja hoito, jolla autetaan asiakasta selviytymään arkitodellisuudesta, on aivan yhtä tärkeää kuin se, että selvitetään psyykkisten ongelmien taustalla vaikuttavat syyt.

Miten kuvailisitte oman menetelmänne, eli äidinkielen terapian, mahdollisuuksia, haasteita ja rajoituksia?

– Äidinkielen terapian vahvuuksia on, että siinä asiakas voi ilmaista itseään ja tulla ymmärretyksi omalla kielellään. Näin tunteita on helpompi ilmaista ja kuvata tarkasti ja vivahteikkaasti. Terapeutin ja asiakkaan välille syntyy helpommin ammatillinen suhde, joka perustuu luottamukseen ja ymmärrykseen.

– Terapian haasteena on, että terapeutin on jatkuvasti pidettävä mielessään ammatillinen etäisyys ja rajat. Jos terapeutti unohtaa ne, hän voi joutua osaksi prosessia, koska hän samaistuu subjektii-visesti asiakkaan ongelmiin ja menettää näin ammatillisen etäisyyden ja objektiivisuuden.

– Siksi on ratkaisevaa liittää asiakkaan kokemukset laajempaan todellisuuteen ja rohkaista häntä käsittelemään ongelmiaan osana sitä todellisuut-

ta, jossa hän juuri elää. Missään tapauksessa terapeutin ei pidä samaistua asiakkaaseen, vaan hänen on tuettava asiakasta osoittamalla empatiaa.

Miten asiakkaalle käytännössä luodaan todellisuuden tunne?

– Todellisuudesta puhuttaessa on tärkeää välittää asiakkaalle avoimuuden tunne. Itse yritän aina hankkia mahdollisimman paljon tietoa kaikista Balkanin maihin liittyvistä asioista, samoin kuin Euroopan lainsäädännöstä ja poliittisesta ja yhteiskunnallisesta todellisuudesta. Käytän tätä tietoa terapiaprosessissa.

Terapeutille on tärkeää suojata minäänsä ja säilyttää ammatillinen etäisyys. Miten voitte oman kokemuksenne perusteella neuvoa työntekijöitä, jotta he eivät väsyisi tai kärsisi työuupumuksesta?

– Uskon, että oman itsen havainnointi ja reflektointi on erinomainen tapa välttää uupumusta. Yritän katsoa itseäni pienen matkan päästä ja kysyn esimerkiksi: Miten nukun? Mitä mielessäni liikkuu? Onko mielessäni jatkuvasti jokin tietty asia, kokemus, ajatuskulku...? Heijastanko tämän jatkuvan huolenaiheeni ympäristöön, ystäviin ja perheeseen? Jos rehellinen vastaus noihin kysy-

myksiin osoittaa, että olen jo riskialueella, yritän seuraavaksi käyttää ulottuvillani olevia resursseja niin, että saisin oman fyysisen ja psyykkisen energiani tasapainoon. Voin esimerkiksi lieventää stressiä harjoittamalla liikuntaa tai osallistua asiakkaillemme järjestettävään psykososiaaliseen toimintaan mahdollisimman käytännönläheisellä tasolla, tai jotain tältä väliltä. Esimerkiksi liikunta vaatii keskittymistä ja palauttaa sisäisen rauhan ja tasapainon.

– Ajatusten ja tietojen vaihto työtovereiden ja muiden ammatti-ihmisten kesken voi myös olla suureksi avuksi. Kun kuuntelen vilpittömästi toisten havaintoja, saan palautetta siitä, olenko edelleen hyvällä tolalla, vai onko minun syytä jotenkin muuttaa toimintatapojani. Pidän myös työnohjausta erittäin tärkeänä.

Miten olette uranne aikana joutunut muuttamaan toimintatapojanne?

– Urani alussa olin hyvin innostunut ja idealistinen. Olin varma, että tekisin työni niin hyvin, ettei yksikään potilaistani tai asiakkaistani kuolisi. Hyvistä yrityksistäni huolimatta joku tietysti kuoli. Kielteiset kokemukset ovat erottamaton osa meidän kaikkien elämää. Aika ja kokemus opettivat

minulle, että pettymyksistä huolimatta emme saa lakata yrittämästä. Vaikeuksista huolimatta elämä jatkuu.

Mitä ammatista riippumattomia neuvoja haluaisitte antaa niille, jotka ovat vasta aloittaneet terapiatyön?

– Alkuvaiheen innon, idealismin ja kiihkon jälkeen, kun koittaa seuraava vaihe, eli ensimmäiset ristiriidat ja turhautumiset, täytyy varata aikaa asiakkaan kehittymiselle ja omalle henkilökohtaiselle kehittymiselle. Suhtaudu kärsivällisesti itseesi ja terapiatyösi edistymiseen!

– Tässä vaiheessa kannattaa ehkä hakeutua yhteyteen jonkun kokeneen ammattilaisen kanssa ja oppia hänen työstään sitä seuraamalla. Silloin joutuu pohtimaan oppimiaan menettelytapoja ja kenties myös muuttamaan niitä. Näin työhön tulee joustavuutta. Muista, että meillä kaikilla on oikeus tehdä virheitä. Jos emme myönnä tätä seikkaa ja yritämme olla virheettömiä, alamme toimia kaavamaisesti. Siitä voi seurata puolustautuva asenne, johon ei mahdu tilaa kehittymiselle. Suhtaudu suvaitsevasti virheiden mahdollisuuteen, ja käytä niitä hyväksesi henkilökohtaisessa kasvussa.

Teksti: Nicola Baloch

Puola: Oman itsen tutkiminen suojaa uupumukselta

Agnieszka Fiedosewicz on työskennellyt Puolassa, varsovalaisessa Siekierkin vastaanottokeskuksessa kaksi vuotta. Hän vastaa sosiaalityöstä ja hallinnosta. Agnieszka Fiedosewicz kertoo seuraavassa, miten sosiaalityöntekijät voivat ehkäistä omaa työuupumustaan ja toimia tehokkaasti turvapaikanhakijoiden parissa.

Katsotko, että turvapaikanhakijoiden parissa toimivat henkilöt altistuvat työuupumukselle sen vuoksi, että asiakkailla on ollut vammautavia kokemuksia?

– Ilman muuta.

Mistä tämä johtuu?

– Kaikessa asiakastyössä altistutaan tunneperäiselle uupumukselle. Se on erottamaton osa tämän tyyppistä työtä. Minä olen täällä työssä kahdeksan tuntia päivässä viitenä päivänä viikossa. Vastaan-

ottokeskuksessa asuu kaksisataa turvapaikanhakijaa. Joitakuuta tapaam kerran päivässä, eräitä taas muutaman kerran joka päivä. Usein juuri minun tehtävänäni on kertoa heille ikävät uutiset eli sanoa ”ei” Puolan valtion puolesta. Turvapaikahakijat haluavat, että heille sanotaan ”kyllä”. Tämä on ongelma.

Miten ehkäiset tunneperäistä uupumusta?

– Hallitsen sen reflektion kautta. Tiedän, mitä vaiheita turvapaikkatyössä toimiva ammattilainen käy läpi, joten tunnistan ne. Ne on hyvin helppo tunnistaa.

Kuvailisitko nämä vaiheet?

– Aluksi jokainen on innostunut työstään. Ajattelee, että pystyy vastaamaan kaikkiin turvapaikanhakijoiden kysymyksiin. Ajattelee, että voi hoitaa kaikki ongelmat ja ratkaista kaikki pulmat. On

varma, että suhtautuu kaikkiin ongelmiin vakavasti. Minun tapauksessani tämä vaihe kesti pitkään.

– Sitten törmää todellisuuteen. Huomaa, että joskus turvapaikanhakijat eivät ole rehellisiä. Kaikkiin ongelmiin ei voi suhtautua vakavasti, vaikka toisaalta pitäisi. Silloin rupeaa ärtymään ja väsymään työhön. Lopulta nämä ajatukset voivat johdtaa oman itsen pohtimiseen.

– Kun asiakkaat aiheuttavat minussa uupumusta, lannistumista ja ärtymystä, pystyn ottamaan etäisyyttä tilanteeseen pohtimalla itseäni. Siten minun on helpompi hoitaa turvapaikanhakijoiden perheongelmia. Tässä vastaanottokeskuksessa on perheellisiä naisia, jotka kokevat väkivaltaa. Kun sitä sattuu, saattaa automaattisesti samaistua heihin, koska on samaa sukupuolta. Kun ensimmäistä kertaa jouduin puuttumaan naisten kokemaan väkivaltaan, halusin kaikin keinoin pelastaa naisen. Kutsuin poliisin, ja tein kaikkeni. Sitten nainen teki miehensä kanssa sovinnon, ja he lähtivät Puolasta yhdessä, mutta heidän turvapaikkaprosessinsa oli jakautunut kahdeksi tapaukseksi, koska he olivat hakenneet turvapaikkaa erillisillä hakemuksilla. Olin järkyttynyt. Olin antanut tunteilleni liiaksi valtaa. Nykyään pysyn etäämmällä tällaisissa ti-

lanteissa. Nyt tiedän, että kaikkien on tehtävä omat päätöksensä ja omat valintansa, heillä on oikeus päättää ja oikeus muuttaa mieltään.

– Joskus on vaikea säilyttää etäisyyttä, vaikka pohtisikin reaktioitaan. Joinain päivinä turvapaikanhakijoita tulee käymään yhtenä jonona, ja silloin voi olla vaikea löytää yhtään hetkeä oman itsen tarkasteluun.

Onko koulutuksesta hyötyä turvapaikanhakijoiden kanssa työskenteleville?

– Ensiksikin alalle hakeutuvan on oltava ulospäin suuntautunut, ja hänen täytyy pitää ihmisten kanssa työskentelystä. Ammattikoulutuksesta on myös hyötyä. Itse olen opiskellut yhteiskuntatieteitä, ja se on tässä työssä hyödyllinen koulutustausta. Opiskelin psykologiaa ja antropologiaa. Mielestäni sopivan ammattikoulutuksen puutetta voi kuitenkin korvata osallistumalla työhönohjausryhmiin. Kaikki tärkeä tulee esille, kun on kasvokkain asiakkaan kanssa.

– Vastaanottotyössä idealistinen ihminen voi kärsiä tai lopettaa työn hyvin pian. Minä en ole idea-

“Nyt tiedän, että kaikkien on tehtävä omat päätöksensä ja omat valintansa, heillä on oikeus päättää ja oikeus muuttaa mieltään.”

listi. Tiedän, että turvapaikanhakijat eivät aina ole rehellisiä, eikä se aiheuta minulle pettymystä. Minusta on parempi, että asiakkaat ovat epärehellisiä, kuin että jätän huomiotta jonkin asiakkaiden kertoman tärkeän tiedon. Olen valinnut näin, ja olen tietoinen tästä valinnasta ja sen seurauksista.

Saavatko vastaanottokeskusten työntekijät henkilökohtaista työnohjausta? Onko heillä mahdollisuus osallistua työnohjausryhmiin?

– Meille järjestetään jonkin verran työnohjausta ryhmissä, mutta henkilökohtaista työnohjausta ei ole. Minulle sattui äskettäin työssä traumaattinen tapaus, enkä saanut mitään psykologista apua. Esimieheni tuki minua, ja siitä oli todella apua. Parasta tukea saan työtovereiltani. He tietävät, miten merkillistä tämä työ on. Meidän kaikkien on jotenkin hoidettava ne kielteiset tunteet, joita työssä voi herätä.

Miten turvapaikanhakijoiden parissa toimiva ihminen voi hallita kielteisiä tunteitaan?

– Minä pidän työpaikkakokouksista, joissa puhumme työstä. Mielestäni niistä saa tukea. Voimme valittaa toisillemme ja purkaa kielteisiä tunteita, joita on kertynyt työtä tehdessä. Työpäivän

jälkeen sitten keskityn kaikkeen muuhun paitsi työhön. Jonkin aikaa sitten työ oli koko ajan mielessäni ja puhuin siitä jatkuvasti, mutta nykyään tunnen oloni työpäivän jälkeen tai loma-aikoina vapaaksi enkä ajattele työtä. Se on upeaa!

Miten neuvoisit niitä, jotka haluavat työskennellä turvapaikanhakijoiden parissa vastaanottokeskuksessa?

– Hyviä neuvoja voi aina antaa, mutta usein niitä ei kuunnella tai uskota. Kun itse aloitin tämän työn, tiesin siitä paljon teoriassa. Tiesin kaikki työuupumuksen vaiheet, mutta tärkeintä on käytännön työkokemus. Asiaa voisi verrata rokotuksen ottamiseen. Ihmisen on oltava työssä, jotta hän oppii säilyttämään oikean etäisyyden ja suojautumaan tunneperäiseltä uupumukselta.

– Turvapaikanhakijat ovat aikuisia. Vastaanottokeskuksen työntekijä antaa heille neuvoja mutta ei voi ottaa heistä vastuuta. Turvapaikanhakija on vastuussa siitä, että hän toimii oman elämänsä hyväksi. Hänen itsensä on haluttava onnistua. Vastaanottokeskuksen työntekijän tehtävä on tehdä selkoa säännöistä ja kertoa turvapaikanhakijoille, mitä vaihtoehtoja heillä on, ja mitä seurauksia kustakin voi olla. Asiakkaalla on oikeus käyttää

tietoa juuri niin kuin hän itse haluaa tai pitää parhaana. Turvapaikanhakijoilla on oikeus päättää, ja heidän on otettava vastuu omasta elämästään.

Teksti: Janina Owczarek
International Organization for Migration

Kuva: Tuija Arina-Sundelin

III Työkaluja ryhmätyöhön

Sisällys

- **Ryhmän aloittaminen**
 - Tervehdykset omalla kielellä
 - Hämähäkinverkko
 - Perhekuva
 - Kartat
 - Omakuva
- **Itsetunnon tukeminen**
 - Sulosanojen suihku
 - Omat rajat
 - Taitojen vaihtotori
 - Osaamisen tunnistaminen ja tulevaisuuden suunnittelu
- **Yhteistyö ryhmässä**
 - Kuka puhuu?
 - Kahvinkeitin
 - Ryhmän säännöt
 - Ryhmän roolit
 - Tavoitteiden asettaminen
- **Kuvatyöskentely ja sovellettu draama**
 - Omakuva
 - Naamiot ja kauneuskilpailu
- **Arviointi**
 - Päiväkirja
 - Kuljettu polku
 - Piirä kokemuksesi

Ryhmän aloittaminen

Ryhmän alussa helpotetaan ryhmän jäsenten tutustumista toisiinsa. Ryhmässä ei välttämättä ole yhteistä kieltä, jolla voi kertoa itsestään. Tutustuminen on tärkeää aina, vaikka ryhmä olisi koossa vain lyhyen hetken. Toiminnalliset harjoitukset ryhmän alussa auttavat luomaan turvallisuutta sekä rentoa ja kotoista ilmapiiriä. Itsestä kertomiseen voidaan myös totutella puhumalla ensin vaikkapa nykyisen asuinpaikan ympäristöstä ja ihmisistä, jotka ovat lähellä.

Löydät tästä joitakin harjoituksia, jotka sopivat ryhmän työskentelyn aloittamiseen etenkin silloin, kun yhteistä kieltä ei ole. Kokeile näitä, muuntele tarpeen mukaan ja lisää omia ideoita!

Tervehdykset omalla kielellä

Kysy ryhmäläisiltä, mitä kieliä he puhuvat, ja tee kaikista ryhmässä puhuttavista kielistä lista fläppipaperille. Pyydä kyseisen kielen puhujia kertomaan, miten heidän kielellään tervehditään. Tervehdykset eri kielillä voidaan kirjoittaa fläppipaperille tai vain toistaa ne muutamia kertoja.

Pyydä kaikkia nousemaan ja muodostamaan piiri. Aloita harjoitus itse: ota katsekontakti piirissä vastapäätä seisovaan, ja pyydä häntä tulemaan kanssasi piirin keskelle. Kun seisotte piriin keskellä, sano nimesi ja tervehdi omalla kielelläsi. Voitte kätellä, moikata, halata tai vaihtaa poskisuudelmia sen mukaan, mitä omassa kulttuurissasi on tapana tervehtiessä tehdä. Pyydä toista esittämään myös tervehdys omalla kielellään. Toistakaa kummatkin tervehdykset kunnes osaatte sekä ne että toistenne nimet. Kaikki piirissä olevat voivat toistaa tervehdykset ja nimet. Lopulta sinä palaat paikallesi piiriin, mutta keskelle kutsumasi henkilö jää keskelle ja kutsuu seuraavan osallistujan vaihtamaan tervehdyksiä. Osallistuja kerrallaan tulee piriin keskelle, kunnes kaikki ovat saaneet esittää tervehdyksensä.

Erikieliset tervehdykset ja ryhmäläisten nimet voidaan toistaa aloituspiirissä seuraavassakin tapaamisessa, ja jos ryhmään tulee välillä uusia jäseniä, koko harjoitus voidaan tehdä uudelleen.

Hämähäkinverkko

Pyydä osallistujia seisomaan ja muodostamaan piiri. Tarvitset lankakerän, mieluiten paksua ja värikästä villalankaa. Kutsu nimeltä yhtä tuntemaasi ryhmän osallistujaa, ja heitä sitten hänelle lankakerä pitäen itse kiinni langan päästä. Pyydä häntä heittämään kerä edelleen seuraavalle pitäen myös kiinni langasta niin, että lanka vähitellen muodostaa verkoston ihmisen luota toisen luo.

Lopuksi lanka voidaan keriä takaisin niin, että kukin heittää kerän takaisin sille, jolta sen sai, ja samalla toistaa nimet.

Jos ryhmässä on yhteinen kieli, voit pyytää kaikkia sanomaan nimensä yhteydessä jonkin asian, joka alkaa samalla kirjaimella kuin heidän nimensä, ja josta he pitävät: ”Olen Kaija, ja pidän kukista.”

Perhekuva

Valmistaudu tapaamiseen piirtämällä kuva omasta perheestäsi. Näytä kuva ryhmässä, ja kerro perheenjäsenesi nimet ja iät. Perheenjäseniä tarkoittavia sanoja voidaan jälleen opiskella yhdessä suomeksi ja muillakin kielillä.

Pyydä ryhmäläisiä piirtämään omat perhekuvansa. Suuressa ryhmässä on hyvä ajatus jakaa osallistujat pienempiin ryhmiin (jotka voivat olla myös kieliryhmiä). Pienryhmissä voidaan kertoa perhekuvasta ja omasta perheestä joko piirtäessä tai sen jälkeen.

Lopuksi kaikki voivat näyttää perhekuvansa isossa ryhmässä, tai ne voidaan ripustaa seinälle. Rohkaise osallistujia kertomaan kuvista toisille, mutta tilanteen olisi hyvä olla mahdollisimman epämuodollinen ja esittelyitä voi olla käynnissä useita yhtäikaa. Varaa tarpeeksi aikaa kuvista puhumiselle.

Kartat

Varaa 2 x 45 minuuttia tälle harjoitukselle – voit myös jakaa sen kahdelle tapaamiskerralle. Aloita näyttämällä ryhmässä kaupungin/kyläkeskuksen karttaa. Kartan voi esimerkiksi heijastaa seinälle. Osoita kartasta keskeisiä paikkoja. Kysy osallistujilta, mitä paikkoja he tuntevat, ja missä he käyvät, mistä ovat kuulleet, ja missä kenties haluaisivat käydä.

Piirrä seuraavaksi oma karttasi taululle tai fläppipaperille. Piirrä tähän karttaan vain kotisi ja itsellesi tärkeät paikat, joissa käyt usein: kauppa, posti, kirjasto, uimahalli...

Pyydä nyt kaikkia piirtämään oma karttansa, ja rohkaise heitä piirtämään karttaan paikat, jotka ovat heille tärkeitä. Missä he käyvät päivittäin? Mistä paikoista he pitävät? Keitä ihmisiä näissä paikoissa on? Piirtämistä ja kartoista kertomista voidaan tehdä kieliryhmissä tai pienryhmissä.

Karttojen tekemiseen voidaan käyttää paperia ja värejä mutta myös lehtileikkeitä, kuvia, kangastilkkuja, paperimassaa ja muita askartelutarvikkeita.

Lopuksi kartat ripustetaan seinälle tai asetetaan esille. Osallistujat voivat kertoa kartoistaan, mutta tilanteen olisi hyvä olla mahdollisimman epämuodollinen. Ihmiset voivat kulkea vapaasti tutkimassa karttoja, ja esittelyitä voi olla käynnissä useita yhtä aikaa. Varaa tarpeeksi aikaa kartoista puhumiselle.

Omakuva

Voit valita useista vaihtoehtoista ryhmälle sopivan menetelmän omakuvien tekemiselle. Ihmiset voivat työskennellä pareittain ja piirtää kuvan toisistaan tai ottaa kuvan toisistaan digikameralla tai kertakäyttökameralla. Jos ryhmäläisillä on tietotekniikkataitoja tai -innostusta, voitte käyttää digikuvia ja kuvankäsittelyohjelmaa.

Omakuvia voidaan työstää edelleen, millä tahansa tavalla ne on valmistettukin. Voitte valmistaa kuviin kehykset, tai kuvista voidaan ottaa suurennokset tai värikopiot ja valmistaa juliste, jossa kaikki ryhmäläiset ovat mukana. Omasta kuvasta voidaan myös tehdä oma juliste, johon voi esimerkiksi kuvata itselle tärkeitä asioita tai koristella julisteen muuten.

Varaa aikaa omakuvien katsomiseen ja niistä keskusteluun työskentelyn päätteeksi. Ryhmässä on hyvä sopia, että kaikki saavat kertoa omasta kuvastaan, mutta toisten kuvia ei arvioida tai kommentoida.

Itsetunnon tukeminen

Itsetuntoa ja itseluottamusta tarvitaan kaikessa oppimisessa ja selviytymisessä uudessa yhteiskunnassa. Kun työskentelet ryhmien kanssa opiskelun, vapaa-ajan vieton tai minkä tahansa muun teeman parissa, sinulla on ryhmän vetäjänä monia hyviä tilaisuuksia rohkaista myönteiseen vuorovaikutukseen, joka tukee ja rakentaa itsetuntoa.

Seuraavassa on esimerkkejä siitä, miten ryhmässä harjoitellaan myönteistä vuorovaikutusta ja toisaalta tutkitaan keskinäisen vuorovaikutuksen rajoja ja reunaehtoja. Korosta harjoituksissa tutkivaa asennetta; tarkoituksena ei ole arvioida toisia vaan oppia antamaan ja vastaanottamaan myönteisiä viestejä.

Sulosanojen suihku

Valmista etukäteen lista adjektiiveista, jotka kuvaavat myönteisiä ominaisuuksia ihmissuhteissa ja ryhmätyössä. Sanat voivat olla kortilla, paperilla, tai niistä voi vaikkapa askarrella pitkän, rullattavan listan. Ota huomioon ryhmäläisten kielitaito. Tarvittaessa voitte ennen harjoitusta käydä läpi adjektiivien merkityksen. Sanoja voi olla kymmenen tai enemmän riippuen ryhmän kielitaidosta.

Vaikka ryhmäläisillä olisikin hyvä kielitaito, puhukaa ennen harjoitusta siitä, mitä listoissa olevat myönteiset adjektiivit merkitsevät: miten esimerkiksi huumorintajuinen ihminen käyttäytyy, mitä hän tekee ja millainen hän on.

Kerro ryhmäläisille, että harjoitusta varten tarvitsette erityisen kylpytakin, jonka askaretelette fläppipaperista antamasi ohjeen mukaan. Anna jokaiselle yksi fläppilehtiön lehti. Taita paperi, ja revi tai leikkaa pääntien aukko niin, että voit pujottaa paperin päällesi. Jokaisella ryhmäläisellä on nyt oma ”takki”, lista adjektiiveista ja tussi. Kaikki voivat nyt nousta ylös ja tulla kävelemään vapaasti tilaan, jonka olet rajannut esimerkiksi tuoleilla. Tehtävänä on kirjoittaa muiden ryhmäläisten takin selkäpuolelle listasta sopivia myönteisiä sanoja, jotka kuvaavat tätä henkilöä. Rohkaise kaikkia kirjoittamaan ensivaikutelmien mukaan; ei ole tarpeen tun-

tea toisia syvällisesti. Sanoja saa kirjoittaa niin monta kuin haluaa. Muistuta, että jos haluaa käyttää sanoja listan ulkopuolelta, on oltava varma siitä, että ne ovat myönteisiä. Pyydä kaikkia kirjoittamaan jokaisen selkään vähintään yksi sana. Taustalla voi soida musiikki.

Adjektiiveja:	
Hauska	Varma
Innostava	Pätevä
Huolellinen	Välittävä
Iloinen	Värikäs
Luotettava	Huomaavainen
Kohtelias	Yhteistyökykyinen
Rohkea	Huumorintajuinen
Tuottelias	Hyvä kuuntelija
Luova	Rehellinen
Tehokas	Empaattinen
Energinen	Ystävällinen
Auttavainen	Ahkerä
Välitön	Älykäs

Kun kaikilla on takissaan sanoja ja näyttää siltä, että kaikki ovat valmiita, pyydä ryhmäläisiä asettumaan kasvokkain kahteen toisiaan vastapäätä olevaan riviin. Nyt takit käännetään niin, että sanat tulevat etupuolelle. Vastapäätä seisova lukee toisen takkiin kirjoitetut sanat sanomalla esimerkiksi: ”Maria, olet iloinen, luova ja tarmokas...”, kunnes kaikki sanat on sanottu ääneen. Sitten vaihdetaan vuoroja, ja toinen lukee vastapäätä seisovalle, mitä hänen takkiinsa on kirjoitettu.

Lopuksi voidaan keskustella saman parin kanssa tai isossa ryhmässä siitä, miltä tuntui tehdä harjoitusta. Miltä tuntui kuulla itsestään myönteisiä asioita? Harjoitusta voi jatkaa esimerkiksi pyytämällä ihmisiä valitsemaan yhden adjektiivin, jota he haluaisivat itselleen enemmän, tai yhden asian, jota he päättävät olla enemmän jne.

Sulosanojen suihku -harjoitusta sovellettiin Tampereen työväenopiston turvapaikanhakijanaisten ryhmissä. Ryhmien vetäjä Kristiina Teiss arvioi harjoitusta:

– Harjoitus toi ryhmään ihastusta ja iloa. Harjoitus vaikuttaa yksinkertaiselta peliltä, mutta myönteiset sanat itsestä koskettivat naisia. Ryhmän naiset olivat hämmentyneitä mutta aidon onnellisia myönteisestä palautteesta.

Lähde: Teija Enoranta,
Oppimisen avaimet, Viittakiven opisto 1997.

Omat rajat

Tämän harjoituksen avulla voi tarkastella sitä, missä omat yksityisyyden ja turvallisuuden tunteen rajat kulkevat. Ryhmäläiset oppivat ottamaan huomioon ja tarkkailemaan omien ja toistensa rajojen kunnioittamista.

Pyydä osallistujia asettumaan kahteen riviin vastapäätä toisiaan. Jokaisella on vastapäisessä rivissä pari aluksi noin kolmen metrin päässä. Toinen parista lähtee ensin lähestymään toista ja päättää, missä kohdassa hän vielä tuntee olonsa mukavaksi ja turvalliseksi. Sitten vaihdetaan rooleja ja palataan alkuperäiseen kolmen metrin etäisyyteen. Toinen lähtee nyt lähestymään ja pysähtyy haluamassaan kohdassa.

Pari voi nyt keskustella siitä, tuntuiko toisen valitsema etäisyys vielä mukavalta. He voivat vastata seuraaviin kysymyksiin, joita voidaan purkaa vielä yhdessä:

- Millainen välimatka tuntui minusta vielä mukavalta?
- Missä kohdassa läheisyys alkoi tuntua epämukavalta?
- Miten reagoin, kun läheisyys alkoi tuntua epämukavalta? Miten reagoin fyysisellä, psykologisella ja emotionaalisella tasolla?
- Missä arkipäivän tilanteissa joudun vastaaviin tilanteisiin?

Lopuksi voidaan vielä tehdä lähestymisharjoitus niin, että yritetään kunnioittaa parin asettamia rajoja.

Lähde: Nicola Baloch, Intercultural Encounters' Training Manual, OMEGA Gesundheitsstelle Health care Center Graz, 2004.

Taitojen vaihtotori

Monilla meistä on erityisiä taitoja, ja kaikki meistä osaavat jotain, mitä toinen ei osaa. Ryhmässä voidaan jakaa osaamista opettamalla toisille omia taitoja.

Pyydä ryhmäläisiä miettimään, mitkä ovat heidän taitojaan.

- **Mitä sinä osaat?**
- **Mitä osaat tehdä hyvin?**
- **Mitä haluaisit opettaa toisille?**

Anna esimerkki:

”Osaan siivota ja pestä ikkunoita hyvin, ja osaan vaihtaa vetoketjun farkkuihin. Olen hyvä leipomaan kakkuja. Hieron usein ystävien hartiat, ja osaan myös tehdä meikkejä. Olen opettanut monelle, miten avataan sähköpostitili ja lähetetään sähköpostia.”

Anna ryhmäläisille aikaa miettiä ja listata omia taitojaan. Työtä voidaan hyvin tehdä pienissä ryhmissä. Rohkaise kaikkia tuomaan esille taitojaan ja välttämään turhaa vaatimattomuutta. Jaa kaikille nippu pahvikortteja, ja pyydä jokaista kirjoittamaan yksi asia yhdelle kortille ja lisäämään jokaiseen korttiin myös oma nimensä.

Kun kortit ovat valmiina, ryhmäläiset voivat kierrellä vapaasti vaihtamassa taitokortteja. Jokainen voi ottaa mukaansa toisen kortin, jossa on sellainen taito, jonka haluaisi oppia. Lopulta jokaisella pitäisi olla kädes- sään valikoima toisten kortteja eli taitoja, joita haluaa oppia, mutta ei enää yhtään omaansa.

Nyt jokainen voi kertoa toisille, mitä hän haluaa oppia, ja kuka on henkilö, joka voi sen opettaa. Jos useammat ryhmäläiset haluavat oppia saman taidon, vetäjä voi listata taululle tai fläpille kaikkien halukkai- den nimet.

Saatujen tietojen pohjalta voitte laatia aikataulun, jossa on varattu aikaa osallistujien pitämille opetus- sessioille.

Muunnelma:
Taitojen sijasta voidaan vaihtaa tehtäviä tai pal- veluksia. Pyydä ryhmäläisiä miettimään, mitä he voisivat tehdä toisten puolesta. Esimerkkejä:

- lastenhoito
- lasten vieminen päiväkotiin/ kotiin hakeminen
- kaupassa käynti
- hiusten värjäys tai kampaus
- vaatteiden korjaaminen
- lehden lukeminen
- apu työpaikkahakemuksen/ CV:n kirjoittamisessa

Vinkki:
”Jaoin ryhmässä kuvia, jotka kuvasivat arkisia tekemisiä ja taitoja. Niitä voitiin käyttää taitojen vaihtotorilla, jos sanasto ei riittänyt taidon ku- vaamiseen. Tähän harjoitukseen käytettiin pal- jon aikaa. Lopuksi katsoimme vielä, mitä erilai- sia taitoja ryhmäläisillä oli, ja mitä voimme oppia toisilta.”

Kristiina Teiss, Tampereen työväenopiston turvapaikanhakijanaisten ryhmän vetäjä

Lähde: Teija Enoranta

Osaamisen tunnistaminen ja tulevaisuuden suunnittelu

Turvapaikanhakijoiden omien taitojen kartoittami- nen ja opitun näkyväksi tekeminen ovat keskeisiä asioita niin voimauttavien opintokokonaisuuksien suunnittelemisessa kuin tavoitteiden asettamisessa. Usein taitojen ja opitun kartoittaminen ja tavoitteiden asettaminen turvapaikanhakijan jatkotoiminnalle voisivat sinällään jo olla opintokokonaisuuden aihe.

The Bridges Programmes -järjestö Glasgow’sa, Skot- lannissa keskittyi juuri turvapaikanhakijanaisten osaamisen ja vahvuuksien esille tuomiseen voimaut- tavalla, henkilökohtaista kasvua tukevalla kurssilla.

Työkaluina kurssilla käytettiin muun muassa lomak- keita, joihin naiset kirjasivat ohjaajien johdolla erit- telyitä eri tilanteissa ja kokemuksissa esiin tulleista taidoista. Naiset miettivät hyvin arkisia tilanteita, joissa olivat olleet mukana, ja purkivat lomakkeelle, mitä taitoja käyttivät tuossa tilanteessa. Alla esimerk- kinä yhden kurssilaisen täyttämä lomake.

Keskeiset taidot

Tehtävä/kokemus: Erään kurssilla olleen naisen kokemus

Glasgow’ssa asumisen ajalta

Kurssilaisen täyttämä harjoitusmoniste:

Tehtävän/kokemuksen osa-alueet	Viestintätaidot	Omat kyvyt ja vuorovaikutustaidot	Ongelmanratkaisutaito	Tiedonhankintataito
Autoin kerrostalomme asukasyhdistyksen perustamisessa.	Käytin kielitaitoani (ranska ja englanti) tulkatakseni muille.	Olen sosiaalinen. Osaan neuvotella.	Minun piti miettiä, miten ...saisin toiset kerto- maan mielipiteensä.	Tein asukasyhdistyksen mainosesitteitä saa- dakseni lisää ihmisiä mukaan toimintaan.
Kokosin yhteen ryhmän asiasta kiinnostuneita ihmisiä.	Käytin suullisia esitys- taitojani kertoakseni mielipiteeni ryhmässä.	Kunnioitan toisten mielipiteitä.	...tekisin kokouksista ja tapahtumista mukavam- pia esim. tarjoamalla ihmisille syötävää ja juotavaa.	Otin selvää mistä asioista ihmiset haluaisivat keskustella.
Suunnittelin asukasyh- distyksen kokoukset ja muut tapahtumat.	Autoin kokouksen johtamisessa, niin että kaikilla olisi mahdolli- suus sanoa sanansa Olen suvaitsevainen.			

Henkilökohtainen toimintasuunnitelma

Mitä haluan tehdä?	• Opiskella muotisuunnittelua North Glasgow Collegessa.
Miksi haluan tehdä sen?	• Työllistääkseni itseni ompelijana, kun olen saanut luvan jäädä maahan.
Mitä mahdollisuuksia se avaa?	• Mahdollisuus olla taloudellisesti riippumaton.
Mikä voisi estää minua? Mihin esteisiin minun pitäisi varautua, ja miten voisin selviytyä niistä?	• Saan opiskella vain 16 tuntia viikossa, eikä osa-aikaista kurssia ole ehkä tarjolla. • Voin etsiä kursseja muista oppilaitoksista, vaikka ne saattavat olla kauempana. • Voin opiskella nyt parantaakseni englannintaitoani, niin että saan todennäköisemmin opiskelupaikan. • Henkilökohtaiset esteet: itseluottamuksen puute, lastenhoitovelvollisuudet, puutteellinen ajankäytön suunnittelu.
Mitä tarvitsen?	• Tarvitsen runsaasti harjoitusta, kärsivällisyyttä ja sinnikkyyttä. • Uskoa siihen, että pystyn tekemään tämän..
Mitä taitoja/ominaisuuksia minun tulee oppia saavuttaakseni tavoitteeni?	• Parantaa kykyäni puhua ja varsinkin kirjoittaa englantia. • Oppia käyttämään tietokonetta.
Mitä sellaisia taitoja minulla jo on, jotka helpottavat asiaa?	• Työskentelin ompelijana kotimaassani, ja täällä ystäväni pyytävät minua suunnittelemaan heille asuja. • Englantini on jo aika hyvää ja osaan käyttää internetiä ja sähköpostia.
Mitä tukea tarvitsen saavuttaakseni tavoitteeni?	• Enemmän tilaisuuksia puhua englantia skotlantilaisten ystäväni kanssa. • Perheeni tukea, jotta saan aikaa opiskella. • Bridges-mentorini tukea. • Vahvistusta sille, että lähestyn tavoitettani.
Milloin toteutan suunnitelmani?	• Haku North Glasgow Collegeen muotisuunnittelun ohjelmaan: joulukuu -06 • Englannin taidon parantaminen: joulukuu -06 – elokuu -07 (ESOL-kielikurssi ja Bridges-järjestön avoimen yliopiston valmennuskurssi) • Tietokonekurssi: tammi-kesäkuu -07 • Opiskelun aloitus: elokuu -07

Lue lisää The Bridges Programmes -järjestön voimauttavasta naisten kurssista tämän kirjasarjan osasta II: ”Hyvät käytännöt – Tue turvapaikanhakijan toimintaa”.

Yhteistyö ryhmässä

Tämän osion harjoituksilla viritetään hyvä yhteistyöhenki ryhmässä. Turvapaikanhakijoille Becoming More Visible -hankkeessa järjestetyissä ryhmissä päädyttiin siihen, että ryhmiin sai tulla uusia jäseniä pitkin matkaa. Ryhmien kokoonpano vaihteli muutenkin kokoontumiskerrasta toiseen, ja monesti ryhmäläisiä jäi pois kesken matkan. Turvapaikanhakijoiden elämäntilanne asettaa rajoituksia sille, miten he voivat sitoutua ryhmän työhön. Tästä rajoituksesta ei haluttu kuitenkaan tehdä ongelmaa, joka olisi johtanut heidän poisjäämiseensä kokonaan. Ryhmätyön edellytyksiä koetettiin turvata toistamalla sekä yhteistyötä että itsetuntoa tukevia harjoituksia

Kuka puhuu?

Tavallisesti ryhmässä on paljon meteliä, ja kaikki puhuvat samaan aikaan eri kielillä. Usein se ei ole ongelma, mutta toisinaan on tärkeätä varmistaa, että ryhmässä on rauha. Kun joku ryhmäläisistä puhuu, on tärkeätä, että muut kuuntelevat ja hän tuntee, että hänen sanomansa on muillekin tärkeää. Jos kerrottavana on tärkeä tiedotus, on hyvä tarkistaa, että kaikki kuulevat. Monet myös tarvitsevat hiljaisuutta, jotta voivat keskittyä.

Ryhmätapaamisten alussa voit esitellä jonkin esineen, jota voitte käyttää puheenvuorojen järjestämisessä. Esine voi olla mikä tahansa sovittu esine, vaikkapa avain, puun oksa, kivi... Säilyttäkää esinettä sovitussa paikassa, ja sopikaa, että tarpeen tullen kuka tahansa ryhmäläisistä voi ottaa esineen ja pyytää ryhmää käyttämään sitä niin, että vain esinettä pidellessään saa puhua. Näin vain yksi henkilö puhuu kerrallaan, ja puhujan velvollisuus on antaa esine eteenpäin seuraavalle puhujalle. Ryhmän vetäjän tehtävänä on huolehtia, että esinettä ei käytetä liian usein eikä sitä käytetä väärin.

Kahvinkeitin

Selkeä kommunikointi on tärkeää, ja sitä voi harjoitella kiinnittäen huomiota myös sanattomaan viestintään. Tämä harjoitus saa ryhmän nauramaan, ja vie-
raan kielen puhumisen vaikeus helpottaa.

Pyydä yhtä vapaaehtoista tulemaan kanssasi huoneen ulkopuolelle, ja siellä muiden kuulematta anna hänelle ohje:

”Kun palaat huoneeseen, tehtävänäsi on välittää toisille ilman sanoja tieto, että kahvinkeitin on rikki. Minkään kielen sanoja ei saa käyttää.”

Ryhmä yrittää arvata, mikä viesti on. Osallistujat voivat keksiä pareittain uusia ”viestejä”, joita he välittävät sanattomasti toisille.

Ryhmässä voidaan puhua siitä, miten heidän kulttuureissaan käytetään sanatonta viestintää. Mitä esimerkiksi erilaiset eleet tarkoittavat eri kulttuureissa?

Lähde: Intercultural Encounters’ Training Manual, OMEGA Gesundheitsstelle Health care Center Graz, 2004.

Ryhmän säännöt

Ryhmän työskentelyä varten voidaan laatia yhdessä säännöt. Voit antaa joitakin esimerkkejä säännöistä, joita esimerkiksi voidaan ryhmässä tarvita, mutta pyydä jokaista ensin miettimään:

**Mitä minä tarvitsen,
jotta voin olla tässä ryhmässä?**

Voit mainita esimerkiksi joitakin asioita, joista voisi olla hyvä sopia:

- Kuunnellaan, kun joku puhuu.
- Ei naureta toisille tai pilkata toisia.
- Kun arvostellaan, esitetään perusteet.
- Tullaan ajoissa.
- Pidetään kännykät suljettuina.

Kerää kaikkien ehdotukset tärkeistä sovittavista asioista. Älä jätä mitään ehdotuksia pois ensimmäisestä listasta. Kun kaikkien ehdotukset on kirjattu, keskustellaan ja valitaan ne, jotka ovat tälle ryhmälle tärkeimmät.

Voitte pitää sääntöjä tapaamispaikan seinällä. Jos sääntöjä ei noudateta, kaikilla ryhmäläisillä on oikeus viitata sovittuihin sääntöihin.

Ryhmän roolit

Jokaisessa ryhmässä on toisia, jotka ottavat enemmän tilaa ja aikaa kuin toiset. Toisaalta jokaisessa ryhmässä on vetäytyviä ja hiljaisia jäseniä. Ryhmässä on tärkeää, että kaikki saavat tulla esille, tulla kuulluiksi ja ottaa vastuuta. Jotta totutut roolit sekoittuisivat, voit antaa ryhmäläisille erilaisia rooleja, joissa he voivat vuorotella.

Seuraavassa muutamia ehdotuksia, jotka voivat vaikuttaa ryhmän vuorovaikutukseen, rooleihin ja hierarkiaan:

1. Valitse jokaiseen ryhmän tapaamiseen puheenjohtaja. Käykää puheenjohtajan tehtävät läpi selkeästi, niin että kaikki tietävät, mitä heiltä odotetaan. Puheenjohtajan tehtävät on syytä pitää yksinkertaisina. Tehtävänä voi esimerkiksi olla huolehtia, että puheenvuorojen jakamiseen käytettävää esinettä hyödynnetään aina, kun ihmiset alkavat puhua yhtäikaa. Puheenjohtaja voi huolehtia, että tauot pidetään ajallaan, tai hän

voi olla ryhmän esittelijä vierailuilla. Voitte nimittää puheenjohtajaa valintanne mukaan nimillä esimerkiksi ”isäntä”, ”emäntä” tms.

2. Anna jokaiselle ryhmän jäsenelle erityistä aikaa tapaamisten sarjan aikana. Tämä voi toteutua vaikka jokaisen omassa opetussessiossa (ks. ”Taitojen vaihtotori”), tai jokainen voi puhua valitsemastaan aiheesta. He voivat hankkia tie-

toa esimerkiksi pareittain ja pienryhmissä ja siten esitellä jonkin aiheen koko ryhmälle.

3. Jotta kaikki saisivat tilaisuuden puhua jokaisessa tapaamisessa, järjestä työskentelyä pienryhmissä (myös kieliryhmissä, jolloin voidaan puhua omalla kielellä) ja pareittain.

4. Järjestä vierailuita ja tapaamisia, joissa voidaan tavata turvapaikanhakijoita tai entisiä turvapaikanhakijoita aktiivisissa rooleissa. Käytä turvapaikanhakijoita mahdollisuuksien mukaan myös palkattuina apuopettajina/ohjaajina ryhmässäsi. He ovat erinomaisia esimerkkejä ja roolimalleja.

5. Kun ryhmässä on tutustuttu, voit hyvin käyttää aktivoivia ja toiminnallisia menetelmiä ryhmän teemojen käsittelyssä.

Vinkkejä aktivoivien menetelmien käyttöön saat muun muassa tämän kirjasarjan osasta I: "Elämänhallinnasta empowermenttiin".

Tavoitteiden asettaminen

Turvapaikanhakijalla on elämäntilanteessaan paljon huolehdittavaa ja järjestettävää. Uuden oppiminen ei välttämättä ole tärkeimpien tarpeiden joukossa, huolimatta siitä, että oppiminen voisi helpottaa painetta monesta muusta asiasta. Turvapaikanhakijan on myös vaikea hahmottaa, mitkä viranomaiset, instituutiot ja järjestöt hoitavat mitäkin tehtävää. Siksi kannattaa aluksi selvittää, mitä tahoa edustat, ja mitkä ovat työskentelyenne tavoitteet.

On hyvä selvittää omat tavoitteesi ja työtesi ohjaavat organisaation/ohjelman tavoitteet. Tähän saatat tarvita tulkkausapua. Tuo esille, että työskentelyyn vaikuttavat myös ryhmäläisten omat tavoitteet. Selvittääkää alussa, mitkä ryhmäläisten tavoitteista voivat toteutua tässä ryhmässä. Toisten tavoitteiden toteutumiseksi voi olla tarpeen etsiä muita kanavia.

Tavoitteita voidaan selkeyttää allaolevien kysymysten avulla. Kukin ryhmäläinen voi miettiä vastauksia omalta kohdaltaan ja kirjoittaa muistiinpanoja. Sopi-
kaa, käsitelläänkö tavoitteita koko ryhmässä vai hen-

kilökohtaisesti osallistujan ja ohjaajan tai osallistujan ja tutorin/apuopettajan välillä.

Työskentelyn päätteeksi tai seuraavassa tapaamisessa on tärkeää vielä koota yhteen, mitkä ovat ryhmän työskentelyn yhteiset tavoitteet.

Kysymyksiä omien tavoitteiden selvittämiseen:

- **Mitkä ovat kolme –(viisi) tärkeintä asiaa, joita haluan selvittää juuri tässä elämäntilanteessa?**
- **Mitä apua tarvitsen näiden tärkeiden kysymysten selvittämiseen? Mistä saan apua?**
- **Miten ryhmän tapaamiset voivat auttaa näiden kysymysten selvittämisessä?**

Turvapaikanhakijanaiset valmistivat naamioiden pohjia Tampereen työväenopiston naisten ryhmässä. Kuvassa naisten ryhmän iranilaissyntyinen apuopettaja Afsoon Alhainen (vas.), työväenopiston taideaineiden opettaja Anna-Maija Urm, Tampereen vastaanottokeskuksen ohjaaja Mirja Roivainen ja kolme kurssilaisista.

Kuvatyoškentely ja sovellettu draama

Kuvatyoškentelyä, sovellettua draamaa hyödyntäviä harjoituksia ja monenlaisia toiminnallisia ja aktivoivia menetelmiä voidaan hyvin käyttää myös turvapaikanhakijoiden ja maahanmuuttajien ryhmissä. Nämä menetelmät soveltuvat hyvin itsetunnon ja hyvän työskentelyilmapiirin rakentamiseen.

Lue tämän kirjasarjan osasta I ”Elämänhallinnasta empowermenttiin – tue turvapaikanhakijan toimintaa”, mitä sinun kannattaa ottaa huomioon, kun suunnittelet aktivoivien menetelmien käyttämistä turvapaikanhakijoiden ryhmissä.

Omakuva

Pääajatukset

Silmät: mitä olen nähnyt

Suu: mitä sanoja sanon

Sydän, rintatunteet

Kädet ja käsivarret: asiat, joita olen saanut ja saavuttanut

Syli: asiat, joita haluan suojella

Jalat: paikat, joissa olen käynyt ja mistä tulen

Tampereen työväenopiston turvapaikanhakijanaisten ryhmässä tehtiin kokovartalokuvia suurelle rullapaperille. Kristiina Teiss kertoo harjoituksen tekemisestä ja kokemuksista.

”Toin mukani suuren paperirullan, värikyniä ja tuseja, vesivärejä, kaikenlaista leikeltävää kuvamateriaalia ja liimaa. Ehdotin ryhmäläisille, että piirrämme jokaisen kokovartalokuvan niin, että ensin piirretään ääriviivat suurelle paperille ja täytetään sen jälkeen kuva ihmistä itseään ja hänen elämäänsä kuvaavilla väreillä, kuvilla ja symboleilla. Näytin esimerkkinä oman kuvani, johon olin esittänyt eri alueita eri ruumiinosien kohdalle kuvattuina leikkeinä, kollaaseina, kirjoituksina ja kuvina.

Naiset työskentelevät pareittain. Vuorotellen he piirsivät toistensa ääriviivat paperiin, kun toinen oli asettunut makaamaan paperin päälle. Taustalla soi musiikki. Sen jälkeen kaikki saivat täyttää oman kuvansa kuvilla ja väreillä. Työhön käytettiin pari tuntia aikaa. Sen jälkeen kaikki saivat kertoa omasta kuvastaan toisille.

Omakuvat ripustettiin näytteille Tampereen vastaanottokeskuksen aulaan YK:n pakolaispäivänä.”

Lue lisää kuvatyöskentelyn ja muiden aktivoivien menetelmien käytöstä tämän kirjasarjan osasta I ”Elämänhallinnasta empowermenttiin - tue turvapaikanhakijan toimintaa”.

Naamiot ja kauneuskilpailu

Kristiina Teiss kertoo, miten sovellettua draamaa kehitettiin naisten turvapaikanhakijaryhmissä Tampereen työväenopistossa.

”Jo monessa tapaamisessa olimme pohtineet itseämme ja etsineet vastauksia kysymyksiin: Nyt halusimme kokeilla välillä jotain uutta: erilaista

**Millainen
ihminen minä olen?
Millaista
elämäni on täällä?
Mitä
voin tehdä tässä
elämäntilanteessa?**

minähahmoa, joka voisi olla kuvitteellinen henkilö. Etsimme uutta minää tekemällä naamioita ja kokeilemalla roolileikkiä. Puimme päällemme uuden roolin, uudet tunteet ja ajatukset. Naamioiden pohjat oli tehty valmiiksi sideharsosta ja kipsistä. Ryhmän naiset koristelivat kukin itselleen naamion käyttämällä akryylivärejä, höyheniä, paljetteja, kangasta ja muita askartelutarvikkeita. Naamiosta tuli hyvin persoonallisen näköisiä. Naamioiden koristeluun käytettiin noin tunti aikaa. Kaikki ryhmän jäsenet innostuivat työstä ja nauttivat koristelusta.

Kahvitauolla joukkoomme liittyi opiston ranskalais-syntyinen draamaopettaja Melanie Gourdon. Hän teki tuttavuutta ryhmäläisten kanssa, ja tauon jälkeen hän johdatti naiset improvisaatioharjoituksiin, joissa ilmaistiin eri tunteita. Opettelimme pantomiimia naamioden kanssa. Lopuksi rakensimme muotinäytöksen ”catwalkin” ja järjestimme improvisoidun Miss Maailma -kilpailun. Kisaamassa olivat Miss Turkki, kaksi Miss Tshetsheniaa, Miss Iran, Miss Bosnia, Miss Makedonia, Miss Kongo, Miss Kamerun, Miss Viro ja Miss Suomi. Voittoisat kauneuskuningattaret eläytyivät täysillä rooleihinsa flirttailevana ja nauravana joukkona.

Draamaharjoitukset toivat ryhmään rentouttavaa hauskanpitoa ja nautintoa. En usko, että tällainen harjoitus olisi onnistunut aikaisemmassa vaiheessa. Nyt kyseessä oli ryhmän kymmenes tapaaminen. Draamaa voisi käyttää ryhmässä useaan otteeseen. Alussa jotkut naisista ovat arkoja ja lähtevät hitaasti mukaan, mutta lopussa kaikki esittivät rooleja. Mu-kaansatempaava draamaopettaja sai ryhmän innostumaan.”

Suki Mills skotlantilaisesta The Bridges Programmes -kansalaisjärjestöstä kommentoi:

”The Bridges Programmes -järjestön naisten kasvuryhmässä kutsuimme jo toiselle tapaamiskerralle ohjaajan, joka työskenteli ryhmän kanssa itseluottamuksen ja itsetunnon kohottamiseksi. Mila on ammatiltaan kirjailija ja järjestää koulutuksia käyttäen draamaharjoituksia ja luovaa kirjoittamista. Mila sovelsi turvapaikanhakijanaisten ryhmässä roolileikkejä ja draamaharjoituksia. Yllätyin siitä, miten hyvin nämä harjoitukset otettiin vastaan. Monet ryhmän naisista tulivat lisäksi

mukaan ryhmän toimintaan vasta tällä toisella tapaamiskerralla. Ennakoin, että suurin osa naisista vetäytyisi vajavaista kielitaitoaan arastellen harjoituksista oudossa ryhmässä – niin suurin osa paikallisistakin olisi tehnyt! – mutta uskomatonta kyllä, niin ei tapahtunut. He solahitivat rooleihinsa helposti ja nauttivat harjoituksesta. He esittivät henkilöitä, joilla joko oli tai ei ollut hyvä itsetunto. Jokaisen esityksen jälkeen ryhmäläiset kommentoivat, mistä itseluottamus näkyi: eleistä, ryhdistä, äänestä, sanavalinnoista jne. Olin hämmästynyt siitä, että harjoitus tempaisi ihmiset mukaansa, vaikka he olivat tunteet toisensa siihen mennessä vain noin tunnin.

Lue kuvaus voimauttavien käytäntöjen suunnittelusta The Bridges Programmes -järjestön naisten kurssilla tämän kirjasarjan osasta II "Hyvät käytännöt – Tue turvapaikanhakijan toimintaa".

Kuva: Rita Lukkarinen

Arviointi

Voimautumisen tukemiseksi on tärkeää, että ryhmän osallistuja voi arvioida ja arvostaa omaa osuuttaan ryhmän työssä. Jotta arvioiminen ja arvostaminen olisi mahdollista, ryhmäläisen täytyy hahmottaa mahdollisimman selkeästi työn tavoitteet, tulokset ja oma osuutensa työssä. Kaikkien ryhmän jäsenten tulee voida ”omistaa” oma osuutensa ryhmän työstä.

Arviointi ja itsearviointi on haastavaa mille ryhmälle tahansa ja kenelle ihmiselle tahansa. Allaolevat vinkit voivat auttaa sinua suunnittelemaan juuri ryhmällesi sopivia harjoituksia:

- Älä aseta arvioinnille liian suuria tavoitteita. Ajattele arviointia vain yhtenä harjoituksena, jossa voidaan katsoa kuljettua matkaa ja käsitellä ryhmäläisten huomioita ja kysymyksiä matkan varrella tapahtuneesta.
- Käytä menetelmiä, jotka auttavat ryhmäläisiä kertomaan matkan varrella tapahtuneesta tarinoina, sanoin tai kuvin.
- Analysointia ei välttämättä tarvita.
- Käännä huomio ryhmän panokseen. Ryhmäläiset voivat oppia vastuun ottamista omasta prosessista ja nauttia täydesti saavutuksistaan.
- Älä pyydä ihmisiä arvioimaan ulkoisia tekijöitä, joihin ei ryhmän työn aikana voida vaikuttaa. Ota arvioinnin tulokset huomioon.

Päiväkirja

Riippumatta siitä, mikä on ryhmänne kokoontumisen aihe tai opiskeltava asia, oppimispäiväkirjan pitämisestä voi olla hyötyä ryhmäläisille. Jokainen osallistuja kirjoittaa omaan päiväkirjaansa jokaisella kokoontumiskerralla. Päiväkirjaan voi kirjoittaa joko tapaamiskerran päätteeksi tai kokoontumisen alussa. Jos kirjoitatte päiväkirjaan kokoontumiskerran alussa, pyydä ryhmäläisiä muistelemaan, mitä ryhmässä oli esillä edellisellä kerralla ja lisäksi jotain siitä, mitä tapaamiskertojen välillä on tapahtunut.

Oppimispäiväkirjaa kirjoitetaan itseä varten, joten sitä voi kirjoittaa hyvin omalla äidinkielellä. Jos ryhmä työskentelee pitkään yhdessä, voit pyytää osallistujia kirjoittamaan tai esittämään suullisesti yhteenvetoja omasta päiväkirjastaan joko tietyin väliajoin tai vain ryhmän lopussa. Yhteenvetoja ryhmän keskuudessa voidaan esittää ryhmän vetäjälle tai pareittain tai pienryhmässä toisille ryhmäläisille. Yhteenvetoja voidaan tehdä myös tietyistä teemoista, esimerkiksi kysymyksistä:

- **Oletko kirjoittanut päiväkirjaasi jotain omista ryhmätyötaidoistasi? Oletko huomannut muutosta siinä, miten viihdyt ja pystyt työskentelemään ryhmässä?**

- **Oletko kirjoittanut päiväkirjaasi jotain siitä, miten olet voinut tukea muita ryhmäläisiä?**

- **Löydätkö päiväkirjastasi merkintöjä asioista, jotka ovat tuottaneet sinulle iloa ryhmässä?**

- **Löydätkö päiväkirjastasi merkintöjä asioista, jotka ovat tuottaneet sinulle huolta tai murhetta ryhmässä?**

- **Onko ryhmässä tehty työ auttanut sinua arjen tehtävissä? Millä tavalla?**

Kuljettu polku

Ryhmän työskentelyn lopuksi on hyvä katsoa taaksepäin kuljettua polkua ja tutkia, mitä matkan varrella on tapahtunut. Ryhmäläiset saavat tilaisuuden pohtia, mikä on muuttunut heidän elämässään tänä aikana. On tärkeää rohkaista osallistujia pohtimaan erityisesti, miten he itse ovat vaikuttaneet mahdollisiin muutoksiin. Ryhmän jäsenet voivat tutkia omaa osuuttaan myös ryhmän työssä ja tuoda esille kysymyksiä, joita ryhmän työ nostaa esiin.

Kuljetun polun tutkiminen voi olla esimerkiksi toiseksi viimeinen tapaamiskerta – viimeiselle kerralle säästetään juhlinta. Rakenna tapaamistilaanne näyttely teemoista, joita olette käsitelleet, ja vierailuista, joita olette tehneet. Ryhmän työn aikana kootut esitteet, materiaalit, valokuvat ja muu aineisto auttavat tekemään näyttelystä konkreettisen ja havainnollisen. Voit järjestää näyttelyyn kohdan jokaisesta tapaamiskerrasta seinille, pöydille tai lattialle: esitä tapaamisen teema ja ajankohta lyhyesti muutamien avainsanoin fläpeillä tai julisteilla. Jätä paperiin tai julisteeseen tyhjää tilaa ryhmäläisten merkintöjä varten. Visuaalinen aineisto ja esineet auttavat ryhmäläisiä palauttamaan mieleen, mitä mainitulla kerralla tapahtui.

Voit pyytää ryhmäläisiä kiertelemään vapaasti näyttelyssä. Anna musiikin soida taustalla ja ehdota, että

ryhmäläiset voivat ensin palauttaa mieleensä asioita kustakin tapaamiskerrasta keskustelematta keskenään. Rohkaise heitä miettimään omia tunteuksiaan eri tapaamisista: mitä tunteita, mitä kysymyksiä heräsi? Koettiinko iloa, surua, hämmennystä, vihaa? Mitä uutta löydettiin?

Lopuksi ryhmän jäsenet voivat jakaa ajatuksiaan pienissä ryhmissä tai pareittain, ja sen jälkeen merkitä muutamilla sanoilla tai symboleilla paperiin jonkin tuosta kerrasta mieleen tulleen asian. Voitte käyttää myös tarroja ja yhdessä etukäteen sovittuja symboleja – esimerkiksi ’ilo’, ’suru’, ’kysymyksiä’, ’hämmennystä’, ’suuttumusta’.

Voitte purkaa näyttelyn julisteisiin kertynyttä palautetta lopuksi yhdessä joko vain kiertämällä ja katsoamalla, mitä ihmiset ovat merkinneet muistiin, tai voit pyytää kaikkia kertomaan tarkemmin, mitä muistoja kukin tapaamiskerta herätti.

Vinkki:

Ryhmäläiset voivat myös itse valmistaa näyttelyn julisteet. Voit antaa tämän tehtävän jo aivan ryhmän alussa. Pieni ryhmä tai pari voi olla vastuussa ”dokumentin” valmistamisesta kustakin tapaamiskerrasta. Tällöin he itse saavat päättää, mitä materiaalia keräävät näyttelyä varten.

Kristiina Teiss, Tampereen työväenopiston naisten ryhmien vetäjä, kokeili muunnelmaa tästä harjoituksesta turvapaikanhakijanaisten ryhmän lopuksi.

”Harjoitus onnistui hämmästyttävän hyvin. Aikaisemmin palautetta oli pyydetty palautelomakkeella, joka ei juuri innostanut pohdintaan. Näyttelyssä oli palkitsevaa muistaa, mitä kaikkea teimme ja missä vierailimme kahden kuukauden mittaisen jakson aikana. Verestimme muistoja ja vertailimme, miten erilaisia asioita eri ihmiset muistivat, ja miten erilaiset asiat olivat kullekin tärkeitä. Usein turvapaikanhakijoiden ja maahanmuuttajien ryhmissä kaikki haluavat olla kohteliaita ja antaa kiittävää palautetta ryhmän ja opettajan työstä. Myönteinen palaute on toki tärkeää, mutta on hyvä etsiä keinoja nostaa esiin myös hämmennyksen aiheita, kielteisiäkin asioita ja kysymyksiä. Ne on hyvä käydä läpi ennen ryhmän lopettamista.”

Piirrä kokemuksesi

Ryhmän jäseniä voi pyytää esittämään kokemuksiaan ja kysymyksiään myös piirtämällä useallakin tapauksella. On tärkeää kertoa kaikille, että tavoitteena ei ole ”piirtää hyvin” vaan käyttää sellaisia kuvallisia symboleita, värejä ja avainsanoja, jotka auttavat itseä muistelemaan ja pohtimaan tapahtunutta.

Käyttäkää isoja papereita ja varatkaa aikaa piirtämiselle. Piirtäessä asioita alkaa tulla mieleen, vaikka aluksi se ei sujuisikaan. Rohkaise siis kaikkia jatkamaan ja piirtämään vaikka viivaa tai ympyrää niin kauan, kuin jokin aihe tulee mieleen. Piirtäminen on paras tehdä yksin ja keskittyä omiin ajatuksiin hiljaisuudessa tai taustamusiikin soidessa. Lopuksi kuvista voidaan keskustella pareittain, ryhmissä tai kaikki yhdessä.

Voit antaa avoimen tehtävän piirtää/merkitä paperille kaikki mieleen tuleva tai pyytää ryhmäläisiä esittämään esimerkiksi kolme asiaa, jotka olivat tapaamiskerralla/vierailulla

**myönteisiä, kiinnostavia,
nautittavia, hyödyllisiä,**

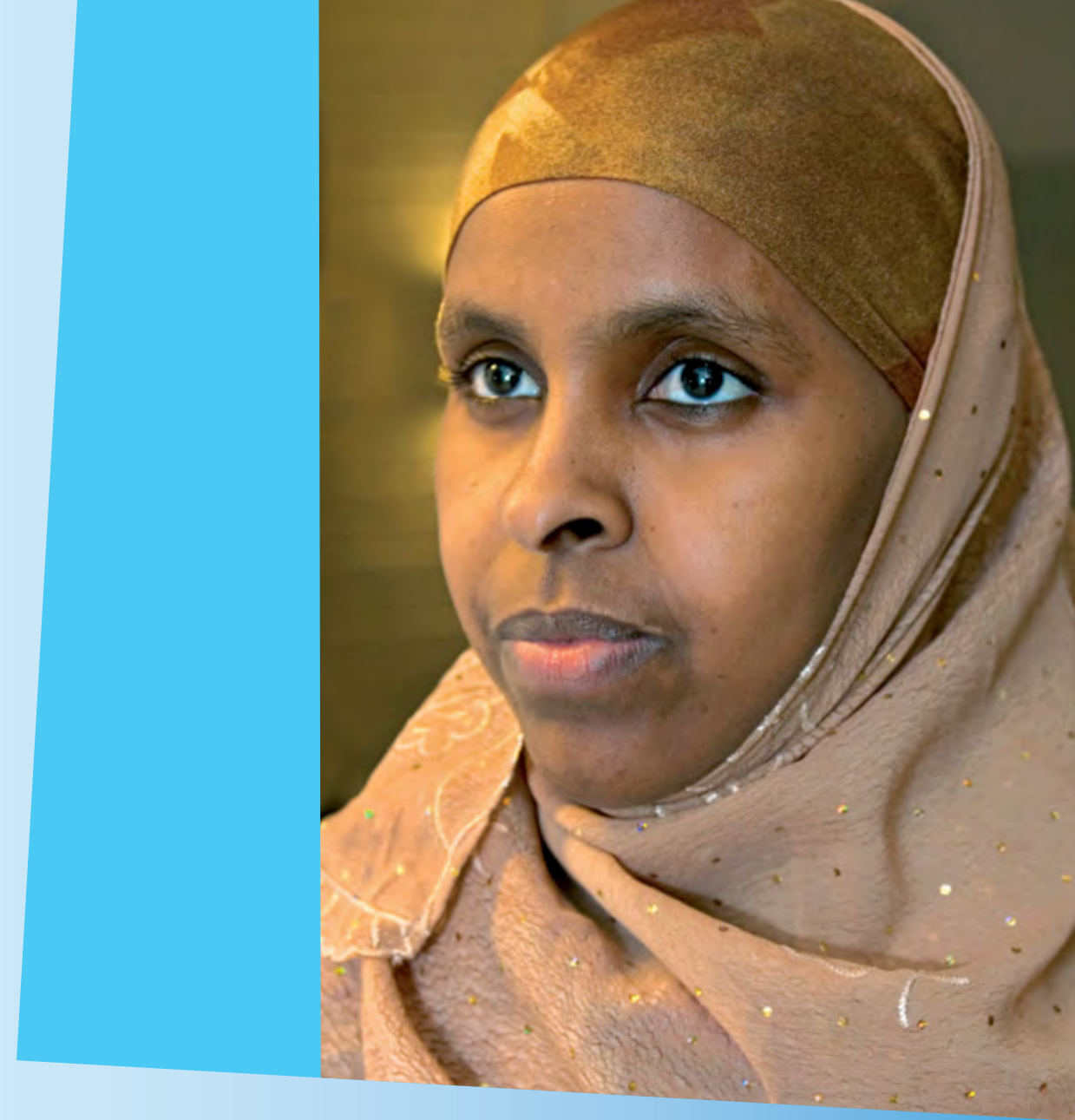
ja kolme asiaa, jotka olivat

**hämmentäviä, turhauttavia,
epämiellyttäviä, huolestuttavia.**

Piirtämistehtävän voi myös liittää näyttelyyn, varsinkin jos ryhmän työskentely ei ole kestänyt kovin pitkää aikaa. Osallistujat voivat ensin kävellä näyttelyssä ja palauttaa mieleen asioita eri tapaamiskerroilta ja sen jälkeen esittää tuntemuksiaan kuvallisessa muodossa ylläolevien apukysymysten avulla.

Harjoitukset:

Teija Enoranta, Kristiina Teiss ja Nicola Baloch

Kuva: Rita Lukkarinen

Fatemeh Bahador.
Kuva: Rita Lukkarinen

© Päättö / Rita Lukkarinen

Liitteet

Voimautumista tuetaan monissa yhteyksissä

Becoming More Visible -hanke on tehnyt yhteistyötä kansainvälisessä ASAP (Asylum Seekers' Active Partnership) -kumppanuudessa. Seuraavassa on perustietoja ASAP-yhteistyöhön osallistuneiden maiden turvapaikanhakijatilanteesta ja turvapaikanhakijoiden kohtelusta sekä työmuodoista, joissa turvapaikanhakijoita kohdataan. ASAP-yhteistyöhön ovat osallistuneet Itävalta, Suomi, Italia, Liettua, Puola ja Skotlanti.

Missä voimautumista voi tukea?

Turvapaikanhakijoiden voimautumista voi tukea kaikissa yhteyksissä, joissa heitä tavataan. Becoming More Visible -hankkeen kehittämiskumppaneina on toiminut neljä vastaanottokeskusta ja Kansalais- ja työväenopistojen liitto. Yhteistyökumppaneina ovat olleet kansalais- ja työväenopistot, kansalaisjärjestöt ja muut oppilaitokset. ASAP (Asylum Seekers' Active Partnership) -kumppanuuden kansainväliset jäsenet edustavat sosiaalityön, koulutuksen ja kansalaisjärjestöjen moninaisia toimintamuotoja. Seuraavassa on perustietoa siitä, miten kumppanuuden eri toimintamuodoissa voidaan toimia turvapaikanhakijan aktiivisuuden, toimintakyvyn ja voimautumisen tukemiseksi.

Vastaanottokeskus yhteistyöverkoston osana Suomessa

Suomessa on vuonna 2007 kolmetoista vastaanottokeskusta, joissa turvapaikanhakijat asuvat joko yhdessä keskuksessa tai hajautetusti kaupungin asunnoissa. Yksityismaailmassa asuvat turvapaikanhakijat ovat järjestäneet asumisensa itse mutta ovat jonkin vastaanottokeskuksen kirjoilla. Keskusten asiakkaina ollessaan turvapaikanhakijat saavat 80 prosenttia toimeentulotuesta, josta osa on sidottu työ- ja opintotoimintaan. Vastaanottokeskus järjestää kielipintoja, vapaa-ajan toimintaa ja vaihtelevasti työtoimintaa keskuksessa ja sen ulkopuolella. Keskus tukee lasten koulunkäynnin järjestämisessä ja antaa tukea perheille, antaa tietoa ja neuvoa suomalaista yhteiskuntaa koskevissa asioissa ja ohjaa tarvittaviin lisäpalveluihin.

Työ- ja opintotoiminnan tarkoituksena on osin antaa osa vastuu asumisjärjestelyistä vastaanottokeskuksen asukkaille ja osin kannustaa aktiiviseen toimintaan niin omassa asuinympäristössä kuin keskuksen ulkopuolellakin. Suomea ja/tai ruotsia sekä vaihtelevasti englantia voi opiskella vastaanottokeskuksessa. Lisäksi jotkin keskuksista järjestävät puutyö- ja teks-

tiilityöpajoja, opintokäyntejä, retkiä sekä liikuntaa ja pelejä. Työtoiminta voi olla vastaanottokeskuksessa esimerkiksi siivousta, taloustöitä, korjaus- tai ylläpitotöitä tai työtä keskuksen ulkopuolella. Turvapaikanhakijat voivat tehdä työtä, kunhan kolme kuukautta turvapaikkahakemuksen jättämisestä on kulunut.

Vastaanottokeskuksilla on paikalliset yhteistyöverkostonsa, joissa toimivat kuntien ja kaupunkien palvelut, oppilaitokset ja kansalaisjärjestöt yhdessä järjestävät tukipalveluita turvapaikanhakijoille. Tärkeimpiin yhteistyökumppaneihin kuuluvat Pakolaisapu ry. ja Pakolaisneuvonta.

Kansalaisopistot tarjoavat aktivoivia opintoja

Kansalais- ja työväenopistot ovat tulleet vastaanotto-keskusten yhteistyökumppaneiksi Becoming Visible - ja Becoming More Visible -hankkeissa.

Kansalais- ja työväenopistot eli kansalaisopistot ovat yleissivistävää aikuiskoulutusta tarjoavia oppilaitoksia, joissa voi opiskella mm. vieraita kieliä, musiikkia, taideaineita, tekstiilitöitä, tietotekniikkaa, yhteiskunnallisia aineita ja liikuntaa. Iltaisin ja kerran viikossa opiskelun rinnalla järjestetään intensiivikursseja, viikonloppukursseja, monimuoto-opetusta sekä verkkokursseja. Kansa-

laisopistot tarjoavat myös perusopetuksen ja luki-
on oppiaineita, taiteen perusopetusta, ammatillista
lisäkoulutusta sekä avoimen yliopiston opetusta.

Vapaan sivistystyön lain mukaan kansalaisopistojen
erityistehtävänä on vastata alueellisiin ja paikallisiin
sivistystarpeisiin ja tarjota mahdollisuuksia omaeh-
toiselle oppimiselle ja kansalaisvalmiuksien kehit-
tämiseksi. Vuosittain noin 250 kansalaisopistoa jär-

jestää opetusta lähes 800 000 opiskelijalle melkein
kaikissa Suomen kunnissa. Kansalaisopiston omis-
tajana onkin usein kunta, mutta on myös yksityisiä
kansalaisopistoja.

Uusien ryhmien saaminen mukaan opistojen toimintaan on tärkeä haaste.
Aliedustettuja ryhmiä opistoissa ovat maahanmuuttajien ja turvapaikanhakijoiden
ohella myös suomalaiset miehet.

Kansalaisopistot voivat tarjota turvapaikanhakijoille ja
muillekin erityisryhmille sopivia opintoja, koska:

- Opinto-ohjelma on joustava, ja opintoja
voidaan räätälöidä kullekin ryhmälle sopiviksi.
- Opistoja on kattavasti ympäri maan, ja opetusta
järjestetään useissa eri pisteissä lähellä ihmisiä.
- Opettajiksi ja apuopettajiksi voidaan palkata
myös maahanmuuttajia ja turvapaikan-
hakijoita. Opistot ovat perinteisesti
monikulttuurisia.

Itävallassa asutaan asuntoloissa

Itävallassa on kolme transit-keskusta, joissa turvapaikanhakijat asuvat vain kolmisen viikkoa. Traiskirchenin, Thalhamin ja Wienin lentoaseman keskuksista siirrytään alkuvaiheen tutkinnan jälkeen asumaan asuntoloihin eri puolille Itävaltaa.

Monet asuntolat sijaitsevat syrjäisissä kylissä maaseudulla, toiset kaupungeissa. Useimpia asuntoloita pitävät yllä kirkolliset järjestöt Caritas ja Diakonie. Turvapaikanhakijoita majoitetaan myös yksityisten vierasmajoihin. Kaikissa asu-
mismuodoissa turvapaikanhakijat saavat joko ateriat tai vastaanavan ruokarahan, pääsyn terveydenhoitoon, taskurahaa ja neuvontaa.

Alueelliset neuvot auttavat palveluihin pääsyssä, lasten koulunkäynnin ja aikuisten kieliopintojen järjestämisessä sekä asioinnissa viranomaisten kanssa.

*Sosiaalisen avun keskuks*et, kuten Omega-terveydenhoitokeskus, ovat tärkeitä tuen tarjoajia. Keskukset järjestävät terveydenhoitoa ja psykososiaalista tukea siellä, missä turvapaikanhakijat asuvat. Apua tarjotaan lainopillisista asioista aina psykoterapiaan tai traumojen käsittelyyn.

Turvapaikanhakijoita ei veloiteta osallistumaan mihinkään toimintaan. Kaikkeen tukevaan ja aktivoivaan toimintaan saa osallistua vapaaehtoisesti. Useimmat kokevat toimintaan osallistumisen mielekkääksi. Työn tekemistä laki ei turvapaikanhakijoille salli lukuun ottamatta tilapäisiä kausitöitä tai töitä asuntoloiden ylläpidossa.

Liettuassa tavoitellaan kotoutumista

Kotoutumiseen valmistautuminen alkaa Liettuassajovastaanottokeskuksen asiakkuuden aikana. Jos turvapaikanhakija pääsee valmistautumisvaiheesta varsinaiseen kotoutumiseen, hän on jo hyvässä vauhdissa oman elämänsä rakentamisessa.

Kotoutumiseen valmistautumisen ensimmäinen vaihe Pabraden rekisteröintikeskuksessa voi kestää kuusi kuukautta. Maahanmuuttoviranomaiset käsittelevät sinä aikana turvapaikkahakemuksen kelpoisuutta, ja hakija saa vain välttämättömimmät: ateriat, asunnon ja peruspalvelut. Vaikka turvallisuus ja peruspalvelut ovat taatut, Pabraden militaristinen ympäristö ei saa turvapaikanhakijoita tuntemaan oloansa kotoiseksi.

”Kaikki turvapaikanhakijat viedään ensin Pabradeen. Siellä voi joutua olemaan puoli vuotta. Työntekijät käyttävät univormuja. En pidä siitä. Pelkään kaikkea, mikä muistuttaa sodasta... Tämän vaiheen jälkeen pääsee rakentamaan elämää jossain päin Liettuaa.”

[tšetšenalainen nainen, 47 vuotta]

Pabradessa neuvotaan, mitä mahdollisuuksia Liettuassa tulevaisuudessa voi olla.

Toinen vaihe alkaa Ruklan vastaanottokeskuksessa, ja sekin voi kestää puoli vuotta. Turvapaikanhakija saa asunnon lisäksi noin 50 euron kuukausittaisen toimeentulotuen ja perusterveydenhuollon palvelut. Lisäksi saatavilla on lainopillista neuvontaa ja työllistymiseen ohjausta sekä opintoja Liettuan historiasta ja kielestä noin 190 tunnin verran.

Vuodesta 2005 on ollut saatavana myös psykologin palveluja.

”Ruklassa meitä kohdeltiin hyvin. Silloin siellä oli psykologi, mutta ei ollut mitään projektia, jonka avulla turvapaikanhakijat olisivat saaneet psykologin palveluja.”

[tšetšenalainen nainen, 47 vuotta]

Kotoutuminen: Turvapaikan tai muun oleskeluluvan saaneet saavat tukea kotoutumiseensa Liettuassa asumistuen, toimeentulotuen ja koulutuksen muodossa. Turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten tukemisessa kansalaisjärjestöillä on merkittävä osa. Liettuassa toimivat muun muassa Caritas, Punainen risti, Naisten työllistymistä tukeva info-keskus ja Eupro.

Kansalaisjärjestöt tukevat vastaanottokeskusten työtä Puolassa

Puolassa on 18 vastaanottokeskusta turvapaikanhakijoille. Keskuksista kolme on Varsovassa. Joulukuussa 2006 keskuksissa asui 3547 turvapaikanhakijaa. Henkilökunnalle kuuluu sekä hallinnon että turvapaikanhakijoiden neuvonnan tehtävät, jotka saattavat olla ristiriitaisiakin.

Tärkeimmät vastaanottokeskuksissa asuville palveluja tuottavat kansalaisjärjestöt Puolassa ovat:

- **International Organization for Migration IOM**
- **UNHCR**
- **Regional Family Support Centre**
- **Polish Humanitarian Organization PAH**
- **Caritas of Warsaw Archdiocese**
- **Caritas of Lublin Archdiocese**
- **Caritas of Bialystok Archdiocese**
- **Human Rights Helsinki Foundation**
- **One World Association**
- **Polish Red Cross**
- **Association of Legal Intervention**
- **Muslim Union**
- **Legal Clinic of Warsaw University**

Järjestöt tarjoavat lainopillista apua, mielenterveysneuvontaa, sosiaalista tukea, integroitumista tukevaa toimintaa ja apua vapaaehtoisessa lähtömaahan palaamisessa lähinnä ERF- ja Equal-ohjelmien rahituksella.

Kansalaisjärjestöt turvapaikanhakijan tukiverkostona Skotlannissa

Skotlannissa ei ole lainkaan vastaanottokeskuksia. Turvapaikanhakijat asuvat kaupungin, yksityisten ja järjestöjen tarjoamissa asunnoissa. Skotlannissa on yksi säilöönottokeskus.

Päiväkeskukset turvapaikanhakijoille ovat useimmiten kirkollisten ja muiden hyväntekeväisyysjärjestöjen ylläpitämiä. Päiväkeskus tarjoaa tapaamispaikan ja usein lastenhoitomahdollisuuden, joskus myös kieliopintoja ja esimerkiksi ompelukursseja. Päiväkeskukset ovat tärkeitä tiedonvälityspaikkoja, joiden kautta turvapaikanhakijat löytävät saatavilla oleviin palveluihin: naisten ryhmiin, ystäväpalveluun, vapaaehtoistyönä tarjottavaan tukeen ja kulttuuripalveluihin. Glasgow'ssa toimii vankka verkosto järjestöjä, jotka tarjoavat lainopillista neuvontaa ja terveydenhoito- ja sosiaalipalveluja. Monissa järjestöissä turvapaikanhakijat itse toimivat myös palveluiden tuottajina – näistä esimerkkeinä Citizens Advice Bureau, Gorbals Initiative Peer Advocacy Project ja British Red Cross' Orientation Service.

Lisätietoja:

Asylum Matters for Scotland Conference Report
www.ATLAS-scotland.co.uk

Turvapaikanhakijat ASAP-maissa

Itävalta

Turvapaikkahakemusten määrä

Vuonna 2005 hakemusten määrä väheni 8,82 prosen-
tilla, ja niitä jätettiin yhteensä 22 461. Sama suuntaus
tulee jatkumaan, koska turvapaikkalainsäädäntöä on
kiristetty.

Eniten hakemuksia tuli seuraavista maista
lähteneiltä:

Maa:	Hakemuksia v. 2005	Myöntävät päätökset
Serbia	4403.	470
Venäjän federaatio	4355	2467
Intia	1530	1
Moldova	1210	7
Turkki	1064	71
Georgia	954	59
Afganistan	923	538
Nigeria	880	7
Mongolia	640	3
Bangladesh	548	0

Käsiteltäviksi otetuista hakemuksista 45 % sai posi-
tiivisen vastauksen. Keskimäärin 25 % kaikista hake-
muksista hyväksytään.

Lähde: http://www.asyl.at/fakten_8/stat_2006_01.htm

Taloudellinen ja muu tuki

Turvapaikanhakijat saavat tukina ja avustuksina asu-
misen, ruokaa, taskurahaa (40 euroa, vain järjestetys-
sä majoituksessa), sairausvakuutuksen ja hoitokulujen

omavastuuosuuden korvauksen, ilmaisen kou-
lukuljetuksen koululaisille, koulumateriaaleja,
vaaterahan, matkakulut viranomaistapaamisia
varten, järjestetyssä majoituksessa jonkin ver-
ran vapaa-ajan ohjelmaa, tukea ja matkakulut
vapaaehtoista paluuta varten ja psykososiaalis-
ta hoivaa.

Asuminen

Turvapaikanhakijat majoitetaan vastaanotto-
keskuksiin ensimmäisen seulontavaiheen ajaksi

ja sen jälkeen Caritas-järjestön tai yksityisten ylläpitä-
miin asuntoloihin.

Terveystenhoitopalvelut

Turvapaikanhakijat kuuluvat saman julkisen sairaus-
vakuutuksen (joko liittovaltion tai osavaltion) piiriin
kuin Itävallan kansalaisetkin. Sellaiset välttämättömät
hoidot ja tutkimukset, joita julkinen sairausvakuutus
ei kata, voidaan myöntää yksittäistapauksen tarkaste-
lun jälkeen.

Opiskelu ja koulutus

Itävallassa 6–15-vuotiailla lapsilla on oppivelvollisuus
statuksesta ja kielitaidosta riippumatta. Turvapaikan-
hakijoiden palveluita määrittelevän perusturvasopi-
muksen perusteella koulukuljetukset ja -materiaalit
kustannetaan julkisista varoista (vuosittain 200 eu-
roa per lapsi). Yleensä lapset pystytään onnistuneesti
sijoittamaan itävaltalaisiin kouluihin, mutta joitain
vaikeuksia esiintyy oikean luokka-asteen ja tason ha-
kemisessa.

Turvapaikanhakijoille myönnettävät luvat

- **Turvapaikka: Geneven sopimuksen mukainen**
- **Oleskelulupa: väliaikaisesti kykenemätön palaamaan
alkuperämaahan siellä vallitsevan tilanteen vuoksi
(palautuskieltoperiaate eli non-refoulement)**
- **Oleskelulupa, humanitaariset syyt: tapauskohtainen**

Itävallan turvapaikanhakuprosessi

a) Hakemus

Hakijan on ilmaistava tahtonsa hakea turvapaikkaa
poliisiviranomaisille. Tämän jälkeen hakija viedään
vastaanottokeskukseen, ja hän voi hakea turvapaik-
kaa.

b) Valintamenettely

Turvapaikanhakija majoitetaan valintamenettelyn
ajaksi vastaanottokeskukseen. Valintamenettely muo-
dostuu kahdesta haastattelusta, joissa hakijan kelpoi-
suus normaaliin turvapaikanhakumenettelyyn tarkis-
tetaan eli tarkistetaan pakenemisen syyt ja perusteet ja
Itävallan vastuut asiassa. Lisäksi tehdään terveystar-
kastus ja matkatavaratarkastus, otetaan sormenjäljet
ja varmennetaan hakijan henkilöllisyys vertailemalla
tietoja EU-tietokantoihin.

Puoltavissa tapauksissa hakemus lähtee käsiteltäväk-
si normaaliin turvapaikanhakuprosessiin, ja hakija
siirretään johonkin Itävallan yhdeksässä läänissä si-
jaitsevista asuntoloista. Oleskelun ajan hakijasta huo-
lehditaan perusturvasopimuksen perusteella. Kieltävä

päätös johtaa välittömään kar-
kotukseen.

c) Normaali turvapaikanhakuprosessi

Normaali turvapaikanhakuprosessi muodostuu juridisesta näkökulmasta kaksitasoisesta käsittelystä. Ensimmäinen aste on liittovaltion turvapaikkavirasto (BAA) ja toinen aste on liittovaltion turvapaikkahakemusten käsittelylautakunta (UBAS).

Ensimmäisen kuulemisen pitää turvapaikkavirasto, ja siinä kysytään ja analysoidaan syyt ja perusteet kotimaasta lähtemiselle, lentoreitti ja vaarat, joille on altistunut kotimaassaan. Kun taustat on riittävässä määrin tarkistettu ja selvennetty, annetaan päätös.

Positiivinen: Hakija tunnustetaan Geneven sopimuksen mukaiseksi pakolaiseksi, jolla on kyseisen sopimuksen määrittelemät oikeudet.

Negatiivinen: Hakijalle ei myönnetä pakolaisstatusta, ja hänen oleskelulupansa peruutetaan, tai hakijalle myönnetään toissijaiseen suojeluun perustuva rajoitettu oleskelulupa, jos palautus kotimaahan ei ole mahdollinen tai eettisesti perusteltavissa (esim. sodan vuoksi).

d) Päätös

Positiivinen: Tunnustaminen Geneven pakolaisso-pimuksen alaiseksi pakolaiseksi antaa kyseisen sopimuksen mukaiset oikeudet.

Negatiivinen: Pakolaisstatusta ei myönnetä, oleskelulupa peruutetaan.

Toissijainen suojelu: rajoitettu oleskelulupa (§8), jos palautus kotimaahan ei ole mahdollinen tai eettisesti perusteltavissa (esim. sodan vuoksi).

e) Valittaminen

Päätöksestä voi valittaa kahden viikon kuluessa ensimmäisen päätöksen antamisesta. Liittovaltion turvapaikkahakemusten käsittelylautakunta (UBAS), eli toisen asteen viranomainen, ottaa tapauksen tällöin käsittelyynsä ja antaa siitä päätöksensä. Jos tämäkin päätös on kieltävä, siitä on mahdollista valittaa vielä kerran. Tällöin tapaus otetaan kolmannen ja viimeisen mahdollisen tahon, eli Itävallan korkeimman hallinto-oikeuden, ratkaistavaksi. KHO:n päätös on lopullinen, eikä siitä voi valittaa.

Liettua

Turvapaikkahakemusten määrä

Vuonna 2005 hakemuksia jätettiin 410, vuonna 2006 459. Liettuassa on noin 3 400 000 asukasta.

Lähde: http://www.migracija.lt/MDEN/stat_ben.htm

Turvapaikanhakijoita tulee Liettuaan eniten Tšetšeniasta, Afganistanista, Irakista, Pakistanista, Somaliasta, ja Valko-Venäjältä.

Vuonna 2006 myönnettiin Geneven sopimuksen perusteella 12 turvapaikkaa, yhdeksälle tšetšeenille ja kolmelle valkovenäläiselle. Toissijainen suoja myönnettiin 385 turvapaikanhakijalle, lähinnä Tšetšeniasta (343) ja Afganistanista (23) tulleeille.

Lähde: http://www.migracija.lt/MDEN/stat_ben.htm

Taloudellinen ja muu tuki

Hakijat saavat tukea valtion kielikoulutusta ja muuta koulutusta, työllistymistukitoimia, majoitusta, sosiaaliturvaa, sairausvakuutusta ja lasten päivähoidoa. Pakolaisstatuksen tai toissijaisen suojelupäätöksen saaneiden tukitoimet aloitetaan vastaanottokeskuksessa.

Turvapaikanhakijat saavat päivärahaa ruokaa ja muita tarpeita varten (välttämätön vaatetus, henkilökohtai-

set hygieniatarvikkeet, taloustarvikkeet). Tuen määrä on perheettömille tai ilman huoltajaa oleville alaikäisille noin 50 euroa henkilöä kohden ja puolisolle tai lapselle 45 euroa henkilöä kohden.

Asuminen

Ensimmäiset kuusi kuukautta turvapaikanhakija asuu vastaanottokeskuksessa, kunnes kunnan alueelta löydetään hänelle muu majoitus. Keskuksessa oleskelun ajan asukas saa vaatteet, jalkineet, vuodevaatteet ja henkilökohtaiseen hygieniaan tarvittavat tarvikkeet. Asunnoissa on peruskalustus. Vastaanottokeskus järjestää muuton vastaanottokeskuksesta uuteen asuntoon ja turvapaikanhakijan tavaroiden kuljetuksen.

Valtion tuki kunnallista kotouttamista varten on saatavilla 12 kuukautta vastaanottokeskuksesta lähdön jälkeen, mutta ei kuitenkaan pidempään kuin lupa asua Liettuan tasavallan alueella on voimassa, eikä Liettuan tasavallasta lähdön jälkeen.

Terveystenhoitopalvelut

Sairausvakuutus mahdollistaa turvapaikanhakijoille yleisten ja välttämättömien terveydenhoitopalvelujen käytön.

Opiskelu ja koulutus

Vastaanottokeskuksessa on tarjolla kieli- ja atk-ope-
tusta sekä päivähoitoa lapsille. Liettuan kielen ope-
tukseen osallistuminen on pakollista. Jos vastaan-
ottokeskuksessa asuva turvapaikanhakija kieltäytyy
toistuvasti osallistumasta koulutukseen ilman perus-
teltua syytä, hän saattaa menettää osan sosiaalitues-
taan. Jos turvapaikanhakija aikoo työskennellä, hän
nen on hankittava työskentelylupa.

Lähde: http://www.migracija.lt/MDEN/asylum/trumpai_engl.htm

Turvapaikanhakijoille myönnettävät luvat

- **pakolaisstatus**
- **toissijainen suojelu**
- **väliaikainen suojelu**

Liettuan turvapaikanhakuprosessi

Geneven sopimuksen mukaisen pakolaisaseman tai
oleskeluluvan suojeluntarpeen perusteella myöntää
Liettuan sisäministeriön alainen maahanmuutto-
osasto. Jos henkilö ei saa väliaikaista oleskelulupaa
tai pakolaisstatusta, hänen täytyy lähteä maasta.

Jos turvapaikanhakijan väliaikainen oleskelulupa ku-
motaan, samassa taloudessa asuvien perheenjäsenten
väliaikaiset oleskeluluvat kumoutuvat samalla, paitsi
niissä tapauksissa, joissa heillä on oikeus oleskella
Liettuassa muiden lakiin perustuvien syiden perus-
teella.

Liettuassa käynnistyi IOM:n vapaaehtoisen paluun
ohjelma 1990-luvun puolivälissä. Se tarjoaa maahan-
muuttajille mahdollisuuden ja avustuksen (75 euroa)
palata kotimaahansa turvallisesti, mikäli he suostuvat
vapaaehtoiseen paluuseen.

Suomi

Turvapaikkahakemusten määrä

Vuonna 2006 Suomesta haki yhteensä 2 316 henkilöä
turvapaikkaa. Vuonna 2005 hakemuksia tuli 3574 kpl
eli määrä on laskenut 35 prosentilla 2005-2006 väli-
senä aikana.

Eniten hakemuksia jättivät seuraavista maista tulleet
turvapaikanhakijat: Bulgaria, Irak, Serbia ja Monte-
negro, Venäjä, Valko-Venäjä, Afganistan ja Somalia.
Tällä hetkellä useimmat turvapaikanhakijat ovat per-
heettömiä miehiä. Perheet eivät enää päädy Suomeen
yhtä usein kuin ennen.

Vuonna 2006 turvapaikka myönnettiin 38 ihmiselle,
lähinnä Venäjän ja Irakin kansalaisille. Oleskelulupa
myönnettiin 600 turvapaikanhakijalle. Väliaikainen
oleskelulupa (B-lupa) hylätyille turvapaikanhakijoille,
joita ei voida palauttaa lähtömaahan, myönnettiin 316
ihmiselle Irakista, Afganistanista ja Somaliasta.

Taloudellinen ja muu tuki

Turvapaikkahakemuksen käsittelyn ajan turvapai-
kanhakijat saavat peruspalvelut siinä vastaanottokes-
kuksessa, jossa he ovat kirjoilla. Turvapaikanhakijat
ovat oikeutettuja toimeentulotukeen, jonka tarkoitus
on kattaa kaikki elinkustannukset mukaan lukien
ruoka ja vaatteet. Tuki ei kata majoitusta, jonka ha-
kija saa maksutta vastaanottokeskuksesta. Turvapai-
kanhakijat eivät ole oikeutettuja perhe- tai muihin

sosiaalietuuksiin. Tarvittaessa on mahdollista saada
lainopillista apua ja tulkkauspalveluita turvapaikka-
hakemuksen käsittelyn yhteydessä.

Asuminen

Turvapaikkahakemuksen jättämisen jälkeen viran-
omaiset majoittavat turvapaikanhakijan vastaanotto-
keskukseen, joita on yhteensä 13 eri puolilla Suomea.
Keskukset toimivat joko kunnan, valtion tai Suomen
Punaisen Ristin ylläpitäminä. Turvapaikanhakijalle
voidaan myös hakea asunto yksityisiltä markkinoilta
keskuksen ulkopuolelta. Tässä tapauksessa elinkus-
tannuksia ei kateta.

Vastaanottokeskusten yhteydessä on ryhmäkoteja,
joihin majoitetaan ilman huoltajaa olevat alaikäi-
set turvapaikanhakijat. Ulkomaalaislain perusteella
huostaan otetut turvapaikanhakijat ja muut ulkoma-
laiset sijoitetaan säilöönottoyksikköön.

Terveystieteiden palvelut

Turvapaikanhakijat käyvät saavuttuaan terveystar-
kastuksessa. Hakijat voivat käyttää kunnallista ter-
veydenhuoltoa ja erityistapauksissa myös yksityisiä
palveluja, jos he tarvitsevat kiireellistä lääketieteellistä
hoitoa tai hammashoitoa. Nämä palvelut ovat mak-
suttomia. Joissain vastaanottokeskuksissa on myös
oma terveydenhoitaja. Kidutuksen vuoksi pikaista
hoitoa tarvitsevat turvapaikanhakijat voivat mennä

Helsingissä sijaitsevaan Kidutettujen kuntoutuskeskukseen.

Opiskelu ja koulutus

Vastaanottokeskukset tarjoavat suomen tai ruotsin kielen kielikursseja. Niille osallistuminen ei ole pakollista. Jos vastaanottokeskuksessa asuva turvapaikanhakija kuitenkin kieltäytyy toistuvasti osallistumasta koulutukseen ilman perusteltua syytä, hän saattaa menettää osan tuestaan.

Turvapaikanhakijoiden lapset voivat käydä peruskoulua. Monissa kouluissa nämä lapset osallistuvat ennen normaaliopetukseen menoa maahanmuuttajataustaisten lasten peruskouluun valmistavaan opetukseen, jossa heille opetetaan suomea tai ruotsia. Aikuiset turvapaikanhakijat voivat myös hakea opiskelupaikkaa mistä tahansa koulusta, oppilaitoksesta tai yliopistosta. Oppilaitokset päättävät itse oppilaakseen hyväksymisestään. Turvapaikanhakijat eivät ole oikeutettuja opiskelijan opintotukeen.

Turvapaikanhakijoille myönnettävät luvat

- **Turvapaikka, Geneven sopimuksen mukaan**
- **Oleskelulupa, suojelun tarpeen perusteella**
- **Oleskelulupa, yksilöllisten humanitaaristen syiden perusteella**
- **Oleskelulupa, perheenjäsenelle**
- **Tilapäinen oleskelulupa (B-lupa), hylätylle turvapaikanhakijalle, jota ei voida palauttaa lähtömaahan**

Suomen turvapaikanhakuprosessi

Kun turvapaikanhakija tulee Suomeen, hänen täytyy antaa turvapaikanhakuilmoitus poliisille tai rajaviranomaiselle. Viranomaiset majoittavat hakijan vastaanottokeskukseen. Ulkomaalaisvirasto tekee päätöksen hakemuksesta turvapaikkahaastattelun eli kuulemisen jälkeen. Jos päätös on positiivinen, hakijalle yleensä myönnetään joko pakolaisasema tai suojelun tarpeesta johtuva oleskelulupa.

Negatiivinen päätös voidaan antaa joko normaalin tai nopeutetun menettelyn kautta. Hakemus voidaan myös jättää käsittelemättä. Menettelyn valinnalla on vaikutusta esimerkiksi siihen, miten turvapaikanhakija voidaan käännyttää päätöksen saatuaan.

Jos päätös on tehty normaaliprosessin mukaisesti, turvapaikanhakijalla on oikeus valittaa päätöksestä hallinto-oikeuteen ja mahdollisesti myös korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Jos tuomioistuimen päätös on hylkäävä, turvapaikanhakija poistetaan Suomesta joko siihen maahan, josta hän on ensinnä hakenut turvapaikkaa tai siihen maahan, josta hän on alun perin lähtenyt.

Lähde: Työministeriö. Maahanmuutto ja työluvut 18.10.2006.
Turvapaikanhakijana Suomessa.
Pakolaisneuvonta, 6.2.2007.
<http://www.pakolaisneuvonta.fi/files/Procedure.pdf>

Skotlanti

Turvapaikkahakemusten määrä

Britanniasta haki turvapaikkaa vuonna 2005 yhteensä 25 710 henkilöä (30 840 mukaan lukien elätettävät). Hakemusten lukumäärä laski 24 prosentilla verrattuna vuoteen 2004. Hakemuksista 2 965 tuli ilman huoltajaa turvapaikkaa hakevilta alle 17-vuotiailta lapsilta. Glasgow'ssa asuu tällä hetkellä 5 000 eri alueille sijoitettua turvapaikanhakijaa, jonka lisäksi 80 henkeä asuu ystävien tai sukulaisten luona muissa osissa Skotlantia.

Glasgow'n pakolaisväestö on melko monimuotoista, mutta yli kolmasosa turvapaikanhakijoista tulee Kongon demokraattisesta tasavallasta, Iranista, Pakistanista ja Somaliasta.

Lähde: Home Office Statistical Bulletin 14/06, Home Office 2006 and COSLA Asylum Statistics Glasgow 2006

Vuonna 2005 Britanniasta haki turvapaikkaa 25 710 ihmistä, joista noin 31 prosentille myönnettiin jonkinlainen turvapaikka: rajoitettu oleskelulupa 8 %, humanitaarinen suojelu tai harkinnanvarainen lupa 12 % ja valitukset 12 %. Skotlantia koskevia nimenomaisia lukuja ei ole erikseen saatavana.

Taloudellinen ja muu tuki

Turvapaikanhakijoilla ei ole muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta lupaa työskennellä Britanniasa. Hakijat saavat perusmajoituksen ja avustuksen,

joka on 70 prosenttia (100 % lapsille) siitä toimeentulotuesta, joka annetaan työttömälle Britannian kansalaiselle (tällä hetkellä GBP 40,22 per viikko yli 25-vuotiaalle perheettömälle henkilölle). Alennettua tukea perustellaan sillä, että turvapaikanhakijoiden tukipalvelu NASS (National Asylum Support Service) kustantaa kaasun, sähkön ja veden. Jokaiselle turvapaikanhakijalle tehdään valokuvallinen henkilökortti eli Asylum Registration Card (ARC), joka on esitettävä postissa haettaessa NASS:n sinne toimittamaa taloudellista avustusta.

Lähde: Dispelling the Myths, Telling the Facts. Home Office 10.1.2007

Asuminen

Majoitusta, toimeentulotukea, terveydenhoitoa, koulutusta jne. säätelevät koko Britanniaa koskevat lait.

Turvapaikanhakijoiden majoituksen järjestää NASS. Hakijat sijoitetaan asumaan eri puolille Britanniaa kaupunkeihin, joiden kanssa NASS:llä on sopimus majoituksen tarjoamisesta. Skotlannissa Glasgow on ainoa kaupunki, joka tarjoaa NASS:n majoitusta. Asunnot sijaitsevat eri puolilla kaupunkia, ja niissä on peruskalustus. Monet turvapaikanhakijat asuvat 12–21-kerroksisissa tornitaloissa. Perheettömien turvapaikanhakijoiden täytyy joskus asua yhteismajoituksessa. Asunnoista 81 % kustantavat Glasgow'n kaupunki, kaupalliset organisaatiot ja NMKY.

Ilman huoltajaa olevat alaikäiset turvapaikanhakijat kuuluvat normaalisti sosiaalihuollon vastuualueeseen. Heidät sijoitetaan yleensä hoivakoteihin, joissa on tukityöntekijöitä, tai toisinaan, jos mukana on vanhempi yli 16-vuotias sisarus, omiin asuntoihinsa.

Terveystenhoitopalvelut

Turvapaikanhakijat perheineen ovat oikeutettuja käyttämään Britannian julkista terveydenhuoltoa (National Health Service, NHS). Jos turvapaikkahakemus hylätään, hakijat saavat käyttää vain ilmaisia ensiapupoliklinikkapalveluita, mikäli asiaa koskeva lakialoite hyväksytään.

Opiskelu ja koulutus

Turvapaikanhakijan lapsilla on oikeus käydä ala-astetta (5–11-vuotiaille) ja ylä-astetta (11–16/18-vuotiaille) maksutta, vaikka heidän vanhempiensa turvapaikkahakemus olisi hylätty. Lapset, jotka osaavat

englannin kieltä vain vähän tai eivät lainkaan, lähetetään kouluihin, joissa on avustava kielitaitoyksikkö. 3–5-vuotiaat lapset voivat myös käydä osapäiväisessä lastentarha-esikoulussa, mutta paikkojen puutteen vuoksi kaikki eivät voi hyödyntää tätä esioppimis-mahdollisuutta.

Aikuiset turvapaikanhakijat voivat opiskella osapäiväisesti korkeintaan 16 tuntia viikossa aikuiskoulutuslaitoksissa. Heitä kannustetaan etenkin opiskelemaan englantia toisena vieraana kielenä kursseilla, joita tarjoavat erilaiset opistot, mutta niille pääseminen voi olla vaikeaa pitkän jonotuslistan vuoksi. Riittävän englannin kielen taidon omaavat aikuiset voivat opiskella melkein kaikkia muita aineita maksutta riippuen opiskelupaikkojen saatavuudesta ja oppilaitoksen omasta harkinnasta. Jotkut oppilaitokset kustantavat myös matkakulut.

Turvapaikanhakijoille myönnettävät luvat

. (Rajoitettu) oleskelulupa. Syyskuusta 2005 alkaen kaikki turvapaikanhakijat, joiden turvapaikkahakemus on hyväksytty, saavat viiden vuoden väliaikaisen oleskeluoikeuden pakolaisina. Aiemmin oleskeluoikeuden kestoa ei rajoitettu. Oleskeluluvan saaneilla pakolaisilla on samat oikeudet kuin Britannian kansalaisillakin.

. Harkinnanvarainen oleskelulupa tai humanitaarinen suojelu. Lupa myönnetään kolmeksi vuodeksi, jos yksilön palauttamista omaan maahansa pidetään liian vaarallisena. Tämän luvan saaneilla ihmisillä on samat oikeudet kuin Britannian kansalaisillakin.

Turvapaikanhakijat eivät ole oikeutettuja opiskelijan opintotukeen, mikä tekee yliopisto-opintojen suorittamisesta käytännössä lähes mahdotonta korkeiden lukukausimaksujen vuoksi.

Suurimmalla osalla turvapaikanhakijoista ei ole työlupaa. Jotkut turvapaikanhakijat, joiden hakemusta ei ole käsitelty 12 kuukauden kuluessa heidän saapu-

Skotlannin turvapaikanhakuprosessi

Britannian hallitus on ottanut käyttöön uuden turvapaikanhakumallin (NAM, New Asylum Model) toukokuun 2005 ja huhtikuun 2007 välisenä aikana turvapaikkahakemusten käsittelyn nopeuttamiseksi. Käsittelyä odottaa edelleen suuri määrä vanhoja tapauksia, ja joissain tapauksissa ihmiset ovat odottaneet päätöstä kuusi vuotta. Nämä ”periytyvät” hakemukset käsitellään vanhan prosessin mukaisesti. Uuden prosessin myötä turvapaikkaa on haettava saapumispaikassa (”port of entry”, esim. lentokenttä) välittömästi Britannian maaperälle tultaessa. Maahanmuuttoviranomainen suorittaa seulontahaastattelun ja kerää tiedot hakijan matkustustiestä, rekisteröi hänen nimensä ja ottaa valokuvat ja sormenjäljet. Tapaustyöntekijä suorittaa tämän jälkeen alkuhaastattelun, ja ensimmäinen päätös hakemuksesta tehdään kahden viikon kuluessa. Turvapaikanhakijalle mahdollisten valitusten määrää on supistettu, ja tavoite on, että koko hakemusprosessi saadaan käsiteltyä puolessa vuodessa.

misestaan Britanniaan, voivat hakea työlupaa. Toisilla, jotka ovat saapuneet maahan ennen kuin hallitus vuonna 2002 peruutti työskentelyoikeuden, on edelleen työlupa.

Turvapaikanhakijan oikeus majoitukseen, aikuiskoulutukseen ja julkiseen terveydenhoitoon muuttuu, jos turvapaikkahakemus hylätään. NASS:n antama toimeentulotuki loppuu 21 päivän kuluessa turvapaikanhakijan viimeisen valituksen hylkäämisestä. Lisäksi hakijan on lähdettävä asunnostaan. Hallituksen politiikan mukaan turvapaikanhakija tulee palauttaa takaisin omaan maahansa mahdollisimman pian. Kuitenkin arviolta 155 000–283 000 hylkäävän päätöksen saanutta turvapaikanhakijaa asuu edelleen Britanniassa. Pieni osa heistä voi hakea lyhytaikaista taloudellista avustusta (”hard case support”), joka koostuu ruokakauppaseteleistä ja hostelli- tms. majoituksesta. Kelpoisuus riippuu seuraavista seikoista: 1) hakijan vakava sairaus, 2) vapaaehtoisen matkustustiestin puuttuminen takaisin hakijan omaan maahan ja 3) ilmoittautuminen hallituksen vapaaehtois- ta paluuta tukevaan ohjelmaan (VAARP, Voluntary Assisted Return and Reintegration Programme). Kesäkuussa 2006 vain 6 145 hakijaa sai kyseistä tukea. Lisätietoa aiheesta saa Refugee Action -järjestön julkaisusta The Destitution Trap osoitteesta www.refugee-action.org.uk.

Turvapaikkahakemusten määrä

Vuonna 2006 tehtiin 3 134 turvapaikkahakemusta, joissa edustettuina oli yhteensä 7 093 ihmistä (sisälteen perheenjäsenet). Turvapaikkahakemusten määrä oli korkeampi vuonna 2006 kuin vuonna 2005, mutta pienempi kuin vuonna 2004. Suurin osa turvapaikanhakijoista tulee Venäjän federaatiosta (erityisesti Tšetšeniasta).

Ulkomaalais- ja kotiuttamisviraston (ensimmäisen asteen instanssi) v. 2004–2006 antamat turvapaikkapäätökset:

Vuosina 2004–2006 turvapaikan saaneiden ihmisten määrä nousi 305 henkilöstä (2004) 425 henkilöön

Turvapaikanhakijoille myönnettävät luvat

. Väliaikainen oleskelulupa: Vaikka turvapaikkahakemus evättäisiin, hakija voi silti saada väliaikaisen oleskeluluvan, joka on toissijainen suojelumoto. Tämän luvan saaneilla turvapaikanhakijoilla on oikeus tehdä töitä, opiskella ja käyttää terveydenhoitopalveluita. Suojelun myöntämistä koskevan lain perusteella he eivät kuitenkaan kuulu valtion kotouttamisohjelman piiriin kuten virallisen pakolaisstatuksen saaneet henkilöt.

(2006). Samoin myös väliaikaisen oleskeluluvan saaneiden määrä kasvoi 826 henkilöstä (2004) 2 048 henkilöön (2006). Vuonna 2006 jätettiin käsittelemättä muodollisista syistä 3 875 henkilön hakemus.

Taloudellinen ja muu tuki

Vastaanottokeskuksissa olevat turvapaikanhakijat saavat kaikki ateriat ruokalassa, vaatteet ja jalkineet, terveydenhoitoa, puolan kielen opetusta, matkalippuja julkiseen liikenteeseen, taskurahaa ja alaikäiset mahdollisuuden käydä valtiollista koulua.

Asuminen

Turvapaikanhakijat saavat majoituksen vastaanottokeskuksissa. Puolassa on 18 vastaanottokeskusta

. Turvapaikka: Turvapaikanhakijalle voidaan myöntää turvapaikka Puolasta hänen pyynnöstään, kun henkilön suojeleminen on oleellisen tärkeää, ja kun se on Puolan tasavallan etujen mukaista. Vuosina 2003–2005 Puolasta haki turvapaikkaa 26 ihmistä. Kukaan heistä ei saanut sitä.

turvapaikanhakijoille. Joulukuussa 2006 vastaanottokeskuksissa asui 3 547 turvapaikanhakijaa.

Erityistapauksissa turvapaikanhakijoilla on mahdollisuus asua vastaanottokeskusten ulkopuolella. Tällöin he ovat oikeutettuja majoitus- ja ateriakuluja vastaan taloudelliseen tukeen.

Terveydenhoitopalvelut

Turvapaikanhakijat voivat käyttää julkisia terveydenhoitopalveluja samoin kuin Puolan kansalaisetkin.

Opiskelu ja koulutus

Turvapaikanhakijoiden lapsilla on oikeus käydä maksettua ala-astetta (7–12 v.), yläastetta (13–15 v.) ja lukiota vastaavaa koulua (16–18 v.). Vastaanottokeskuksissa olevien turvapaikanhakijoiden lapset saavat oppimateriaalit. Turvapaikanhakijat saavat myös puolan kielen opetusta ja perusmateriaaleja kielenopiskelua varten. Alle 18-vuotiaiden oppivelvollisuus koskee myös turvapaikanhakijoiden lapsia.

Puolan turvapaikanhakuprosessi

Turvapaikanhakija osoittaa turvapaikkahakemuksensa Puolan ulkomaalais- ja kotiuttamisviraston johtajalle rajavartiolaitoksen komentavan upseerin kautta. Ulkomaalaisen, jolla ei ole lupaa saapua Puolaan, on annettava turvapaikkahakemuksensa rajatarkastuksessa.

Hakemuksen vastaanottava viranomainen informoi turvapaikanhakijaa hänen ymmärtämällään kielellä turvapaikanhakumenettelyn toiminnasta ja periaatteista sekä turvapaikanhakijan oikeuksista, velvollisuuksista ja näiden velvoitteiden toteuttamisen laiminlyönnin juridisista vaikutuksista.

Päätökset pakolaisaseman myöntämisestä ja eväämisestä tehdään ulkomaalais- ja kotiuttamisviraston johtajan toimesta kuuden kuukauden kuluessa hakemuksen jättämisestä. Turvapaikanhakijalla on oikeus valittaa päätöksestä pakolaislautakunnalle 14 päivän kuluessa ensimmäisen asteen päätöksen vastaanottamisesta.

Lähde: www.uric.gov.pl

Jos turvapaikkapäätös on kielteinen, turvapaikanhakija joko saa väliaikaisen oleskeluluvan tai hänet määrätään poistumaan maasta päätöksessä ilmaistun ajan puitteissa, joka ei kuitenkaan voi ylittää 30 päivää. Jos turvapaikanhakija valittaa kielteisestä päätöksestä, valitusviranomaiset määräävät uuden aikarajan (joka ei voi ylittää 14 päivää). Hakijat, joiden hakemus on hylätty, voivat saada apua ja tukea vapaaehtoiseen paluuseen IOM:ltä (International Organization of Migration) Puolan sisä- ja hallintoministeriön ja IOM:n välisen sopimuksen ja siihen perustuvan avustetun vapaaehtoisen paluun ohjelman puitteissa. Lisäksi heille voidaan tarjota takaisinpaluutukea.

Italia

Turvapaikkahakemusten määrä

Italian tiedot turvapaikanhakijoista ovat epäyhtenäisiä, eikä virallisesta kokonaismäärästä ole tietoja. Italia on itse asiassa ainoa Euroopan unionin jäsenmaa, joka ei anna virallisia tietoja turvapaikanhakijoiden kokonaismääristä. Viimeisen saatavissa olevan epävirallisen tiedon mukaan vuonna 2004 ”noin” 14 000 ihmistä haki turvapaikkaa Italiasta.

Suurin osa Italiaan pakolaisiksi hyväksytyistä ihmisistä tulee Somaliasta, Etiopiasta ja Eritreasta historiallisista syistä johtuen. Seuraavaksi eniten turvapaikanhakijotia tulee Togosta, Kongosta, Sudanista ja Iranista pakolaisaseman keskuslautakunnan tietojen mukaan. UNCHR:n tiedot eroavat hieman, mutta luvut ovat yhteneväisiä siinä suhteessa, että vain noin 10 % hakemuksista hyväksytään.

Tällä hetkellä Italiassa on seitsemän hakemusten käsittelykeskusta.

Taloudellinen ja muu tuki

Italia on ainoa Euroopan yhteisön jäsenmaa, jolla ei ole järjestelmällistä turvapaikka-asioita koskevaa lainsäädäntöä siitä huolimatta, että Italian perustuslaki on yksi edistyneimmistä laeista, mitä tulee ihmisoikeuksien loukkauksia paenneiden ihmisten suoje- luun. Turvapaikkasäännöt ovat perinteisesti olleet osa

yleistä maahanmuuttolainsäädäntöä, mutta niistä ei ole koskaan keskusteltu kattavasti ja perusteellisesti.

Italiassa turvapaikanhakija saa päivittäisen määrärahan, joka on 18 euroa. Turvapaikanhakijalla on oikeus työskennellä Italiassa, kun hakemuksen jättämisestä on kulunut kuusi kuukautta.

Asuminen

Italiassa on laadukkaita kotouttamisohjelmia, mutta tarjolla ei ole riittävästi majoituspaikkoja. Kaikki turvapaikanhakijat eivät siksi löydä majoitusta, ja heidät joudutaan lähettämään ns. tunnistuskeskuksiin, joista ei kaikissa tapauksissa ole mahdollista poistua.

Terveystenhoitopalvelut

Turvapaikanhakijat perheineen ovat oikeutettuja käyttämään Italian julkista terveydenhuoltojärjestelmää turvapaikkahakemuksensa käsittelyn aikana.

Opiskelu ja koulutus

Turvapaikanhakijoiden lapsilla on oikeus käydä maksutta ala-astetta (6–10 v.) ja yläastetta (11–16 v.).

Turvapaikanhakijoilla on samat oikeudet opiskella yliopistossa kuin Italian kansalaisilla. Heillä on samat oikeudet saada vapautus yliopistomaksuista kuin toimeentulotuella elävillä italialaisilla.

Aikuiset voivat osallistua paikallisviranomais- ten rahoittamiin opiskeluohjelmiin. Eri alueil- la toimii erilaisia ohjelmia.

Turvapaikanhakijoille myönnettävät luvat

. Pakolaisstatus: Kahden vuoden oleskeluoikeus, joka on uusittavissa. Pakolaisella on oikeus Italiasta poistumiseen ja perheen yhdistämiseen. Turvapaikanhakijoilla ei ole näitä oikeuksia.

. Humanitaarinen asema: Kahden vuoden oleskeluoikeus, perheenyhdistäminen ei sallittu.

Italian turvapaikanhakuprosessi

Turvapaikkaa on haettava 18 päivän kuluessa maahan saapumisesta turvapaikanhakijan oleskelukaupungin poliisiasemalta. Koko prosessin ei pitäisi kestää 40 päivää kauempaa, mutta turvapaikanhakija joutuu kuitenkin tavallisesti odottamaan vastausta 12–18 kuukautta.

Lautakunta kutsuu turvapaikanhakijan kuultavaksi, ja hakijalla on oikeus saada tähän kuulemiseen edustajakseen asianajaja maksutta. Kuulemisen jälkeen lautakun- nan tulisi tehdä päätös kolmen päivän kuluessa.

Kielteisen päätöksen saaneen hakijan on poistuttava Italiasta 15 päivän kuluessa. Hän voi pyytää päätöksen uudelleen käsittelyä tai valittaa päätöksestä tuomioistui- meen, jolloin hänellä on oikeus maksuttomaan oikeus- apuun. Valitusaikana turvapaikanhakijan juridinen ase- ma on epäselvä johtuen siitä, että asiasta ei ole Italiassa tarkkaa lainsäädäntöä.

Kuka on turvapaikanhakija – kuka on pakolainen?

Pakolainen on henkilö, “jolla on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa kotimaassaan vainon kohteeksi rotunsa, uskontonsa, kansallisuutensa tai mielipiteensä vuoksi tai sen takia, että hän kuuluu tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään, ja joka oleskelee kotimaansa ulkopuolella ja joka tällaisen uhan vuoksi ei voi tai halua palata kyseiseen maahan”.

Vuoden 1951 Geneven sopimus pakolaisten oikeudellisesta asemasta

YK:n pakolaisjärjestön UNHCR:n (United Nations High Commissioner for Refugees) arvion mukaan maailmassa elää tällä hetkellä noin 20,8 miljoonaa ihmistä, jotka ovat joutuneet lähtemään kodeistaan pakosalle. Useimmat ovat hakeneet suojaa kotimaansa lähialueilta. Jotkut hakeutuvat kauemmaksi. Suomesta vuosittain turvaa hakevien määrä on viimeisen kymmenen vuoden aikana vaihdellut 700:n ja 3 400:n välillä.

Suomi allekirjoitti Geneven pakolaissopimuksen 1968, ja muiden sopijavaltioiden tavoin Suomi on velvollinen suojelemaan pakolaisia ja alueeltaan turvaa hakevia ihmisiä. Sopimus kieltää näiden ihmisten karkotuksen ja palauttamisen alueelle, jossa heidän henkeään ja vapauttaan uhataan.

Geneven pakolaissopimuksessa määritellään myös se, kuinka pakolaisia on kohdeltava. Pakolaisille kuuluvat perusihmisoikeudet, kuten oikeus perhe-elämään, vapaus liikkua ja valita uskontonsa. Heille on suotava vähintään samat oikeudet kuin muille maassa laillisesti oleskeleville ulkomaalaisille.

Kiintiöpakolaiset

Suomen valtio varautuu vuosittain talousarviossaan ottamaan vastaan tietyn määrän pakolaisia Tässä budjetissa vahvistetussa pakolaiskiintiössä Suomeen tulevia ihmisiä kutsutaan kiintiöpakolaisiksi. Osa kiintiöstä varataan hätätapauksille. Vuoden 2007 pakolaiskiintiö on 750.

Turvapaikanhakijoista poiketen kiintiöpakolaiset ovat saaneet pakolaistatuksen jo ennen Suomeen tuloaan. Sen on heille myöntänyt YK:n pakolaisjärjestö UNHCR. Kiintiöpakolaiset valitaan hätätapauksia lukuun ottamatta suomalaisten viranomaisten tekemien haastattelujen perusteella. Kiintiöpakolaiset tulevat usein pakolaisleireiltä.

Turvapaikanhakijat

Turvapaikanhakija on henkilö, joka hakee turvaa vieraasta valtiosta. Suomesta turvapaikkaa hakeva voi hakea heti rajalta tai pian maahan-tulon jälkeen. Vain pienelle osalle turvapaikanhakijoista myönnetään Geneven sopimuksen mukainen pakolaistatus, joka perustuu henkilökohtaiseen vainoon. Sen sijaan turvapaikanhakija voi saada oleskeluluvan suojeluntarpeen perusteella, kun häntä uhkaa epäinhimillinen tai ihmisarvoa loukkaava kohtelu kotimaassaan. Oleskeluluvan voi saada myös humanitaarisin perustein. Näin käy esimerkiksi silloin, kun turvapaikanhakijan kotiinpaluu on aseellisen selkkauksen tai ympäristökatastrofin vuoksi mahdotonta.

Koonnut: Anne Vihelä

UNHCR:N HUOLEHTIMAT, MANDAATTIIN KUULUVAT HENKILÖT 2005–2006		
Alue	1.1.2005	1.1.2006
Aasia	7,230,100	8,603,600
Afriikka	4,855,200	5,169,300
Eurooppa	4,426,400	3,666,700
Latinalainen Amerikka & Karibia	2,070,800	2,513,000
Pohjois-Amerikka	853,300	716,800
Oseania	82,600	82,500
YHTEENSÄ	19,518,400	20,751,900

Lähde: UNHCR http://www.unhcr.fi/Pdf/basics/ref_by_nr2006.pdf

UNHCR:N HUOLEHTIMAT, MANDAATTIIN KUULUVAT HENKILÖT		2005–2006
Alue		Yhteensä
Pakolaiset	8,400,000	20,800,000 Lähde: UNHCR
Turvapaikanhakijat	773,500	
Maansisäiset pakolaiset (evakot)	6,600,000	
Palautetut ja maansisäiset pakolaiset	1,600,000	
Kansalaisuudettomat	2,400,000	
Muut	960,400	

Lisätietoja: UNHCR Global Report 2006 <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/home>

Sanastoa

Maahanmuuttaja? Turvapaikanhakija? Pakolainen? Ulkomaalaisia kuvaavia sanoja on käytössä paljon. Joillakin termeillä on selkeitä laillisia merkityksiä, jotkut taas saattavat olla alun perin yksittäisten ihmisten ”heittoja”, jotka ovat jääneet arkikieleen vihjailevina tai provosoivina. Ihmisoikeuksien- ja arvon takia on tärkeää, että myös ulkomaalaisia koskevista asiasta puhutaan niiden oikeilla nimillä, ja niiden kuvaamiseen käytetään oikeita sanoja.

Turvapaikanhakija

Turvapaikanhakija on henkilö, joka hakee turvaa vieraasta valtiosta. Vain pienelle osalle turvapaikanhakijoista myönnetään YK:n pakolaissopimuksen mukainen pakolaisstatus, joka perustuu henkilökohtaiseen vainoon. Sen sijaan turvapaikanhakija voi saada oleskeluluvan suojeluntarpeen perusteella (esim. epäinhimillisen kohtelun uhka kotimaassa) tai humanitaarisin perustein (esim. kotiinpaluu mahdollisen aseellisen selkkauksen tai ympäristökatastrofin takia).

Pakolainen

Pakolainen on henkilö, joka nauttii kansainvälistä suojelua oman kotimaansa ulkopuolella. Hänellä on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskuntaluokkaan kuulumisen tai poliittisen mielipiteen johdosta, hän oleskelee kotimaansa ulkopuolella ja on kykenemätön tai sellaisen pelon johdosta haluton turvautumaan sanotun maan suojaan, tai hän olematta minkään maan kansalainen oleskelee entisen pysyvän asuinmaansa ulkopuolella ja edellä mainittujen seikkojen tähden on kykenemä-

tön tai sanotun pelon vuoksi haluton palamaan sinne.

Ulkomaalainen

Suomessa ulkomaalaisella tarkoitetaan henkilöä, joka ei ole Suomen kansalainen.

Siirtolainen

Siirtolainen on henkilö, joka muuttaa pysyvästi asumaan toiseen maahan. Siirtolaisella tarkoitetaan sekä maahanmuuttajaa että maastamuuttajaa.

Maahanmuuttaja

Maahanmuuttajia ovat ihmiset, jotka asettuvat asumaan esim. Suomeen vuodeksi tai pidemmäksi ajaksi. Maahanmuuttajia ovat siis kaikki ulkomailta muuttajat, niin pakolaiset kuin EU:n kansalaisetkin.

Kiintiöpakolainen

Kiintiöpakolainen on henkilö, jolla on YK:n pakolaisasiain päävaltuutetun (UNHCR) myöntämä pakolaisen asema, ja joka saapuu maahan valtion määrittelemän pakolaiskiintiön puitteissa. Suomen valtio määrittää pakolaiskiintiön vuosittain. Kiintiöpakolaiset tulevat usein pakolaisleireiltä.

Maansisäinen pakolainen

Maansisäiset pakolaiset eli evakot ovat ihmisiä, jotka ovat joutuneet jättämään kotinsa, mutta eivät ole poistuneet kotimaastaan.

Turvapaikka

Valtion myöntämä suoja sen alueelle paenneelle ulkomaalaiselle. Oleskelulupa, joka annetaan ulkomaalaiselle turvapaikkaprosessissa pakolaisaseman perusteella.

Vastaanottokeskus

Vastaanottokeskus on paikka, joka tarjoaa asuinpaikan turvapaikkaa Suomesta hakeville. Vuonna 2007 Suomessa on 13 turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskusta, jotka ovat valtion, kuntien tai järjestöjen ylläpitämiä. Vastaanottokeskuksessa asuminen on ilmaista, ja asumisen on tarkoitus kestää niin kauan, kunnes hakijan turvapaikkahakemus on ratkaistu. Vastaanottokeskuksessa työskentelee johtaja, sosiaalityöntekijä, terveydenhoitaja, sairaanhoitaja, ohjaaja, toimistosihtööri, etuuskäsittelijä ja muita työntekijöitä.

Ulkomaalaisvirasto

Ulkomaalaisvirasto (UVI) on Suomen sisäasiainministeriön alainen virasto, joka käsittelee ja ratkaisee maahantuloon, maassa oleskeluun, pakolaisuuteen ja Suomen kansalaisuuteen liittyviä asioita. Toimintansa virasto aloitti 1.3.1995.

UNHCR

United Nations High Commissioner for Refugees eli Yhdistyneiden Kansakuntien pakolaisasioiden päävaltuutetun toimisto on perustettu vuonna 1951 auttamaan toisen maailmansodan jälkeisiä eurooppalaisia pakolaisia. UNHCR:n tehtäviin kuuluu kansainvälisen suojelun tarjoaminen pakoon joutuneille, kestävien ratkaisujen etsiminen pakolaisongelmaan ja hätäavun antaminen pakolaistilanteissa.

Oleskelulupa

Oleskeluluvalla tarkoitetaan valtion jollekin tietylle henkilölle myöntämää määräaikaista tai pysyvää lupaa asua valtionsa alueella. Määräaikaisia oleskelulupia ovat jatkuva (A) ja tilapäinen (B).

Lähde: Suomen Pakolaisapu

Jatkuva oleskelulupa

Lupa myönnetään turvapaikanhakijalle, joka on saanut oleskeluluvan esim. suojelun tarpeen perusteella tai humanitaarisin perustein. Luvalla voidaan myöntää jatkoa enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Jatkuvaan oleskelulupaan merkitään kirjaintunnus A.

Tilapäinen oleskelulupa (B-status)

Lupa myönnetään turvapaikanhakijalle, joka on saanut kielteisen päätöksen turvapaikkahakemukseensa, mutta jota ei voida tilapäisesti käännnyttää takaisin kotimaahansa. Lupa myönnetään vuodeksi kerrallaan. Tilapäiseen oleskelulupaan merkitään kirjaintunnus B.

Pysyvä oleskelulupa

Pysyvän luvan voi saada, kun on oleskellut Suomessa yhtäjaksoisesti neljä vuotta jatkuvalla oleskeluluvalla. Lisäksi hakijan on täytettävä ne edellytykset, joilla jatkuva oleskelulupa voidaan myöntää.

Käännnyttäminen

Maastapoistamismenettely. Kun ulkomaalaisella ei ole ollut oleskelulupaa ja hänet päätetään poistaa maasta, hänet käännnytetään.

(kts. myös karkottaminen)

Karkottaminen

(maasta karkottaminen)

Maastapoistamismenettely. Jos ulkomaalaisella on, tai on ollut, oleskelulupa, ja hänet päätetään poistaa maasta, hänet karkotetaan. (kts. myös käännnyttäminen)

Turvapaikkatutkinta

Menettely, jossa poliisi tai rajavartija ensin selvittää turvapaikanhakijan henkilötiedot ja hänen matkareittinsä. Sen jälkeen Ulkomaalaisvirasto puhuttelee hakijan selvittääkseen hänen perusteensa turvapaikkahakemukselle.

Lähde: Suomen Ulkomaalaisvirasto

Etnisyys

Jokaisen ihmisen kantama piirre, johon vaikuttavat muun muassa syntyperä, kieli, nimi, sukulaisuus, asuinalue, tapakulttuuri, taloudelliset siteet, uskonto ja taide. Mikään näistä piirteistä ei yksinään luo etnisyyttä. Merkittäväksi nousee ryhmän jäsenten itsensä kokema, subjektiivinen etninen identiteetti.

Kotoutuminen, kotouttaminen

Kotoutumisella ja integroitumisella tarkoitetaan samaa asiaa eli maahanmuuttajan yksilöllistä kehitystä, jonka tavoitteena on hänen osallistumisensa työelämään ja yhteiskunnan toimintaan samalla omaa kieltään ja kulttuuriaan säilyttäen. Sen sijaan kotouttamisella viitataan viranomaisten järjestämiin kotoutumista edistäviin ja tukeviin toimenpiteisiin, voimavaroihin ja palveluihin.

Monikulttuurisuus

Eri kulttuurisia ja kielellisiä taustoja edustavien ryhmien tasa-arvoinen rinnakkaiselo. Viime aikoina ovat yleistyneet myös käsitteet monimuotoisuus ja moniarvoisuus, jotka viittaavat ihmisten erilaisuuden huomioimiseen laajemmin. Monikulttuurisuus- ja moniarvoisuusajattelun lähtökohta on, että vaikka ihmiset ovat erilaisia, he ovat yhdenvertaisia suhteessa toisiinsa.

Paluumuuttaja

Ulkomailta Suomeen muuttava ulkosuomalainen, joka on asunut pitemmän tai lyhyemmän ajanjakson Suomen rajojen ulkopuolella ja palaa takaisin Suomeen. Suomessa paluumuuttaja-käsitettä käytetään entisistä ja nykyisistä Suomen kansalaisista sekä entisen Neuvostoliiton alueelta peräisin olevista henkilöistä eli inkerinsuomalaisista, joilla on suomalainen syntyperä.

Rasismi

Ideologia, jonka mukaan ihmiset kuuluvat eri rotuihin. Jotkut rodut nähdään muita kehittyneempinä, ja se antaa niille oikeutuksen alistaa vähemmän kehittyneisiin rotuihin kuuluvia. Ominaisuuksien uskotaan periytyvän sukupolvelta toiselle. Arkikielessä sanaa on sovellettu myös muihin yhteyksiin, kuten puhuttaessa ikärasismista ikään liittyvän syrjinnän yhteydessä.

Valtaväestö

Tilanteesta riippuen sanaa käytetään viittaa maan esimerkiksi etniseen tai kielelliseen enemmistöön. Sillä korvataan usein viittaukset ”suomalaisiin”, koska suomalainen voidaan määritellä niin monella tavalla esimerkiksi painottamalla kulttuuritaustaa, verenperimää tai kansalaisuutta. Jotkut puhuvat myös kansasuomalaisista tai pääväestöstä.

Vähemmistö

Muodostaa lukumääräisesti vähemmistön verrattuna valtaväestöön tai suurempiin kansallisiin ryhmiin, ei ole määräävässä tai lukumääräisesti hallitsevassa asemassa ja osoittaa haluavansa säilyä omaleimaisena ryhmänä.

Yhdenvertaisuus

Ihmisten tasaveroista kohtelua kansalaisuudesta, etnisestä alkuperästä, seksuaalisesta suuntautumisesta, iästä, sukupuolesta, vammasta tai muista henkilöön liittyvistä piirteistä huolimatta. Yksinkertaisimmillaan yhdenvertaisuus on erilaisuuden hyväksymistä ja toisen ihmisen kunnioittamista sellaisena kuin hän on.

Lähde: Ahaa! Avaimia monikulttuurisen kohtaamiseen –materiaali, Nelliapila-hanke, MLL

Perheenyhdistäminen

Suomessa asuva pakolainen voi saada lähiomaisensa Suomeen perheenyhdistämissäännösten perusteella. Lähiomaiseksi katsotaan puoliso sekä alle 18-vuotiaat lapset, myös adoptoidut.

Lähde: Ihmisoikeudet.net

Henkilökortti

Turvapaikanhakija saa vastaanottokeskuksesta epävirallisen henkilökortin, jolla voi todistaa olevansa vastaanottokeskuksen asiakas. Joillekin turvapaikanhakijoille asukaskortti voi olla ainoa todiste heidän henkilöllisyydestään.

Sanaston koonnut: Anne Vihelä

Voit kuulla tai lukea myös...

- **”Laittomista pakolaisista”**, jotka saapuvat ilman passia tai asianmukaisia papereita.

Ei ole olemassa laittomia pakolaisia. Henkilö, joka hakee turvapaikkaa, ei oleskele maassa laittomasti, vaikka olisikin saapunut maahan laittomin keinoin. Maahantulotavan ei myöskään tule pakolaisoikeuden sääntöjen mukaan vaikuttaa mahdollisen turvapaikan myöntämiseen. Pakolaiseksi lähteminen tai pakolaisuudessa eläminen ei ole koskaan ”laitonta”. Usein turvapaikanhakijoilla ei ole mahdollisuutta hankkia virallisia matkustusasiakirjoja ennen pakoon lähtöään.

Mikäli pakolaista vainoavat kotimaan viranomaiset, voi passin saaminen olla mahdotonta. Vieraan maan viisumin hankkiminen voi olla vaarallista, tai viisumia ei edes myönnetä. Tämän vuoksi

monet turvapaikanhakijat turvautuvat salakuljettajiin ja väärennetyihin asiakirjoihin.

- **”Elintasopakolaisista”**, jotka hakevat vain parempaa taloudellista elämää.

Vakavat aseelliset konfliktit ja ihmisoikeusloukkaukset tapahtuvat usein maailman köyhimmissä maissa. Köyhyys siis edesauttaa sotien ja konfliktien syntymistä. Tämän vuoksi Suomeen ja Eurooppaan tulevista turvapaikanhakijoista suurin osa tulee köyhistä maista. Köyhyys sinänsä ei kuitenkaan oikeuta saamaan turvapaikkaa. Jos huono elintaso on ainoa peruste turvapaikkahakemukselle, hakemus hylätään.

Lähde: 10 väitettä ja faktaa turvapaikanhakijoista ja pakolaisista -esite, Amnesty Internationalin Suomen osasto, Pakolaisneuvonta ry ja Suomen Punainen Risti

Becoming More Visible – projektin yhteystiedot

HALLINTO

Becoming More Visible -projekti

SPR, Varsinais-Suomen piiri

Yliopistonkatu 24 A 14

20100 Turku

Pauli Heikkinen

Projektipäällikkö

pauli.heikkinen@redcross.fi

pauli.heikkinen@becomingmorevisible.net

Puh. (02) 274 5541

GSM 040 770 9341

Faksi (02) 274 5542

Sanna Kantosalmi

Projektsihteeri

sanna.kantosalmi@becomingmorevisible.net

Puh. (02) 274 5540

GSM 040 770 9347

Faksi (02) 274 5542

TURKU

Becoming More Visible -projekti

SPR, Turun vastaanottokeskus

Metallikatu 6 c

20240 Turku

Suvi Kaljunen

Projektikoordinaattori

suvi.kaljunen@becomingmorevisible.net

GSM 040 741 7892

Faksi (02) 276 4100

KAJAANI

Becoming More Visible -projekti

Kajaanin vastaanottokeskus

Lönnrotinkatu 3

87100 Kajaani

Tuomo Heikkinen

Projektikoordinaattori

tuomo.heikkinen@becomingmorevisible.net

Puh. (08) 613 4735

GSM 040 770 9391

TAMPERE

Becoming More Visible -projekti

Tampereen vastaanottokeskus

Pohjolankatu 25 A

33500 Tampere

Aleksanteri Kiviluoto

Projektikoordinaattori

aleksanteri.kiviluoto@becomingmorevisible.net

GSM 050 329 8993

SEINÄJOKI

Becoming More Visible -projekti

SPR

Laturitie 2

60510 Hyllykallio (Nurmo)

Anne Vihelä

Projektikoordinaattori

anne.vihela@becomingmorevisible.net

GSM 040 707 2602

KANSALAIK- JA TYÖ-

VÄENOPISTOJEN LIITTO

Becoming More Visible -projekti

Kansalais- ja työväen-

opistojen liitto

Hämeenkatu 25 B

33200 Tampere

Teija Enoranta

Projektsuunnittelija

teija.enoranta@becomingmorevisible.net

Puh. (03) 273 2042

GSM 040 770 9375

Tämän painotuotteen käyttöoikeuksia hallinnoi Becoming More Visible –projektin päättymisen jälkeen (1.1.2008 lähtien) Kansalais- ja työväenopistojen liitto. Jos haluat monistaa, tulostaa, tuottaa uudelleen tai muokata tämän painotuotteen sisältöä osin tai kokonaan, ota yhteyttä:

Kansalais- ja työväenopistojen liitto KTOL – Medborgar- och arbetarinstitutens förbund MAIF ry
Annankatu 25 A, 00100 Helsinki
Toiminnanjohtaja Heljä Nurmela hnurmela@ktol.fi
Puh. (09) 6122 4330

Becoming More Visible

- projektissa valmistunut materiaali
- tiedustelut ja tilaukset www.becomingmorevisible.net
- 1.1.2008 alkaen kysy alla mainituilta tahoilta

Kansalais- ja työväenopistojen liitto KTOL

Empowerment

– materiaalikokoelma osat 1–4:

- I Elämänhallinnasta empowermenttiin
– tue turvapaikanhakijan toimintaa
- II Hyvät käytännöt
– tue turvapaikanhakijan toimintaa
- III Työssä turvapaikanhakijan kanssa
- IV Turvapaikanhakijan tietoyhteiskuntaan

Kirjasarja on tarkoitettu opiston opettajille, aikuiskouluttajille, vastaanottokeskusten henkilökunnalle, vapaaehtoisille – työyhteisöille ja yksilöille – kaikille, jotka järjestävät tai voisivat järjestää turvapaikanhakijoille aktivoivaa toimintaa.

asap Kansainvälisen kumppanuuden, ASAP:n julkaisut:

- > Supporting Empowerment of Asylum Seekers – Developing Good Practice (painettu julkaisu ja sähköinen versio)
- > Legal Policy (CD ja sähköinen versio)
- > Developing Models for Effective Accredited Qualifications to Build the Capacity of Those Working with Asylum Seekers Across the EU - A Toolkit (painettu julkaisu ja sähköinen versio)
- > Final Report of ASAP Partnership (DVD ja sähköinen versio)

Eila ja Ossi

– suomen kielen opetuksen materiaali
(painettu julkaisu, CD ja sähköinen versio)

Eila ja Ossi on suomen kielen oppikirja, joka esittelee keskeiset kielioppiasiat mahdollisimman vähin kielioppillisin termein. Tekstit kertovat tavallisen perheen arjesta Suomessa. Mukana on myös pieniä tietoisuuksia, jotka esittelevät suomalaista luontoa, kulttuuria ja yhteiskuntaa: mille liputamme, kun liputamme Minna Canthille ja tasa-arvolle? Kirjan lopussa on materiaalia myös luku- ja kirjoitustaidon tukea tarvitseville ja muuten hitaille oppijoille.

Tietoyhteiskuntavalmiuksien ohjauksen materiaalit

englannin, arabian, somalian ja farsin kielillä (verkkoaineisto www.becomingmorevisible.net-sivulla)

SPR, pakolaistiimi

ALKU-dvd

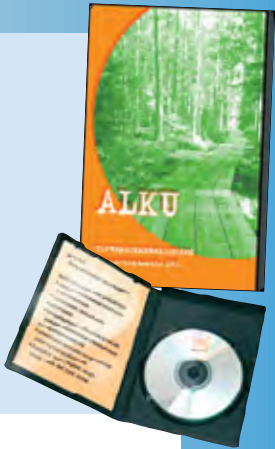
– Turvapaikanhakijan alkuorientaatio

ALKU-dvd sisältää tietoa ja käytäntöjä

- vastaanottokeskuksessa asumisesta ja peruspalveluista
- viranomaisten vastuualueista
- asioimisesta
- turvapaikanhakijan oikeuksista ja velvollisuuksista suomalaisessa yhteiskunnassa
- turvapaikkamenettelystä
- oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden kuntaansijoittumisesta
- kielivalikot: suomi, englantti, venäjä, ranska, arabia, dari, kurdi, somali

ALKU-dvd on tarkoitettu turvapaikanhakijoiden kanssa työskentelevien käyttöön

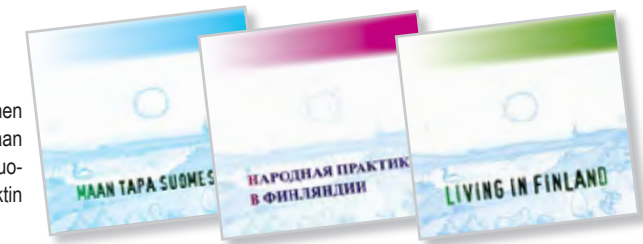
- alkuinfoon tukimateriaaliksi
- turvapaikanhakijoiden koulutukseen, suomen kielen ja yhteiskuntatiedon tunneille
- tiedotukseen, turvapaikanhakijoille lainattavaksi
- vastaanottokeskusten uusien työntekijöiden perehdytykseen
- vastaanottokeskuksen työn esittelyyn

TURUN KAUPUNKI, kulttuurikeskus, kansainvälinen kohtaauspaikka

Maan tapa Suomessa -opas

Maan tapa Suomessa -oppaaseen on koottu tietoa suomen kulttuurista, historiasta ja tapaperinteestä sekä yhteiskuntaan ja työelämään liittyvistä käytännöistä ja säännöistä. Opas tuotetaan yhteistyössä Ammattilaisen väylä Itämerellä-projektin (EQUAL) kanssa.

TYÖMINISTERIÖ

Vastaanotosta kotoutumiseen

Henkilöstökoulutuksen artikkelikokoelma (TM:n julkaisu)

- I Turvapaikkamenettely ja lainsäädäntö
- II Asiakastyön sisältö ja menetelmät
- III Työyhteisön toimivuus

Artikkelikokoelma pohjautuu Kajaanissa järjestettyyn henkilöstön täydennyskoulutukseen. Kokoelma on tarkoitettu tietolähteeksi vastaanottokeskusten henkilökunnalle ja muille turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten kanssa työskenteleville. Julkaisu tarjoaa lähtökohdan jatkossa järjestettävän täydennyskoulutuksen sisällön suunnitteluun.

KAJAANIN vastaanottokeskus | SPR, Varsinais-Suomen piiri, TURUN vastaanottokeskus

MUUT projektituotteet:

- > Transit-vaiheessa olevalle turvapaikanhakijalle suunnattu tietopaketti.
(painettu/kopioitu materiaali ja sähköinen versio)
- > Turvapaikanhakijan osaamisen ja palvelutarpeen kartoituksen työkalu
(painettu/kopioitu materiaali ja sähköinen versio)

> Malli oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden kuntaansirrosta
(painettu/kopioitu materiaali ja sähköinen versio)

> Työllistymisopas turvapaikanhakijoille – Guide to Employment for Asylum Seekers
(painettu materiaali ja sähköinen versio)

> Markkinointilehtinen työnantajille turvapaikanhakijoiden työsaannin edistämiseksi
(painettu/kopioitu materiaali ja sähköinen versio)

